

ФИЛОЗОФСКИ ЕСЕЈ: ДОБРО И ЗЛО

Тај магични кондиционал – „шта ако“

„Ето шта је човек! Кад устане ујутру он не зна и не слути, шта ће му се тога дана десити, нити када легне какав ће сан уснути.“

И. Андрић

„Ми се чудимо што значајне догађаје нисмо умели да предвидимо, и жалимо што не умемо да извучемо закључке. Екран историје варира у оном незгодном ритму типичном за природне феномене.“

Ж. Бодријар

Живимо у свету чији је принцип бескрајна иновација, посебно у његовом битнијем делу, науци и технологији. Тако је „свет“ достојан да се чува да се у њему живи. Притом, и те како осећамо да нас збивања у том свету увлаче у нешто што не

Ристо Тубић

леме и парадокси; увек се налазимо у опасности да изненада паднемо у стари хаос.

Знамо, међутим, то да би веома опасан контекст сукоба у свету у ком живимо лако могао да се *умножи*; да у овим изузетно забрињавајућим околностима сумња још једном оставља дух да лебди у *неизвесности* за нашу сутрашњицу. Увек нас, ту и тамо, чека оно магично – „шта ако“. Повратак варварству чини нам се невероватним, мада није искључено да је могућ. Није, јер историја у свом вечном ходу само је једна неважна свемирска епизода у којој ратови и злочини од неолита на овамо *нису престајали*. У заблуди су они који се предају историјском проучавању у намери да побегну од свог времена; као да се од себе уопште може побећи.

Да ли то значи да су ратови фатални, неизбежни, антрополошки фундирани? Да, чини се да је то уписано у тестаменту Природе. И по Хераклиту живот је рат до самог дна: рат између Добра и Зла, Бога и Ђавола у Историји; у трци да предухитре једно друго, тешко да ће се икад окончати; неће, јер материјал од кога смо саздани пружа снагу обема странама. Наша судбина се одлучује на бојном пољу по коме се крећемо, где нам нико не може обећати да ће се рат завршити коначном победом Добра. Можемо ли одговорити позитивно на питање Достојевског: имамо ли довољно снаге да остваримо свет у коме Добро неће бити више немоћно? Испушење Добра је огромно, с правом примећује Б. Брехт.

Па ипак, памет у главу: Увек се нађе нека форма принципа Зла да претекне Добро. Ђаво је, изгледа, са далеко више искуства у стању да подмукло створи свеопшти друштвени метеж на бескрајно суптилној лажи. Речју, без демонологије

Зло у човеку: Фјодор Достојевски

желимо, да нас спречава да живимо онако како бисмо хтели. Испада да нећемо оно што хоћемо. Јер збивања су у много чему *неухватљива и непредвидљива*; не знамо у ком се правцу ствари крећу, ка којој обали пливамо; не знамо зашто на путевима политике вребају понори, ди-

НАДЕЖДА ПЕТРОВИЋ

Поводом 100 година од права на вечан помен
Избор слика из Народог музеја у Београду

19. новембар – 24. децембар 2015. године
Велика галерија Дома Војске Србије

Илустрације у овом броју са изложбе
велике уметнице

Наставак на стр. 4

Тема: Кратка прича,
стр. 12-13

СКУПШТИНА УДРУЖЕЊА КЊИЖЕВНИКА СРБИЈЕ

Сумирање и вредновање урађеног

Редовна годишња скупштина Удружења књижевника Србије одржана је у свечаној сали у Француској 7, у суботу 14. новембра 2015. Добрим делом одвијала се у духу значајног јубилеја, 110. годишњице књижевног удруживања код Срба, чију традицију баštини УКС. Након одавања поште преминулим писцима између две скупштине, већ по традицији, њен даљи ток имао је свечани и радни део.

У свечаном делу, Радомир Андрић, председник УКС, обелоданио је имена овгодишњих лауреата, којима је признања и уручио. Њихове кратке биографије прочитао је Миодраг Јакшић. Добитници *Повеље за животне дело* су: Славко Алмажан, Вјера Бенкова, Велизар Бошковић, Павле Ковачевић и Драгољуб Стојадиновић. *Плакете УКС* са ликом Симе Матавуља припале су: Рајку Петрову Ногу, Душану Иванићу, Срби Ђорђевићу, Даници Додић и Раденку Поповићу. У име награђених

одежаним условима, говорио је његов председник Новица Соврлић. Затим је извештај у име Надзорног одбора поднео Јеремија Лазаревић у коме се, поред осталог, указује на материјалне неприлике у којим се организација налази, те да се у таквој ситуацији пословало у складу са датим финансијским околностима. Поднети су извештаји о Трибини Француска 7 и Књижевним новинама, а имена новопримљених чланова у УКС саопштио је Бранислав Вељковић.

Више појединаца упутило је поруке у којима су пожелели успех Скупштини. Међу њима је и Мирослав Бјелик, председник Друштва словачких писаца и овогодишњи добитник *Повеље Мораве*. Он је указао на потребу даљег неговања узајамне сарадње између словачког и српског удружења књижевника.

У дискусионим део, са посебним жаром, као и претходних година, укључио се Живорад Ајдачић. Посебно је

Носиоци еснафских награда

лепе речи својој еснафској књижевној организацији упутио је Рајко Петров Ного.

Песничка награда *Милан Ракић УКС* за 2014. годину припала је Милисаву Миленковићу за књигу „Одисеј се није вратио“ и Иванки Радмановић за књигу „Рајски кавез“. Одлуку је у име жирија саопштио Петар Жебељан, а награђенима ће признање бити уручено на посебној пригодној свечаности.

Радни део започео је излагањем Радомира Андрића, председника УКС, у коме је сумирао и вредновао урађено. О проблемима Друштва писаца Косова и Метохије, које ради у изузетно

подвргао критици индиферентан однос ресорног министарства културе и информисања, не само према УКС, него и према националној култури и уметности уопште. У томе духу говорио је и Драган Мравић, књижевник и преводилац.

Леп прилог обележавању поменутог књижевног јубилеја и годишњој скупштини била је изложба Предрага Баје Луковића, сликара и песника у Салону УКС. Изложено је 26 портрета досадашњих председника књижевне организације Србије, као и најугледнијих чланова овога еснафа.

К.Н.

Увећавање угледа УКС

У години јубилеја

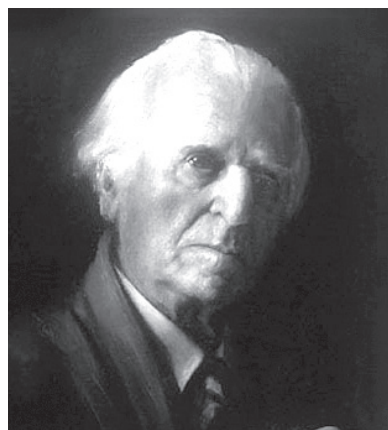
Поштовани пријатељи, гости и домаћини на овој редовној Скупштини Удружења књижевника Србије, коју после неколике године одржавамо у нашем дому, овде у Француској 7. – поздрављам Вас и желим Вам добродошлицу. Као што знате, ову скупштину одржавамо у години јубилеја, обележавањем 110-годишњице оснивања и рада наше књижевничке организације. Одмах морам истаћи да смо реализовали низ програма у Србији и иностранству, указујући на значај наше књижевности на све оне поетичке особености које нам дају за право да се подичимо за много тога оствареног у протеклим годинама, а

свакако и данас, без обзира на бројне тешкоће, у првом реду материјалне, а можемо рећи и на разноврсна оспоравања „дежурних душебрижника“ на културној сцени Србије. У сваком случају, истичемо значај стварања наших претходника, какви су били оснивачи, Сима Матавуљ, Јанко Веселиновић, Милован Глишић, Јован Скерлић, Радоје Домановић, Бранислав Нушић, Богдан Поповић, Бора Станковић и многи други писци између два светска рата и касније, од 1946. године до данас. Поменућемо између осталих: Јашу Продановића, Милутина

Наставак на стр. 2

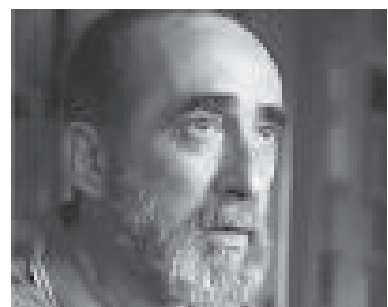
Уз годишњицу смрти:
Јанко Веселиновић, стр. 5

Жар живота Душана
Матића, стр. 6

Поезија Матије
Бековића, стр. 7

Сећање и признање:
Мирослав Јосић Вишњић,
стр. 8

Кратка проза: Милован
Витезовић, стр. 24

О духу самозатирања /ћерање ћирилице/

У поплави опскурних информација и текстова који упућују на узроке свеопште националне и духовне ерозије, повремено се може наћи и на анализе о потискивању и запостављању ћирилице. Између трагичних и смешних тумачења, од којих нека на жалост потичу и из академских кругова, упорно нас уверавају како цивилизацијски дуализам, отелотворен у чињеници да користимо два писма, не треба да буде оперећујући, и да латиница, која је апсолутно преовлађујућа, није никаква препрека у писању ћирилице. Иако оваква теорија нема ни историјско ни лингвистичко утемељење, разлози се траже увек у историјско-социолошком контексту. Много важнији, чак пресудан за проучавање ове својерсне културолошке настраности, је идеолошки образац, који се упорно маргинализује и нуди по правилу као мање важан аргумент, у односу на поменуте, што ће рећи суштинске. Како је дошло до свесног одбацивања ћирилице?

Током честих разговора на ову тему, као пример сам наводио замену ћириличних/ћириличких/ плочица са презименима станара, латиничним, на улазним вратима у станове. Ова појава распрострањена се као епидемија одмах по завршетку рата у БиХ. Страх од сопствене националне припадности је толики да резултате аутошовинизма, као својерсног баријера пред потенцијалним избегличким вапајем некадашњих комшија, сада повратника у Републику Српску. Спрам ове застрашујуће чињенице потпуно је неважно да ли у Читлуку има саобраћајних путоказа на ћирилицу и колико Хрватска поштује права српске мањине у Вуковару. Ту нема простора за било какве дилеме али и те како оставља могућност за озбиљне психолошке студије. Где су корени страха од спољне манифестације властитог идентитета? Ова питања заслужују одговоре. У социолошком смислу разлози се могу тражити и у бујању малограђанске класе а с њом и специфичне свести, тако карактеристичне за социјалистичка друштва.

Нека ми буде дозвољено да парадоксирам уваженог професора Ломпара-ћирилица није по укусу секуларног свештенства. С њом није могуће бити урбан, профитабилан и модеран, она једноставно разоткрива. Следбеници идеје секуларног свештенства о томе морају да воде рачуна. Ћирилица је за село, за цркву, за гробља и за навијаче Црвене звезде. Када је науче деца у првом разреду, треба их одмах одучити од писања те опасне, архаично-тантричке азбуке.

Са замућених духовних изворишта више није могуће свежином и бистрином јачати посустало национално биће. Срби у свим сегментима посустају. Пољубани у свом традиционалном, историјском исходишту, опијени истим оним понудама пред којима су мењали и веру и нацију они бирају замески, безобличан и туђ идентитет, уз помоћ кога, чини се, лакше подносе сопствено постојање. Тако, бити Србин, за оног ко се родио као Србин, у једном тренутку, обично у младачком добу, престаје да буде обавезујуће. Ту треба трагати за клицом преумњења и не посустајати.

Срби са себе морају скинути хипотеку пролетера и баштиника идеја свеколиких партијских комедијаната, политичких комесара и референата за друштвена питања. Нису Срби ни дужни ни одговорни, да преузимајући на себе сав светски бол буду утешитељи уцвелењених домаћих мондијалиста. Напротив, потребно је, како то рече уважени професор Мило Ломпар, вратити се себи и еготицистично српском становишту, без страха да ћемо тако затворити врата европској и светској културној заједници.

Предраг Вулин,
новијар, Бања Лука

Наставак са 1. стране

Ускоковића, Станислава Винавера, Момчила Настасијевића, Вељка Петровића, Душана Матића, Десанку Максимовић, Милоша Црњанског, Иву Андрића, Исидору Секулић, Оскара Давича, Миру Алечковић, Зорана Мишића, Милана Дединца, Зорана Глушчевића, Милана Богдановића, Слободана Марковића, Драгана М. Јермића, Танасија Младеновића, Васка Попу, Борислава Пекића, Миодрага Павловића, Стевана Раичковића, Данила Киша, Миодрага Булатовића, Бранка Ћопића, Милорада Павића, Мешу Селимовића, Бранислава Петровића, Душана Радовића, Јована Христића, Бранислава Црнчевића, Добрицу Ћосића, Борислава Михаиловића Михиза, Мому Капора, Мому Димића, Слободана Ракићића и низ других који су несумњиво темељи наше модерне књижевности. Свакако, сви они су допринели великом угледу наше књижевности ове и у свету. Једна ваљана историја књижевности то би сигурно подробије потврдила. Но, то је веома захтевна тема и њој бисмо се требали посветити аналитичније.

У овом времену, између две скупштине, новоизабрана управа УКС се доста трудила и залагала, колико су јој објективне могућности дозвољавале да реализује програме који су несумњиво допринели снажењу УКС, бољем и уваженом статусу писца, оснивањем књижевних заједница, организовањем неколико округлих столова, као што су разговори о делу Симе Матавуља, Душана Матића, Чедомира Мирковића, о песништву Бранислава Црнчевића, Стевана Раичковића, о прози Јанка Вујиновића, о досадашњем раду УКС у неколико градова, између осталих овде на нашој трибини, у Београду, Нишу, Пожаревцу, Бечу, Браτισлави, Темишвару, Будимпешти... Посебно је рађено на обнову сарадње са књижевним удружењима: Словачке, Словеније, Македоније, Румуније, Бугарске, Азербејџана, Русије, Кине, Италије. Објављено је више књига у обновљеној издавачкој делатности УКС, што самостално, што у заједништву са издавачком кућом „Филип Вишњић“, „Македонским издавачко-информативним центром“ у Панчеву, „Словачким издавачким центром“ у Бачком Петровцу. Књижевне новине излазиле су редовније и рекли бисмо да су из броја у број постајале отвореније за модерне књижевне тенденције. Истина, тешко смо обезбеђивали неопходна средства за тај

Учесници Скупштине

рад, нешто мало добили смо од Министарства културе и Скупштине града Београда, која је после десетак година посветила више пажње УКС. Када ово помињем, захваљујемо градоначелнику Београда, господињу Синиши Малом и његовим сарадницима што су нам омогућили да овогодишње Међународне књижевне сусрете одржимо у свечаној сали градске скупштине. Такође, захвалност дугујемо Народној позоришту, Културно – просветној заједници Србије, ресторану „Вук“

и бројним дародавцима међу којима велики удео имају: песници Љубинко Јелић, Јермеја Лазаревић, Ранко Радовић... Захвални смо и културним посленицима и књижевним заједницама: у Чачку, Пожаревцу, Мрчајевцима, Чајетини, Врњачкој Бањи, Малом Црнићу, Рачи Крагујевачкој, где су наши гости били срдечно прихваћени.

Поред Међународних сусрета организовали смо и ове године Светосавску академију и угостили смо неколико писаца из словенских земаља у време празника Светих Ћирила и Методија у Београду, Костолцу и Републици Српској. И недавно

Реч председника: Радомир Андрић

одржан Сајам књига био је повод за сусрете са књижевницима из неколико земаља у сајамском простору и овде у нашој свечаној сали и салону. Посетили су нас писци Азербејџана, договорена је даља сарадња, посете, превођење књига. Разговарали смо са писцима из Румуније, које је предводио академик Еуђен Симон, чија се нова књига есеја појавила на овогодишњем сајму књига. Обрадовао нас је поновни сусрет са Сергејем Главјуком, песником из Русије и са писцима из Македоније: Славетом Ђорђом Димоским и Љубомиром Груевским, чију смо књигу песама објавили уз помоћ Министарства културе Македоније.

Поносимо се и радом наше књижевне трибине, иако нисмо имали адекватну помоћ од институција културе. Представљене су бројне нове књиге наших чланова и иностраних писаца. Ових дана смо успели да поставимо портрет у бронзи Јанка Веселиновића, који је умро исте године када је основана књижевничка организација. Установили смо књижевну награду са његовим именом за историјски роман и

награду за критику која носи име Чедомира Мирковића. Доделићемо и ове године награду „Милан Ракић“.

Награда коју Удружење књижевника Србије традиционално додељује за допринос књижевности за децу за најбољу песничку књигу – једном аутору из расејања и једном из земље матице – ове године припала је Зорици Салијевић (Шведска) за књигу „Побуна девојчица“ и Војиславу Вукотићу за књигу „Мама и тата самовласници“.

Молимо сараднике да у предмету (subject) имејла прво напишу своје презиме, што ће олакшати налажење текста за штампу. Електронску пошту нам можете слати на адресу: knjizevnenovineuks@gmail.com Молимо да текстове шаљете као **Word dokument (.doc)** (опцијом: **attach a file**) у фонту **Times New Roman** или **Arial**, откуцане **ћириличном српском тастатуром**.

Преминули писци, 2015.

Др Миленко Јевтовић
Професор др Јелка Ређеп
Миодраг Б. Протић
Душанка Кужет
Миленко Пајић
Александар Миодраг
Градимир Стојковић
др Мисаиловић Миленко
Драган Томић
Миленко Д. Јовановић
Надежда Петровић
Милан Миловић

Милосав Ђалић
Др Брана Димитријевић
Нађа Тешић
Бранислав Јовановић
Академик Милорад Екмечић
Мирослав Јосић Вишњић
Милена Милановић
Проф. др Слободан Ж. Марковић
Иван Огњановић
Љубомир Степанов
Мирјана Вукмировић
Злата Живадиновић
Милан Комненић
Владан Радоман

РЕДОВНО ПРИМЉЕНИ:

05. 06. 2015.

Академик Пантелија Дакић
Вујица Бојовић – Винко Шелота
Зорица Милошевић
Добрица Ристић
Гордана Пешић
Негослава Грујић Дашић
Ненад Вучетић
Ана Магда
Дејан Милојевић
Аћим Тодоровић

04. 11. 2015.

Ружица Петровић
Славка Грујић
Милован Миша Лазар Симић
Јелица Грегановић
Дејан Димитријевић
Михајло Ђирковић
Горан Недељковић
Огњен Карадић
Радован Калабић
Ненад Ђорилић
Синиша Терзић
Тања С. Ивановић
Зоран Момчиловић
Александар Гајовић
Младена Бојковић
Љубиша Стојиљковић
Небојша Јовановић
Томислав Говедарица
Јована Ристић
Наталија Боровић
Миланка Медаковић

Још се боримо, да у складу са законом, вратимо у надлежност УКС, ресторана „Клуб књижевника“. Наши адвокати на томе су почели радити. Предстоји нам у догледно време адаптација стотину квадрата таванског простора и проналажење средстава за увођење парног грејања у просторијама УКС.

Поштовани чланови УКС, као и раније, молимо вас да измирујете ваше чланске обавезе, и тако омогућите боље услове за рад канцеларије, других служби и комисија, а то је превасходно у интересу нас самих. Хвала вам на присуству и на разумевању за учињено до сад, а ми ћемо настојати да заједно са вама унапредимо рад УКС и да се изборимо за повољнији статус писца и уопште књижевног стварања.

На крају ћу вас подсетити да смо учествовали у расправама о Закону о култури и да се не слажемо са попуњеним решењима.

Овог пута нећу говорити о клановским „работама“ и ко зна каквим негативним појавама. Али смо различито реаговали на захтев такозване републике Косово да се учлани у УНЕСКО и преузме наше вековите косовско-метохијске светиње. Уверени смо да се и наш глас негде добро чуо и да је допринео праведној одлуци. Све вас још једном поздрављамо, у добру и здрављу да се дуго састајемо и да стварамо!

У Београду 14.11.2015.
Радомир Андрић,
председник УКС

Драган Павловић
Драгош Павић

ПРЕЛАСЦИ:

Милан Мицић – прелазак из ДКВ
Жељка Аврић – прелазак из ДКВ
Тодор Живаљевић Велички – прелазак из УКЦГ
Ружица Комар – прелазак из УКЦГ
Катарина Сарић – прелазак из УКЦГ
Богдан Кукољ – прелазак из ДКРС

ДИЈАСПОРА

Нисвета Грабовица-Шабић – Франкфурт (седмица)
Татјана Црњански – Канада (Торонто)
Гордана Петковић Лаковић – Канада (Торонто)
Илија Петровић – Аустралија
Латинка Ђорђевић – Швајцарска

УПРАВНИ ОДБОР

Академик Димитрије Панфилов
Лазар Манојловић – Генерални конзул Републике Србије у Темишвару
Др Александар Миленковић
Светлана Миловановић
Драган М. Филиповић (Дијаспора, Кина)
Анђела Де Лео (Италија)

КЊИЖЕВНЕ НОВИНЕ

Главни и одговорни уредник
Мићо Цвијетић

Редакција:

Бојана Стојановић Пантовић (заменик главног и одговорног уредника),
Бранислав Вељковић (оперативни уредник),
Славко Алмажан, Ристо Василевски, Славомир Гвозденовић, Милутин Мићовић и Ранко Рисијевић

Секретар редакције
Гроздана Лучић Лалић

Уметнички лого:
Миле Грозданић

Припрема за штампу:
Радојица Ђурић

Коректура:
Томислав Јаничић

Штампа:

„Драслар партнер“, Београд

Лист излази једанпут месечно

Рукописи се примају сваког радног дана од 11 до 14 часова

Рукописи се не враћају

Телефакс: (+381 11) 26 26 278

Телефон: (+381 11) 26 27 286

Адреса редакције:

11000 Београд, Француска 7

E-mail:

knjizevnenovineuks@gmail.com

uks.srbije@gmail.com

www.uksrbije.org.rs

Лист суфинансира
Министарство културе
Републике Србије

Повеља за ЖИВОТНО ДЕЛО

Вјери Бенковој
Велизару Бошковићу
Драгољубу Стојадиновићу
Славку Алмажану
Павлу Ковачевићу

Плакета са ликом Симе Матавуља

Рајку Петрову Ногу
Душану Иванићу
Срби Ђорђевићу
Раденку Поповићу
Даници Додић

Живо и проточно место

Трибина УКС је већ неколико деценија живо и проточно место сусрета писаца, књига и идеја. И овлаштан поглед на реализоване разноврсне програме иде томе у прилог. Тако су поред редовног праћења нових и награђених књига, портрета писаца (појединачни и групни), часописних представљања, упознавања

Учесници Скупштине

са садржајима најзначајнијих књижевних манифестација и сл. програма. Ове године посебан акценат је дат обележавању 110 година Удружења књижевника Србије, младим писцима из Београда и унутрашњости, представљању писаца из окружења и расејања.

Седам сусрета под насловом „Млади долазе“ показало је да се најзад око Удружења књижевника формира једна повећа група (око шездесетак) младих писаца од којих ће неки посве сигурно бити међу значајним књижевним придошлицама у чланству УКС-а.

Већ неколико година у циклусу „Књижевна познанства“ срећемо се са новим књижевним личностима или појавама из окружења јачајући кутурну и књижевну комуникацију. Посебно драгоцен био је сусрет са писцима из Билеће и новопокретним часописом „Потпис“ из Приједора где смо се ближе упознали са најзначајнијим писцима, културним догађајима и уопште уметничким миљеом ових средина. Многи од аутора су први пут били у Београду и УКС-у.

Књижевне заједнице поред појединачних представљања нових аутора и књига у неколико наврата су представљане групно. Тако су на Трибини били писци Поморавског региона и Златиборског округа.

Посебна прилика за публику Трибине јесу сусрети и упознавања са програмским садржајима разних књижевних манифестација у нашој земљи (значајна годишњица или представљање концепта и других програмских садржаја). Тако су на Трибини гостовали и гостоваће: „Пролеће Симе Цуцића“, „Дисово пролеће“, „Драинчеви сусрети“, „Смедеревска песничка јесен“, „Савремена српска проза“... Писци из окружења и писци из целог света обележавали су у више наврата програме трибине. Нарочито писци из Русије, Италије, Словачке, Јерменије, Бугарске, Израела, Азербејџана... Лепа уобичајена и учестала сарадња са писцима из Македоније и ове године се одвија преко Трибине.

Понављање ИСТОГ

Са неприкривеном горчином, као готово и свих претходних година, мора се поново указати на чињеницу евидентног урушавања националних културних вредности немилосрдном рестрикцијом средстава, што је пракса већ од тзв демократских промена, па све до данас, чије погубне последице трпе и „Књижевне новине“. Часни изузетак је време Војислава Воје Брајовића, кад смо од ресорног министарства први и једини пут добили пристојну суму од 1.500.000 динара. Касније су ти износи драстично смањивани да би за ову годину, у време актуелног министра, доживели суоврат. Срамна сума од 180.000 динара, што је мало већи износ од трошкова за један број, довољно говори о материјалној ситуацији у којој се „Књижевне новине“ налазе, гласило које се ближи својој седамдесетогодишњици постојања. Нажалост, ни остала гласила нису прошла много боље, а многа и још горе. Али, поразна је и чињеница да је у културној јавности било премало реаговања на такво стање и такву тенденцију. Изузетак су људи из „Матице српске“, као и правремено реаговање Драгана Мраовића у нашем листу и другде. Недовољно се чуо став и глас УКС, у време када је све на пијаци, на продају, препродају или гашење.

Ипак, и у таквим неповољним приликама, захваљујући напорима редакције и водећих људи Удружења књижевника Србије, успешно смо пребро-

дили годину. Рачунајући и предстојећи, децембарски, укупно објављујемо у 2015. години седам бројева. И, заједно са „Летописом Матице српске“, од књижевних гласила најредовније излазимо. И поред свега, сматрам, испунили смо основну функцију. Своје релевантне прилоге на страницама листа објавили су многа истакнута књижевна имена. Примерено је обележена стодесетогодишњица књижевног удруживања у Србији, као и други јубилеји и годишњице, живота или смрти великана писане речи и научне мисли: Бранка Ћопића, Милоша Црњанског, Слободана Јовановића, Добрице Ћосића, Милорада Екмечича, Чедомира Мирковића и других, али и Дантеа, Сервантеса, Јана Хуса... Упечатљив простор заузела је међународна књижевна сарадња, посебно Београдски међународни сусрет писаца. Испраћена су и остала битна књижевна догађања у Француској 7 и изван ње. Примарно место, ипак, заузели су изворни књижевни садржаји: проза, поезија, есејистика, књижевна критика..., савремено српско књижевно стваралаштво у матици, суседству и расејању. Афирмисано је и подстицано стваралаштво младих. Било је и критичких текстова о српском језику и ћирилици, а редовно су праћени музички, филмски и ликовни живот и још много тога...

Наравно, могло би и више и боље. Добро знам шта „Књижевним новинама“ још недостаје, али да би се ти недостаци превазишли, неопходне су и извесније материјалне и друге претпоставке.

Мићо Цвијетић
главни и одговорни уредник

Најстарији лист у земљи „Књижевне новине“ редовно доноси извештаје са трибинских програма и знатно доприноси афирмацији писаца и књижевних идеја, доприносећи интензивнијим стваралачким контактима. У време Београдских међународних сусрета писаца нарочито.

Миљурко Вукадиновић
уредник Трибине УКС

Однос државе, права и обавезе чланова

Ову годину смо преживели захваљујући озбиљном раду свих волонтера (Управа, сви остали органи УКС, бројни преводиоци, млади који су нам помагали у организацији манифестација, итд.) и неколико запослених у Радној заједници и Књижевним новинама. Нарочито захваљујем овим задњима, јер су знали да раде за мале плате које нису добијали и по неколико месеци. Поравнали смо рачуне на крају ове године и покрили све што се морало платити. Захваљујући донаторима успели смо да организујемо Међународне сусрете писаца и остале наше књижевне активности, да издајемо Књижевне новине. Министарство културе нам не уплаћује редовно ни онај понижавајући минимум који нам је одредило, иако Влада тврди да је буџет препун пара. Министарство културе, примера ради, доделило је Књижевним новинама само 180.000 динара за целу годину, дакле једва за један број, а часопису Мостови који издаје УКС 400.000. Мало је то и за Мостове, а понижавајуће за нас, јер министар вреднује мање Књижевне новине од Мостова, што показује његов однос према УКС и српској књижевности.

Поставља се питање материјалног опстанка УКС. Док је садашњи министар културе на власти, од њега не треба ништа очекивати, јер је његов однос према нама политички став усмерен на гушење националних институција. Али, ни у будућности, када дође неко, надамо се, мање лош за министра и склонији култури свога народа, не треба очекивати да нас држава сасвим финансира као некада. Морамо и ми нешто да урадимо. Да обезбедимо макар минимум за егзистенцију УКС. Шта је то? То су Радна заједница и Књижевне новине без којих нема УКС. Наравно, и Међународни сусрети у добром делу, а увек ће се наћи и неки добротвор да омогући да не брукамо Србију пред светом бедним државним дотацијама.

Проста рачуница показује да за опстанак УКС и Књижевних новина треба минимум око шест милиона динара. Канцеларије морају да функционишу. За њих нам треба око четири милиона. Можемо обезбедити из чланарине око три милиона. Уз ову беду коју нам држава сада узбуђује, обезбедили бисмо технички опстанак УКС. Дакле, један од озбиљних извора финансирања УКС је чланарина, јер је наше Удружење еснаф који обезбеђује да функционишу одређена права писаца и пружа им

одређене услуге, а не одређује самим чланством да ли је неко добар, а неколико велики писац, иако, треба напоменути, свакако обезбеђује одређени стандард пријема. Преко УКС неко остварује социјално и пензионо осигурање, неко папире потребне за пензију или друге своје потребе. Неко то мора да ради. Не можете добити у општини никакву потврду пре него што уплатите таксу. Наше УКС има више од 1800 чланова. Међу њима су и почасни чланови који не плаћају чланарину, нарочито страни писци. Имамо и социјалне случајеве које по Статуту ослобађамо плаћања чланарине, али мора свако од њих поднети захтев да буде ослобођен. У факторе ослобађања од плаћања чланарине треба убројати незапосленост, минималне пензије, итд, а у складу са чланом 12 нашег статута, алинеја два: „Поједине категорије чланова задржавају статус активног члана иако неће плаћати чланарину ако их на основу Статута Управни одбор ослободи обавезе.“

Миодраг Јакшић
и Драган Мраовић (говорник)

По мојој оквирној рачуници тај број не прелази 300 чланова. Дакле, најмање 1.500 чланова би требало да плаћа чланарину и ми бисмо од ње имали годишњи приход од око три милиона. А шта имамо на крају ове године? 720.000 динара, односно само око 400 чланова је платило чланарину! Дакле, више од две трећине не плаћа, а хоће да има књижицу овог Удружења, права и статус који из те чланске карте проистичу! Има чак и оних који одбијају да плате чланарину из разних, па и врло тривијалних разлога, и то често они добротвореји. Чак и неки добитници националног признања се понашају тако презирно према своме Удружењу, иако то признање не би добили да их није предложило ово Удружење и да се представик овог Удружења није у на-

длежној државној комисији залагао за њих! А пре тога неко им је написао у УКС „досије“ за кандидатуру, на њему је радила вишечлана комисија да би дошао до Министарства културе. Ко ће то да плати?

Већ више година се борим и залажем на овој Скупштини да престанемо са таквом праксом. Они који неће да плаћају чланарину, могу бити писци, то је њихова ствар, али не могу бити више наши чланови. Решење је у престанку њиховог статуса, не у њиховом избацивању. Али, пошто својом вољом крше Статут Удружења, престаје им чланство у УКС. Уколико, потом желе, евентуално, да ипак буду наши чланови, морају проћи кроз уобичајену процедуру пријема. Не могу се вратити једноставним плаћањем чланарине. Предлажем да донесемо одлуку да спроводимо такву праксу какву већ има и Удружење новинара Србије, а која је потпуно сагласна са нашим Статутом: „Чланство престаје уколико члан у току календарске године не уплати годишњу чланарину за текућу годину“. Можемо посебном одлуком да омогућимо да се максимално толерише уплата до 31. марта за протеклу годину. Чланарина је и морални чин поштовања свога Удружења. Предлажем такође да се за спровођење овог предлога задужи Надзорни одбор, који води рачуна о законитости функционисања УКС, али и о финансијском пословању за које су одговорни, да подсетим на члан 33 Статута: „Чланови органа Удружења књижевника Србије одговарају солидарно за штету коју својом одлуком проузрокују Удружењу књижевника Србије...“ Треба ли ја, као члан Управе УКС да плаћам из свог џепа рачуне за струју, телефон или порез, јер неко неће да плаћа чланарину? Појам „активног“ и „неактивног“ члана Удружења је бесмислен у Статуту. То је бланко карта да се не плаћа чланарина. Вољни избор је кандидовати се за неку институцију, али поштовање те институције је потом обавеза. Ето, ја нисам ишао целе године на пецање, нисам био активан, али сам платио таксу у риболовачком друштву, на основу које сам добио чланску карту. Иначе, брисали би ме из евиденције. А ми смо много озбиљнија организација од риболовачког удружења. Или ми се то само чини?

Драган Мраовић

Фотографије: Живко Николић

Деспот Стефан Лазаревић

Оно што јуначки кнез Лазар сабљом не могаше на Косову, то Стефан, син му, вазал ал слободоуман, узмогну вером и пером. Мада у тами, Стефан поврати сјај српског господства и душе. На земљи Манасија као звезда сија.

Хајдук Вељко (легенда за живота)

Бој бије Хајдук вељко, бој бије на истоку Србије. Турци његову главу траже, ал му нико не помаже, нит му дође Карађорђе, нит му Совјет шаље џебане. Крв на све стране. Легенда за живота, достојан дивљења непријатеља, сви га хвале, само епски певачи ћуте. Али истинске песме, од срца надахнуте, уз звуке лауте, певаће време.

Власта Младеновић

НОВО РОДОЉУБЉЕ И ОДЈЕК САГЛАСЈА

Стевану Стојановићу Мокрањцу

Светосавска темељница

Нема Немањића,
ни српске државе,
без по-жртвовања
Светога Саве.

Свети Сава,
сав у Христу,
устави темеље
небеске земље

Успон и пад Царства српскога

Укорењена дубоко у земљу,
заливена крвљу и љубављу,
раширила се лоза Немањића,
раширила се на све стране,
у ширину и висину.
Силан беше Душан,

испуни српски сан
и баш кад најмоћнији би,
о коби,
како то обично бива,
смрт га изненада уграби.
На нејака плећа
младога Уроша
свали се отечество
и народно проклетство.
Осиони изроди властеле
почеше земљу да деле
и натмури се небо,
сузе лије,
облећу лешинари,
османлијски гаврани,
долазе, долазе црни дани.

Р. Тубић, наставак са стр. 1

тешко да бисмо Историју могли разумети.

С тим на уму, читав проблем је мучио и библијског Јова: Откуд Зло на свету, зашто је свет огрезао у Злу? Насупрот Ивану Карамазову који је на ово питање одговорио: „Бога признајем, али Његов свет не признајем“, Лајбниц је признавао и Бога и Његов свет. Свет не би био Боже дело, мисли он, кад не би био најбољи од свих могућих светова. Зло на свету није ефекат, него дефект. Сила супротна Добру није реална; то је само недостатак Доброга. Пошто се свет развија, увек има могућности да се он усаврши.

На то су указивали и ренесансни писци: да су пред нама отворени путеви у свим могућим правцима; и баш у томе и јесте човеково достојанство што он може да одабере различите путеве у животу, што је сам одговоран за свој живот. У човеку, дакле, нема ничег што би га ограничавало на једну једину могућност. Слично тврди и савремена филозофија егзистенције, одређујући човека као могућност, још боље: као могућност могућности; једнако и модерна физика кад истиче „акаузалност“ квантних процеса и тумачи их Хајзенберговом релацијом неодређености.

Укратко, човек је активан чинилац у животу, а не његова пасивна последица. Но, живот пркоси свим људским намерама, свугде вреба нека опасност, изненађење је увек могуће; сваки наш чин је скопчан с ризиком; увек је могућ тај фамозни кондикционал – „шта ако“. Ништа се не може до краја предвидети. Однос између намере, жеље, и остварења у основи је ирационалан. Жеља није припитомљени коњ из Платонове метафоре, него одбегли коњ, а „грех“ у који нас она води није „грех“ који намерно бирамо, него инхерентан и првобитан грех својствен нашој природи. Вероватноћа се састоји у очекивању да ће се нешто догодити с обзиром на досадашње искуство, али не искључује да се то не догоди, да не наступи нешто друго од очекиваног.

И док, данас, очекујемо, у складу са великим обећањима политичких форума и пацифистичких институција, планетарни мир у слободи и једнакост у правди, Ноам Чомски нас упозорава да је стихија данашњег света на самом рубу провалије. Свет улази у фазу жестоких глобалних потреса и претњи. На помолу је нова милитарна креација: тзв. аутономно оружје, познатије као „роботи убице“. Зато су, ту скоро, више од хиљаду стручњака за роботiku и вештачку интелигенцију, међу којима су физичар Стивен Хокинг, технолог Илон Маск и филозоф Ноам Чомски, потписали отворено писмо којим позивају на забрану тог оружја. Уз то још и писмо Института „Будућност живота“ (Future of Life) група која ради на

превазилажењу „егзистенцијалних ризика за човечанство“ упозорава на опасност од „војне употребе оружја са вештачком интелигенцијом“. Иако такво оружје још не постоји, технологија је толико узнапредовала да се о њему расправљало и у Уједињеним нацијама. Како је све то чудно.

Чудно, можда, зато што и у прошлости као и данас иза технолошких продора не стоје идеали, већ безусловна мотивација за профит. Велики произвођачи оружја, чији се трговци с правом називају „трговцима смрти“, нагомилали су огромне количине опасне робе, и да не би банкротирали, морају негде да је пласирају. Њихова филозофија је врло једноставна: ратна жаришта не смеју да се угасе. Нестане ли фронтова, који се, дакако, могу и вештачки отворати, тј. наступи ли мир нестане тада и моћне индустрије. Пацифистичке институције и организације могу до миле воље да говоре о разоружању и миру, али трговци оружјем познају људску природу, која се темељи на агесији и насиљу, никад се неће променити. Речју, поруцбине које стижу са ратних жаришта оживљавају производњу, мобилишу радну снагу, профит расте. Жртве, злочини и разарања само су „колатерална штета“. Овакав начин мишљења доста је распрострањен и многи га уважавају.

Уза све то, присталице политичких противника кидишу једни на друге. Сви се бојимо једни других. Зашто се не волимо – питао је у својој луцидној наивности Идиот Достојевског. Зато што ниједан закон не може захтевати, наметнути ни љубав ни мржњу; оне су *gratis* без законске основе; не могу се извести из праведности. То је напросто тако: Док ратови трају машта радо прибегава идилама и проповеда мир и врлину. А кад се друштво смири и одмори имагинација поново развија укус за злочин, рат и свајања.

То, онда, значи да су наши животи у сталној напетости и да морамо живети са њом и издржати је; без наде да ћемо наш живот ускладити и средити да у њему нема никаквих проблема. Ако бисмо желели да уклонимо напетост и патњу, морали бисмо уклонити сам живот.

Многи се питају: Зар нема неке нове идеје о другом и другачијем друштву? Нема. Нико не износи чак ни обрисе неког новог схватања у вези с тим. Осуђени смо, изгледа, да живимо у свету у ком ирационалне снаге надмашују рационалност. Психолошке чињенице указују на то. Зауоставимо се овде.

Умберто Еко је, недавно, казао луцидну реч: потребни су нам непријатељи. Исто и Емил Сиоран у њему својственим *Lucida intervalla*: Увеселавају га, вели, његови непријатељи и онда кад све најгоре новоре о њему. Па и Андрић: Пишући о мржњи и тучи деака различитих вера, каже да би се једнако тукли и да су исте вере. Психолози тврде да се може постојати „ми“ без одговарајућег супротстављања „они“; и додају да су нам потребни лоши момци, кавгаџије, они који су оличење свега оног чега желимо да се ослободимо. Исто важи и за међународне односе: и овде тече психолошки однос потребе да у животу имамо непријатеље. Американци су, на пример, након пада комунизма, били збуњени и узнемирени, уместо да се томе радују. Та потреба сама по себи делује параноично, али она је саставни део људског развоја, нормална, вероватно, колико и потреба за љубављу. Ратови се воде не само ради победе, него и ради јачања сопственог идентитета. Политичка психологија је утвр-

дила да ништа тако не јача кохезију друштвене, ентитичке или националне групе као што је заједнички предмет мржње.

Треба, свакако, признати: у „мртвом мору“ као трајном мировању заиста нема живота. Рат за Хегела уопште није зло; злочини и свирепост неразлучно су повезани са историјом, нити је намеравао да умањи или оправда та зла. У том погледу он је прихватио све разлоге песимизма. Оно што називамо срећом, тврди Хегел, спада у област особних циљева. Светска историја није позорица среће. Раздобља среће празне су странице у њој, јер то су раздобља склада – раздобља кад недостаје супротност. Без те *антитезе* историја постаје мртва; губи свој смисао и подстицај. Оно што тражимо и у чему уживамо у историји човечанства, закључује велики филозоф, није човекова срећа, већ његова де-

Светска историја није позорица среће: Фридрих Хегел

латност и енергија.

Немамо ли, можда, и ми, данас, попут Хегела, не мало разлога да прихватимо песимизам. Историја нам је величанствено открила и добре и зле могућности. На сцену тог позоришта могућности долазе редом да одиграју своју улогу. И колико год да се токови збивања одвијају пред нашим очима, дословно на ТВ екранима, да историју такорећи хватамо „на делу“, ипак извесне струје нас носе у непознатом правцу. Од завршетка Првог светског рата наовамо кретање историје постало је знатно брже, знатно се продубио јаз између генерација, немир и напетост знатно су порасли и ојачали. Притисак свакидашњице страховит је и нема изгледа да ћемо га се у догледно време ослободити; као да су се читаво столећа свом тежином сручила на садашњи тренутак.

Читајући дело Л. Керола *Алиса у Земљи чуда* чинило ми се да је суштина приче у питању где смо и куда идемо, да није само Алиса залутала, него да сви људи света не могу да пронађу та врата. Не постаје ли историја поново тунел у којем човек ступа у мрак, не знајући до чега ће довести његове акције.

Добро, међутим, зна то, што је парадоксално, да су од свих политичких идеја најопасније оне које смерају да се људи учине срећним. Свака утопија која је нудила рецепт за савршено друштво показала се крајње опасном. Двадесети век нас је ваљда добро поучио: Да човек уз сав његов алтруизам носи и агресивне диспозиције, далеко од тога да звучи само гордо.

Фројд је био скептичан према идеји усавршавања; био песимист у погледу могућности да народи своје сабље замене алаткама; био дубоко уверен да се нагон деструкције и рат једва могу уклонити из света. Не могу, јер је тешко, немогуће, запевдати емоцијама и нагонима; као што је исто тако тешко, немогуће, човека и друштво лишити нечега као што су амбиције, жеља да се доминира над другим, потреба да се има свега више, и све више. Покушај институционализације братства и јединства пропао је; људе је немогуће приморати да се воле.

Па ипак, много тога зависи од наше способности да сагледамо *лош део себе*. Човек по много чему јесте *несавршен*, али и знање о томе, макар и најмање, може да поправи ту нашу несавршеност. Сваки од нас обуздавајући зло у себи самим тим доприноси да оно буде обуздано и у

друштву. Зато је Н. Велимировић на питање да ли је Христос био револуционар смерно одговорио: јесте, и то највећи у историји; али он није бунио човека против човека, већ је бунио човека против самог себе, против зла у себи.

Сви европски народи, међу којима нема невиних, мање више, имају на *савести* и покоље, инвазије и пљачкашке походе. Бити само *савестан* значи понашати се као Атлас у Хајнеовој песми: држати терет патње целог света на плећима. Цео свет притиска *нашу савест*. Јер нико нема право да буде задовољан на овом свету у ком други пате. Ми смо обавезни да помажемо; ми смо обавезни да учинимо све што је у нашој моћи како бисмо смањили губитке и ублажили патње. Ко врши своју дужност има право на наду. У оваквом размишљању, верујем, нема ничег нелогичног.

Па у чему је, онда, смисао данашњих недоумица око историје? Једино што можемо рећи јесте то да се историјски процеси одвијају, некако, сами по себи и не ретко окрећу се против нас, али и поред тога се живи. Да ли историја има неки циљ ми то не знамо. Не постоји историјски процес за кога можемо рећи да тежи неком окончању посебног добра или зла. Не знамо како утичемо на историјске процесе, јер не знамо какве су последице наших деловања. И поред тога не можемо се ослободити учешћа у ономе што се догађа у свету, јер се живот састоји у томе. Можда би смисао историје могао бити увек у новом смислу, баш као што је и њен циљ у сталном постављању нових циљева или у њеној престаној борби за смисао. Ипак, треба поново промислити да цео свет нашег искуства није *коначна реалност*. Ми се не налазимо пред избором савршеног и несавршеног друштва: избор вршимо између раз-

личитих варијанти несавршености. Судбина наше планетарне данашњице јесте *брига* која нема краја, *вечна несавршеност*.

Живот је, међутим, непредвидиво хитар, а мудрост трома. Минервина сова мора да узлети у сутону, тј. на крају процеса. Тако се, данас, и Брикселска политичка филозофија исказује више као критика него као норма, више као позив него као акција, више као духовна леност, него као јасноћа ставова и убедљивост перспектива. Све у свему, она се своди на обичан *Petitio principii*, још боље: на паралогизме и софизме. То што Европа пролази кроз процес невероватне хладноће душе и варваризације, по речима аустријског писца Јозефа Хаслингера, бар кад је у питању њен тренутни однос према мигрантима, комотно се може уздићи до хипостаза. И то што не успева да поново успостави систем у коме ће политика моћи да управља економијом, заиста би могло довести до једне гигантске борбе, можда једне врсте светске револуције која је највероватније осуђена на пропаст, зато што је *капитал* прибавио толику моћ да је немогуће изборити се против њега.

Допустите ми, можда, да завршим овај текст не баш амбициозном хипотезом: пред чудом застарелујућих технолошких могућности и још већим чудом неолибералног подухвата, којим страствено бране сопствене интересе, човек је, данас, све више збуњен и несигуран у погледу своје судбине. Још су стари стоици апеловали на човека да се одржи: *да човек буде човек уписано је у звездама*. Ово звучи банално, али као и многе друге баналне истине и ову ваља понављати. То су ствари које су речене по хиљаду пута, али их треба понављати још хиљаду, како би наставиле да живе, тј. да људска бића први пут у историји *морају преузети* планетарну одговорност.

СОНЕТНИ ТРИПТИХ ЗА МИЛЕШЕВУ

Љубиша Ђидић

Ласте

Пред осамсто година у Милешеву,
нежне монахиње у чудној
строгоћи,
забраниле ластама улазак у цркву,
стрепећ од тајних ластавичјих
моћи.

Шта је Милешева за једну ласту,
може је подићи у врх саме звезде,
тамо где су и друге црквене
сестрице
што се под сводом Србије гнезде.

И Бели анђеод одвећ давно мери
кад ће се одшкринути царске
двери
да заигра с ластама ко што давно
није,

јер су и ласте птице божјег рода
угнеждене тајно испод светог
свода
у милешевској милости Србије.

4.9.2014.

Киша

Пада киша на Милешеву
у овој години у овом веку,
да ли из срџбе или из милоште,
опет нас спира у исту реку.

Пада киша на Милешеву,
да л' исто киснеш и ти брате,
да ли је тамо већ дош' о Ноје,
да л' им опрашташ то што не
схвате.

Нама је добро под овим кровом,
овде се ко Немањићи сви братимо,
штићени куполом и златним
словом,

ал' док историју поново схватимо,
ми опет грешни и у овом веку,
спирани спирани одосмо низ реку.

5.9.2014.

Преља

Са западне фреске свете
Милешеве
сиће Божја преља због српског
рода
и расу пређу, повесма пут плеве
и свилу плаву од небеског свода.

Уз иглу и конац Мајчица Пречиста,
постави разбој, чиграсто вретено,
да краља Владислава изведе пред
Христа
да жар-време истка давно
запретено.

И одежду Савину златом засу,
чак закрпе по Србији ма где да су
приши, цепајућ свилену парчад
неба,

и с Белим анђелом до касне доби
крпила, крпила ко свака мајка
што би,
јер много закрпа за Србију треба.

6.9.2014.

Надежда Петровић: Жена са сунцобраном, 1907.

110 ГОДИНА ОД СМРТИ ЈАНКА ВЕСЕЛИНОВИЋА

Анђелијин ход без аркадијских вајата

(Сељанка или ход по мукама)

Мото: "Стрепим од просилаца као јагње од ножа" (На прелу)

О тој богатој, доброћудној и топлој Мачви, у коју још није дошла зла пометња после ратова и криза 1876. године, о тој идеалној средини, баш као што је, по казивању савременика бивао и казивач њених моралних и поучителних норми, Јанко Веселиновић, настале су *Слике из сеоског живота*, *Пољско цвеће*, *Од срца срца*, *Хајдук Станко* и још десетак наслова у којима аутор, како је означио Скерлић показује топлу и меку душу једног идеалисте и сањала. Настаје и *Сељанка* коју једни називају романом а други приповетком, док је Љубомир Недић назива неом врстом етнографског романа јер је она „један низ слика из живота и обичаја српских сељака у Мачви“.

Јанко Веселиновић под утицајем народног живота и народне књижевности уноси у своје приче и романи народне обичаје, пратећи етнографску причу од рођења детета, преко начина васпитања у патријархалном, задружном, породичном окружењу, те детаље који прате припреме за женидбу и удадбу. Не запоставља ни слике нимало лаког живота, чак и социјалних проблема, али све по моралним нормама преузетим из народног стваралаштва. Пред несрећом се не клоне а награда на крају стиже, уз самилост и разумевање. У међувремену село одјекује од песме, а прела су најчешћи облик забаве на којима се чују гусле, свирале, приповети разне.

Положај жене у патријархалној заједници, уз форсирано аркадијско бивствовање, које је, чини се, ипак присутније у пишчевој визији него у збиљи, описан је у лику Анђелије, из дуже приповести *Сељанка*. Живот жене на селу од удаје до гроба започиње атмосфером припрема свадбеног весеља и свадбеног чина. При припреми будуће снаше много је празноверница али и дидактичких поука младом женском чељадету како се умилити фамилији у коју се иде. Добро понашање, а то подразумева послушност, вредноћу, сакнуту главу („уста има језик нема“), предуслов је очувања достојанства и куће из које се иде (рода), и прихватања у дом који јој је задат. Мука је саставни део живота, али није мука важна, него образ и поштење.

Анђелија не доживљава свадбу као радост већ као обавезу од старијих уговорену која у њој изазива тугу због растанка од милих бића, ствари и успомена. Тренуци поздрављања од укућана пред полазак пуни су наглашених емоција. Анђелија не пада на памет да се побуну, да пошмету устаљени ред, да се оглуши о оно што јој је записано. Али и пре но што напусти род помислиће: „Баш је свако женско проклето“. При чину венчања, на свештеничко питање: „Својом драгом вољом?“

она ће љутито помислити: „Е, није, него још нешто. А ипак мораде да рече: „ЈА“.

До удаје у 17-ој години Анђелија је васпитавана на послушности. Обавезе нису лаке и није се смело жалити (доношење воде, чишћење и глачање обуће, послужење, рад око стоке, вез, плетиво, ткање, рањање деце). При обављању дневних послова појави се жал за девојаштвом, те и суспрегнуто: Шта ће, мора се. За софру се седа после мушких, чак можда и у трећој поставци. Да трпеж није лагодан а за женско чељаде ни мало идиличан уочава се по повременом Анђелијиним уздаха (дакако, само у себи): „Треба трпети – Није ово до века... Баш да видим могу ли...“

Јанко Веселиновић поборник је живота породице у заједништву. Против је рушења патријархалних односа, те отуд и омаж колективу, слози, помоћи, солидарности. Стога и Анђелија нема избор. Он јој је место одређен и омеђен. Како јој је место

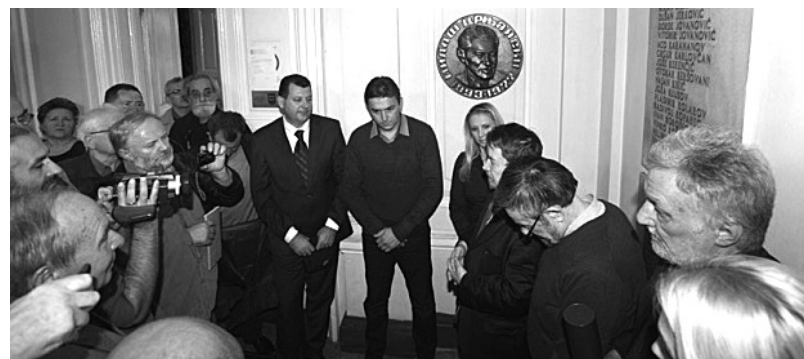
зацртано рођењем, васпитањем, обичајима, неписаним правилима заједнице Веселиновић јој не нуди могућност олакшица али јој приписује снагу, одлучност и упорност да сачува оно што се могло сачувати после несреће 1866. године, када је колера залазила у сваку кућу и десетковала чељад. (И иначе се, и без колере, брзо и често умирати а лекара ни у назнаци. Гатаре и врачаре биле су једина могућност.) Анђелија преузима домаћинство сећајући се инсистирања њеног свекра на самрти да се задруга мора сачувати. Привремени спокој у Анђелијин живот уноси син Лазар, једини од породе отргнут смрти.

Веселиновић не жели да на лик своје високоморалне јунакиње баца ни најмању сенку. Стога је његова опаска да му је мрско и поменути

Гордана Влаховић

иако њену веру нико не спори. Већ и ради њеног усрдног хтења да одговори на очекивања која нису мала, и за која ће бити потребна и помоћ Божја. Кога у молитви нема? Нема имена Миладиновог, нема младожење. Веселиновићева теза је да се млади временом спријатеље па се онда заволе. Аутор чак избегава опис икаквих љубавних наговештаја, а немоли сцена у вајату. Кад се врата вајата затворе, настаје тама. Ноћне сласти (ако их има) нису у пишчевом опису. Млади се чак ни именом пред другима не ослонљавају.

Било би нетачно експлицитно тврдити да је Јанко Веселиновић против љубави. Желећи да направи разлику између емоција младих људи

Откривање барелефа Јанка Веселиновића

Ризница ликова великих српских писаца која краси зидове Удружења књижевника Србије обогатена је недавно барелефом са ликом познатог српског прозног писца Јанка Веселиновића. На пригодној свечаности, 4. новембра у поподневним сатима, обављен је чин откривања овог уметничког одличја, чији је аутор Мирко Острошки, песник и вајар. Позната ливница "Јермеић" и овај пут направила је одливак барелефа бесплатно. На овај начин одаје се признање Јанку Веселиновићу, писцу култног романа "Хајдук Станко".

Јанко Вујиновић

Активни удео у овој свечаности имали су Радомир Андрић, Мирко Мркић Острошки, Душан Стојковић други, као и представници општине Владимирци у којој је и родно село овог писца Глоговац. Тамо је недавно основана манифестација "Дани Јанка Веселиновића" и утемељена награда за историјски роман године, која носи његово име. Први добитник овог признања је Јанко Вујиновић за роман "Књига о храсту", које му је на поменутој манифестацији у завичају Јанка Веселиновића и уручено.

настаје сеоског ђилкоша Вука Срдановића јер Анђелију ставља у ситуацију да се брани и доказује сву чистоту свог телесног и емотивног бића, тако што са гнушањем одбија Срдановића. У њој није постојала ни примисао да би се могла поиграти ван брачних правила.

Поигравање је можда чак и јака реч за оно што се зове мушко женска прича. Ако се прате припреме свадбеног весеља, Анђелиног одвајања од рода јој, те нових прилика које се од ње очекују у дому, нигде ни призивука емотивне везе између ње и младожење. У Веселиновића се да уочити потпуно одсуство страсти. Миладин и Анђелија при случајном сусрету не показују знаке симпатије. У првим заједничким данима не беше ни једног дрхтаја за њега. А њему беше важно да отац и мати буду њом задовољни. Једна од њених молитви упућених Богу, при првим данима у кући Пангића, богатом историјом ратовања с Турцима, угледном и имућном, гласи: „Господе Боже! Дај ми здравља и весеља; дај живота моме баби, и нани, и тетки, и свима мојима!... Дај, Боже, здравља и тати (свекру) и мајци (свекрви) и свима укућанима, и дај ми Боже, да ме пазе!... И молим ти се, Господе, дај ми: да могу радити а да се никад не уморим, и дај ми лак сан да се могу одмах пробудити! И дај ми, Господе, да сам увек весела и да се све смешим и певушим! Молим ти се, Господе!... Молим ти се, Господе!... Молим ти се, Господе!...“ Молитвом је садржан њен однос према ближњима али и свест о великим очекивањима присутних које она треба и мора испунити. Три пута Анђелија призива Господа. Не само због православног ритуала али и због њега. Не само вере ради у Бога,

на крају. Али отржењење не може избрисати највећи део стваралаштва Јанка Веселиновића које је усмерено на идеализацију села и сеоске породичне задруге. Корени идеализације сеоског живота разнолики су. Пре свега пишчева нераскидива повезаност с народним стваралаштвом и обичајима. Друго, по Вученову², наивна оданост радикалној странци и њеним политичким паролатама и демагогији. По Скерлићу, Јанко Веселиновић имао је нежност према људима, питомост, доброту; имао је срце за цео свет. (Није случајно, ни пригодно само изречено потресно слово Скерлићево над Јанковим одром, те Магошеве болне речи: „Како мора да те жали твоја Мачва, кад те не могу прежалити ја самотни путник, којему си дао парче хљеба и парче душе!“³ Није случајно ни псовка – Радоја Домановића:

Станиша Нешић

Знаш да је трава

Знаш да је трава жута у јесен. Знаш да је лето сагорело њено тело. Она је била радост, у пролеће, тело је било зелено у пролеће.

Орао у висини што кружи над пожутелом травом није високо, не лети, не пада.

Знаш да је сенка орла у трави Игра светлости пред долазећу студен у оку, игра између плена и живота који није игра сенки.

Знаш да је камен што пада низ летицу орлово перо над амбисом времена, знаш да пада, а никако да падне. Као да је негвама везан за небо, Ђути и пада, пада, реч не проговара.

Знаш да је простор позобоо казаљке сата, чујеш тик-так, тик-так, али казаљки нема. Нема ни сагова, само простор.

Знаш да нисам твој, да то никад нећу бити. Ипак мислиш: данас не пада снег, све је на свом месту, мислиш где ћу да кренем кад никог нема да ме заустави у одласку.

4. јануар 2008. Хотел „Црни врх“, Дивчибаре

Сада су дани

Сада су дани који пролазе „Сенке заиста и никакво сажаљење“. Моје тело неприметно клизну преко воде, тако лако, тако танано да може и преко воде да хода као да време стоји. Ужаснут ововременим библијским сликама Ум ме више не држи, нестаје над водом. Где је то Ја док све око мене клизи у распаду, клизи у Мрак твојих хирова и жеља. Никого не могу да дозovem преко воде. Ни ехо, ни огањ не допиру доведе, још мање ти. Изговорене су све речи, забрављена сва врата. На трговима панегирике, химне нација, разочарење променама: распад задруга, грамзивост, похлепа, умереност у материјалним добрима. У првом плану су саможивост и себичност („нико ни за кога не мари“). Ђифте и зеленаши разное кров његовог зеленог вајата. Писма са села опонирају идиличним Сликама из сеоског живота. Отржењење долази

- Србију, мајку ти... Све што вредно имајаше ти посахрањива!⁴ Сељанка произилази бар из два наведена разлога а може им се придодати и тврдња Владимира Јовичића да Веселиновићеву Аркадију можемо наћи у пишчевим сањаријама, успоменама и визијама⁵. Анђелијин лик сјајна је визија часне, храбре, одане жене, али њен живот није нити зов свирале, нит песма са зелених вајата. Пре би се сажело у оној скривеној Анђелијиној мисли: Треба претрпети – Није ово до века...

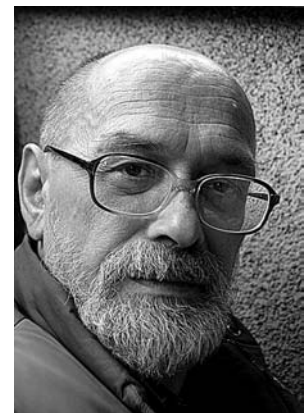
1 Јован Скерлић: *О Јанку Веселиновићу*, Српска књижевност у књижевној критици, Нолит, Бгд, 1972.

2 Димитрије Вученов: *Идеалистички реализам Јанка Веселиновића*, Српска књижевност у књижевној критици, Нолит, Бгд, 1972.

3 А.Г.Магош: *Есеји*, Нолит, Бгд, 1965.

4 Ђорђе Поповић: *Љубави српских писаца*, Градина, Ниш, 1975.

5 Владимир Јовичић: *Јанко Веселиновић или проклетство страсти* (предговор), *Изабране приповетке*, Вук Караџић, Бгд, 1980.

лети над воденим вртлозима, у даљини, преко воде никада нема, празна одела. Језа, мук, свет времена прошлог изгубљен у понору, празнина у празнини која клизи у још већу празнину. Долазе боља времена, са цветом Руже, касно. Долази светлост далеких звезда путујући дуго, долази непознато Ја, али не покреће тело, да ме преко воде врати међу мртве у љубави. Заувек удаљен, заувек пробуђен ходам кроз пуст простор у времену које нисам желео.

Врт са јабуком и змијом

Следим твоја тамна стопала, твоје тело саздано од незнања, живим у трави којом ходаш из једног у други врт, у врт са јабуком и змијом. Мој Ум живи у тој трави, мој Ум је пламен, агни. Пливај у њему и врати тело да роса са тела у слаповима натопи моје руке, да буду море у које тоне пламен, тоне јабука, сагорева змија, морска трава расте. Свет је све оно што нисмо ми.

Доћи ће празнина

Да је прошло време било данас саздано од светлости и филибара, неосетно, изненада, кристали би цветали у твојим очима али ноћ гаси кристале, данас је увек ноћ која пали звезде, доћи ће празнина и имаће моје очи у којима нема твог лика, само делићи сломљеног огледала: дан пролећа, 6. април 1982., мистерије из Елеусине. - Тада ћеш видети само празнину, празнину, и празнину без живота и без смрти. Мене тамо више нема, ни у сну.

ЛЕПОТА СЕЋАЊА

ЖАР ЖИВОТА ДУШАНА МАТИЋА

ИЛИ

ЈЕСЕЊИ ПЕСНИК ДУШАН МАТИЋ

Случај отвара и затвара врата бескрају – јављају нам се песникове речи и ових јесењих дана када обележавамо 35 година од његове смрти. Од смрти – Душана Матића.

Песник је умро 12. септембра 1980. године, а ми не заборављамо да је он и рођен истог месеца, септембра, 13. Датумски – дан после дана смрти, али са дарованим жаром живота од осамдесет и две године (1898-1980), живота изузетног замаха, који ће трајно зрачити богатим, разноликим, а јединственим духовним, посебно књижевним, а надасве песничким, стваралаштвом.

Називајући себе, због рођенданског датума, *јесењим песником*, Матић, за нас данас и будуће читаоце, остаје *јесењи песник* и по датуму годишнице своје смрти, које се данас посебно сећамо – већ тридесетогодишњице... И ово сећање ће живети – док је српског језика.

За песника Душана Матића могао сам чути још за својих раних основачко-гимназијских година у Лесковцу, првих педесетих година већ минулог века – онда се *гимназијалцем* постајало већ после четири разреда Основне школе. *Осмољетки* још није било. Али... ни Душана Матића још није било у *читанкама*, па сам за песника *Багдале* чуо од првог песника-модернисте у граду, Првољуба Пејатовића, који је тих, раних педесетих, био студент књижевности у Београду, али и један од уредника новог београдског књижевног листа *Млада култура*, а чији сам ја не само одани читалац постао него и његов *копиртер* међу лесковачким литерарцима. *Млада култура* – лист младих, али који је стекао велики углед међу писцима, не само младима..., па се у њему могло наћи и име тадашњег председника Удружења књижевника Србије Душана Матића (са текстом *Свет у светлости пруге*, а што сам открио тек ових дана у драгоцепој *Причи о Душану Матићу*, најновијој биографској књизи Радована Поповића (*Прометеј*, Нови Сад, 2014).

У *Младој култури* Пејатовић је био и са песником Божидаром Тимотијевићем, с којим је већ тада имао заједничку књигу (*Квартет*), а чије се име готово не може а да не спомене када је реч о Душану Матићу, јер Тимотијевић је, у једној својој песми (*Раковица*, у књизи *Велики спавац*), песника *Багдале* назвао *флуоресцентним Матићем* – што је Матића, не само као песника него и као човека, на особени, а веродостојни, начин трајно обележити...

Све ово говори да је Пејатовић добрано знао за песника Матића, ако не и лично познавао, и да је мени, основцу-гимназијалцу, могао не тек само да спомене његово име, него и да ми нешто више каже о њему, могуће већ нешто и о првој Матићевој песничкој књизи *Багдала* (јер тада већ објављеној, 1954. године), а коју ћу имати у рукама тек десетак година касније, 1964. у Београду, у новом *Нолитовом* издању, под уредништвом Јована Христића и са његовим ученим и надахнутим предговором – *Матић, непрекидна свежина света*.

У Београд сам дошао још крајем педесетих, али већ увелико пелцован модернизмом и пристрасно сам пригрлио његову *свежину*. А да је реч баш о Матићевој *свежини*, макар то била само сама та реч – *свежина* – коју истиче Христић (*Матић, непрекидна свежина света*), потврђује и мој запис-уводник у листу београдских студената „Студент“ уочи Сајма књига 1962. године под насловом

Димитрије Тасић

Књига – свежина света. И Христићев и мој наслов само су парафраза чувене Матићеве реченице *Поезија је вечита свежина света*.

А памтим да сам тих шездесетих година, за једну студентску светковину, са Владимиром Јокићем (будући писац, колумниста, редитељ, уредник Радио Београда) приредио један рецитал, по узору на Матићеву *Марију Ручару* – „говорни хор“, како би Матић рекао.

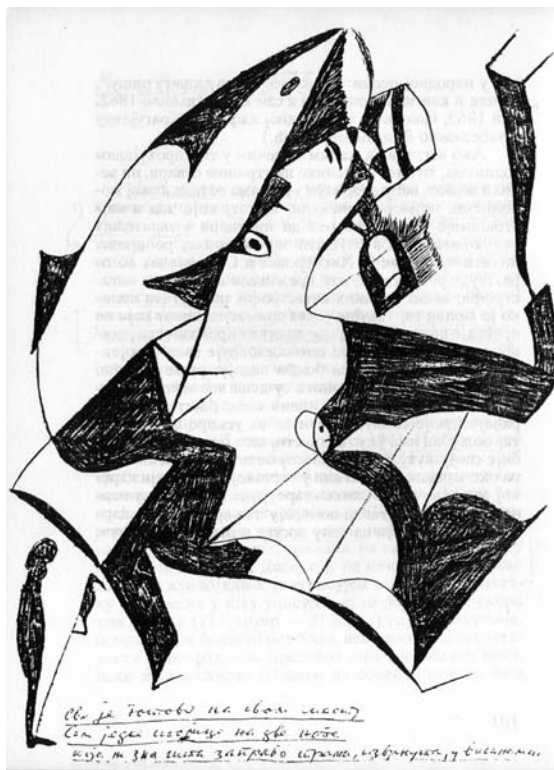
Тако ме је већ моје рано ђачко-студентско упознавање и зближавање са поезијом Душана Матића и определило за посвећеније читање, па и писање магистарског рада о песнику, а са темом о *неизрецивом* у његовој поезији, које ће се, то *неизрециво*, као *тајни пламен* извијати не само из његових стихова већ из целокупног његовог стваралаштва (романи, есеји, текстови), а, по свим песничким речима, једнако и из живота (*Знам / Живот / Живот, живот и живот*) и из смрти (*Разгрни траву / Разгрни старо гробље*). Али сам наслов рада *Дно и сјај или о незрецивом у поезији Душана Матића* извео сам из првих редова песникове књиге „*Лажа и паралажа ноћи*“ (1943).

А игром случаја ја сам своје прво запослење нашао као новинар на телевизији. Ова случајност не би била вредна помена у овом запису да ме она није одвела, као новинара, у чувени *Матићев салон* (у песничком стану у Војводе Добрича 26, преко пута Ботаничке баште), у тај, за својевремених четврт века, јединствени и увек отворени, *озарени* људски, духовни дом, кроз који је протичала река увек срдечно приманих младих песника и глумаца, његових студената (Матић је био и ректор Академије за позоришну уметност и председник Удружења књижевника Србије). А већ за Матићеве духовне сроднике, многе наше најзначајније ствараоце – писце, редитеље, сликаре, глумце (Десанка Максимовић, Мира Алечковић, Јован Христић, Јара Рибникар, Бора Радовић, Слободан Селенић, Драган Јермејић, Данило Киш, Брана Петровић, Божидар Тимотијевић, Милосав Мирковић, Вук Крњевић, Недељко Гвозденовић, Љубиша Самарџић...) – песников *Зелени салон* био је једнако пријатељско станиште, људско прилежност и духовно узлетниште. А посебно за Матићу најближе пријатеље – песника Танасија Младеновића, режисера Александра Петровића и Драшка Ређепца, песнику до последњих његових дана најприврженијег и пријатеља и сарадника (*секретара*, како ће рећи сам Ређеп), иначе изузетног познаваоца, тумача и приређивача Матићевих књига, па и песникове постхумне *Коначне јесење*.

И друга се знана имена још овом низу могу дописати, али једно посебно истичем – име Милоша Црњанског. После повратка у земљу, 1965. а после вишедеценијског изгнанства, а још увек зазоран према новим властима, Црњански се јавља Матићу, телефоном, из хотела *Ексцелзиор* у којем је одсео. Матић га је одмах позвао у свој салон у којем су песници имали о чему да причају – од раних, младићских песничких дана двадесетих

година прошлог века..., заједничког професоровања у Четвртој мушкој гимназији, заједно са Момчилом Настасијевићем, а вероватно и о чувеном двобоју пиштољима који је Црњански, на свој изазов, имао са официром-авијатичарем Сондермајером, у једном вршачком шумарку 1926.г., а у том догађају, који се, опет игром случаја, срећно завршио, Матић је био сведок Црњанског.

Матић ће се у својој надреалистичкој побуни разићи са модернистима и мање ће марити за то да ли пише старе или нове песме већ за то како да се живи. Црњански ће, опет, у свом „*Прологу*“ *Лирике Итаке* ре-

Рад Душана Матића

зигнирано рећи: ... *бар да запевам / мало нове песме*, али би се, кажу завршило стихови – песник и себе, и песме, и Итаке одрекао (*нек... све ђаво носи*) ако нам живот не носи *нешто ново*.

Био сам и ја, кажем, у Матићевом салону у којем сам, као у најлепшем Тв-студију, пред камером, разговарао са песником, једном поводом његове књиге *Будна ноћ*, други пут поводом књиге Милосав Мирковића *Велики друг – оглед о Растку Петровићу*. Зна се колико су Матић и Растко били велики и, по самим Матићевим речима, годинама *најприснији другови*.

Било је потом и више других и другачијих мојих сусрета и разговора са песником, али, зачудо, песнику никада нисам поменуо да пишем магистарски рад о њему, па ни када сам рад одбранио, 1978. год., на Филолошком факултету у Београду. Разлог мог устручавања да песнику откријем ту своју „тајну“ није се крио у зазору од ма какве његове неугодне реакције – Матића сам знао као ведрог, разговорљивог, духовитог, благонаклоног човека који је саговорника разоружавао страха и укочености, ма био каткад и шаливо пецкав.

Али, на јавној сцени није се либио да добади и реску ре, као, рецимо, Сартру, с којим се сретао по Европи (Париз, Женева), али једном и у Београду, у Удружењу књижевника Србије, где му је, у јавном разговору, како то сам каже, „одбрусио“: „Наше схватање ангажоване литературе је другачије него што Ви замишљате“.

Ја сам се устручавао да свој новинарски посао оптерећујем личним питањима, ма и везаним за његово песничство. А и... веровао сам... има вршенина. А, у ствари, није га било (*између живота и смрти* – *коњски нокаут*, знао је песник, али још не и ја) – већ крајем 1978. године напустио

сам телевизију и новинарство, а Матић је умро за мање од две године потом, 1980, 12. септембра – умро је као *јесењи песник*, што је и по датуму рођења био (септембар, 13.)

Случај је хтео (онај, Матићев, што отвара и затвара *врата бескрају*) да сам песников глас чуо и после његове смрти, а још не знајући да је и она, како би то сам Матић рекао – *банула*.

То ми данас открива моја свеска *Белишке 1, 1980*. из које, из подужет текста, сада преписујем:

„Песник је умро јутрос рано.

Који сат касније, још не знајући да је међу нас *банула* и ова смрт, чуо сам песников глас. С радија, из друге собе, кроз врата, случајно отворена. Неколико неразговорних речи, добачених издалека, ко с друге стране улице, али глас несумњиво Матићев – већ дрхтав, али звонак, жив, разговоран. Матић је увек тако говорио – водио је разговор. Могли бисмо рећи: и сва његова литература је разговор. И његови најосамљенији, најтиши, најдубљи монолози разговори су између гласова, *ружа гласова* – једног ја, ти, он. Јер Матић је у сваком тренутку, и у животу и у поезији, био свестан другог, осећао је другог, увек чуо и други глас. Егзистенција другог чинила му се очигледнијом и непобитнијом него ли његова сопствена. Зато је оно декартовско *Cogito ergo sum* све више, рекао бих и све узбуђеније, разумевао као *Cogito ergo es*. Без другог осећао је да не би могао бити довољно човек. А ни песник: „Питање је живота и смрти писања: *неко други сам ја*.“

Зато толико заменице *ти* у његовој поезији:

*ти чији лик и име не знам
нити ћу икад знати
у ноћи битној твоје је
моје корене.*

Али, кажем, биле су то неразговорне речи што су намах, с неке друге стране, допрле до мене, али глас је био Матићев, тај глас у којем се увек осећало да се обраћа – теби.

И могао сам, у тренутку, јасно да видим песника, онаквог каквог смо га сви увек

сретали: срдечног при поздраву, пуно питања за нас, за друге, која су, једнако, и за самог себе, питања што падају ту, насред улице, као што извиру из средишта сваке његове песме, многа питања која су остајала без одговора, али која су песника одређивала боље неголи одговори. Отуда, уз бистри поглед широко отворених очију, *недремљивих*, поглед увек упитни, као зачудни, праћен покретом руке, изненада заустављеном у ваздуху. Таквог смо га само могли видети, Матића: непосредног, смиреног-несмиреног пред свим што се око њега збива. Али не, никада, мрачног, туробног, разочараног. Не, није волео разочаране, ни „мргодно устројство света“, волео је „смешну птицу“ што се увек јави да поремети патетику наших туга, разочарања, скепсе или „округлих оптимизама“, свеједно. Тако је било и тог тренутка (Матићев тренутак коме не може да се *сагледа крај*) – тај глас што је намах испунио моју собу, глас чији смисао, онај речи, неразговорних, нисам могао разумети, али онај тона (некад све је у тону, речи нису важне, тон преображава, тон даје смисао – говорио је Матић) био је до опипљивости јасан: да је жива Матићева „смешна птица“, да је добро што је тако, да је човеку боље с њом, тако и мени у том тренутку, тако и свима до којих долети просипајући златни прах са њених крила, тај непресушни лепрш Матићевог говора. Нисам знао, таква помисао у том тренутку није била могућа – да је Матић умро, овог исто јутра, и да је његова смрт и била повод што се његов глас чуо с радија.

То, да је Душан Матић умро – чуо сам тек који минут касније, са истог радија из друге собе

И тек тада, тек сада, док ово записујем-дописујем, сустигли су ме и осветили песнички стихови:

*Тек сада заиста верујем
да се има времена за све
на чак и да се умре.*

И као да би тек сада могла да их испише и његова, песникова, рука, она што неће више ништа исписати на белину хартије што је увек била раскриљена на његовом великом столу, али ће се са њих, белина, на које је сада заувек пао *снег ђутања*, који је овог песника ледно и за живота, дићи његов поглед на Ботаничку башту коју је толико волео.

Јер оно Матићево *заиста*, баш оно, открива нам и Матићеву, ипак, ипак, неверицу у то да је смрт могућа, за коју, иначе, није много марио, као што није марио ни за вечност – вечност му је била иманентна смрти. Матић је као песник знао да отвара *врата смрти*, и да види, очима свог двојника, месеца, *лаже и паралаже ноћи*, како су и у њој, смрти, уграђени темељи живота, али *радозналице смрти* није волео.

*Знам шта ме чека
Товар прекопане земље
Не није важно нећу ни знати
Не причајмо о томе*

То није сутра

Сутра је за Матића увек и увек само живот, ма био и немогућ – *немогућ који јесте*.

Био је *радозналац живота* и за тог Матића смрт није ни постојала, ни вечност, већ само тренутак, пролазан, па ипак никада докрајчен, и дан који тече, пролази, али коме се не може да сагледа крај. „... И ако има вечности, ако има бесмртности, она није дужа од једног дана који увек траје и који ми једнако увек настављамо и увек почињемо.“ Само то постоји – та пролазност, најпролазнија, несмирена, интензивна; она је и „тамно срце света“ и „корен нашег срца“, једина наша постојбина, живот, дах љубави, непорециви тренутак.

И ако је Матића нешто погодило у тој смрти то није просто *зев смрти* што се ту ненадано јавио, пуки егзистенцијални страх од смрти, већ питање како се живело, како се проживео тај један једини живот који нам је био дат? Јесмо ли живели добро, јесмо ли оправдали живот, ту шансу човекову, која и када је тежобна, болна, немогућа и све је у односу на то да смо могли и не бити. А како је за Матића писање, стварање један начин да се живи и више од тога – најдубљи смисао његовог живота, највећа радост и највиша одговорност, најпотпунија слобода и једина судбина – разумљиво је што се у једном одсутном тренутку, када се преиспитује проживљени живот и поставља питање о изгубљеном времену и неиспуњеним дужностима, он пита о ненаписаним романима и неиспеваним песмама, али од којих се „разламају слепоочнице“.

Записали смо већ да *Између два откуцаја срца / Читава једна драма стоји*, али сада, после последњег откуцаја, шта стоји? Шта после последњег откуцаја срца, које је, као и свако људско срце, *смешно људско срце*, било и устрептало, и нестално, и наоблачено, и бурно, и старо, неспретно и тајновито, али је оно исписивало, јер на њега је била ослоњена сва тајна живота, исписивало је и грцаво и суздржано нека битна слова Матићеве песничке азбуке.

... Стоји, непорециво, Матићева књижевна реч – јединствени богати, разноврсни песничко-есејистичко-романсијерски опус, који бисмо, сведеног на један наслов, могли именовати и као *ДЕФИНИТИВНА ЈЕСЕН* (књига за коју сам песник каже да никада није ни била написана, али је у песнику зрачила целог његовог живота, или *БАГДАЛА би могла да се назове* и *БУДНА НОЋ* (прва песничка објављена књига стихова) или *КОНАЧНА ЈЕСЕН* (књига објављена после песникове смрти, а коју је, и на предлог песников и у сарадњи са песником, до његовог последњег даха, приредио Драшко Ређеп) – књига песника који је себе волео да назива *јесењим*.

Реч о песнику

О поезији Матије Бећковића

Драган Драгојловић

Нема много писаца који су деценијама тако широко присутни у јавности Србије, као Матија Бећковић. О њему се може говорити поводом различитих и многих његових активности. Сада ћемо говорити о њему само као песнику.

Поводом одлуке да се Матији Бећковићу додели "Златни кључ Смедерева", једна од најугледнијих награда која се у Србији додељује за поезију и која има велики међународни углед, Смедеревска песничка јесен објавила је Матијину књигу песама под називом *Огледало*, у избору самог песника. Ту су, поред осталих, заступљене песме из књига *Вера Павладољска*, *Метак луталица*, *Тако је говорио Матија*, *Рече ми један чоек*, *Међа Вука Манитоза*, *Кажа*, *Ђераћемо се још...* Овај антолошки избор својерсно је огледало Бећковићевог песничтва, на шта нас он упућује својим насловом. Не верујем да у Србији има љубитеља поезије који нису уживали читајући песме из ових, али и из других Матијиних књига.

Мало је српских песника који су имали тако широку рецепцију код читалаца и слушалаца поезије. То су чињенице које свакога ко жели да говори о његовој поезији могу довести пред искушења, јер није лако говорити о нечему толико познатом. И поред тога, укратко ћу да подсетим на неке битне ствари.

Од самог почетка и од првих песама видљива је Матијина самоувереност у своју мисију песника. За њега као да никада није било сумње у то шта му је наменило рођење.

Својремено су неки теоретичари тврдили да песников биографија и живот нису важни за његово књижевно дело. Није то била једина новаторија за којом су пошли многи, али, живот и реалност су то оповргли. На Матијином примеру видимо да је за његово песничко дело од велике важности био крај из кога је потекао и где је провео детињство. Две године по рођењу у Сенти, Матијин отац вратио се у своје родно село, Веље Дубоко, у Ровцима, у Црној Гори, где се вековима чувало сећање на Косово и на губитак српског царства, али и нада да се једног дана може обновити и васкрснути српска слава и изгубљено, што је давало снаге без које се на тим оскудним пределима тешко могло опстати.

У родном очевом селу Матија је провео десет година и у раном детињству удахнуо снагу гла, језика, мита и историје. При првом читању његових песама одмах се запажа присуство завичаја, богатство језика и епска снага речи. Када то знамо онда ће нам бити јасније зашто у његој поезији заборављене речи и дијалект функционисају као песнички говор, мешају се са свременим језиком и дају песми уверљивост и аутентичност, и зашто се лирско и епско тако успешно преплићу и говоре као једним језиком.

Управо захваљујући том језику, Матија успева да повезује садашње време са временом херојства и епске прошлости претворене у живи мит. Из суочавања тог живог мита који је у нама са оним што је око нас, односно са стварношћу која би да тај мит потре и поништи, рађа се драма која из-

бија из многих Матијиних песама, скоро са сваким стихом. Као некада епски певач, Матија прибегава поеми, односно дужој песничкој форми која му омогућава да искаже ту драму.

Његошев *Горски вијенац* може се делом узети и као тужбалица рођена из црногорских брда и душе народа која се појавила у тренутку када је историја ставила на дневни ред ослобађање од вековног ропства, како би снажила поколења којима је та велика мисија пала у део. Матијина поезија долази да лирско-епском снагом проговори о новим временима и неким другачијим поколењима од оних о којима је Његош певао.

Мало је српских песника у чијој су поезији Косово и Милош Обилић толико присутни као у Матијиној, па и када се директно не помињу.

Многи Бећковићеви стихови могли би бити пословице, али и мудре изреке које би могле функционисати и ван стихова и ван песме. То су често премисе у које се слегло много времена и колективног искуства па личе на мудрост народног говора. Ни успешан антрополог не би могао у неколико потеза, као Матија у својим стиховима, тако уверљиво приказати неке карактерне особине људи из свог ужег и ширег завичаја.

Матија је песник разговора, расправа, надмудривања. Његова песма уме да велича, али и да се подсмева. Пуна је лековитог хумора. Она саветује, објашњава, упућује... Често на контратези понтира. А његове љубавне песме прави су дар за читаоце.

Дуге песме личе помало на приче из *Хилјаду и једне ноћи*, трају, круже, приводе се крају и, наједном, као да тек започињу. У њима стих прелива стих, завараву један другога, не изговара до краја већ само назначује, и опет почиње, и опет одлаже; понекад се стихови супростављају један другоме, подсмевају, пркосе, ругају, ћерају се и прећеравају, указујући читаоцу да их исписује рука песничког мага који се игра са њима водећи их циљу који им је наменио.

У овој поезији песнички глас често је глас пророка, али и шерета и судије, глас врача који се игра док изговара питалице и открива загонетке, али и глас забринутог појединца над собом и народом, над некадашњом славом и над српским гробовима широм бивше нам заједничке земље.

У неепско време Матија је показао да се поезија може писати са епским замахом. И да се могу помињати историја и српско име, иако се у његовом завичају то име све више утире. Матија као да, упркос свему, говори: ја ћу бити оно што јесам и моја ће песма говорити о љубави, о слави и муци мога народа, о искушењима и посртањима мога времена.

Не може се за кратко време много рећи о тако слојевитој и богатој поезији. Свој задатак видео сам у томе да у овој прилици само напоменем неке ствари до којих се може доћи слушањем и читањем Матијиних песама.

Речи изговорене 14 октобра, на додели Златног кључа Смедерева за 2015. годину.

Саво Ракочевић

Где

Где светлуцају душе
Зрацима несталне светлости

Дан на заласку
Односи живота дан
Непостојано се не буди

Што живело није
Не може умрети

После живота живот
На старим гнездима
Друге се птице гнезде

Док свеће мраком сузе
Где душе узлећу

Са непознатог свода

Данас је старије
Од прошлог

Протеклим водама
Мостови су непотребни

Тело свако
Своје небо има

Не рађа се
Што је вечно

Док боја снива
У светлости

Колико траје
Звезда умирање

Умрети је
Бити на почетку

Звезда

Звезда у краљевству магли
Над рушевинама мрака
Себи је невидљива
Како гори да изгори

Са упаљене стране свода
Звезде као птице уклесане
Путују исписаним кругом
Од самог почетка

Зна ли звезда шта је
Небом омотана
Себе не види у огледалу
Како гори да изгори

На позив судбе

Из каквог стижемо света
Где смо саздани
Која ружа скрива тајну

На позив судбе
Души је видљив пут
Шта у њој умире
Те је неуништива

Петер Герии

Јужина

Кроз горку зиму
Застругале
Канце прстију по штапу

Мимо прња
И јогунастог
Шипрага

Фркућу богаљи: Коштани скелет
У чвору са олујом

Под снежним товаром:
Путеви, салаши

Бели пусти предео
Са димњацима као ознаком
Да живи неко

Радио јавља:
Никаква
Веза са пролећем

Сваки
Крајичак вести
У храповом снегу замире

Осуђеници гурају лобање
Немилосрдно у ветар
Укопавају се

Светлосне сигнатуре

Придајеш им значај

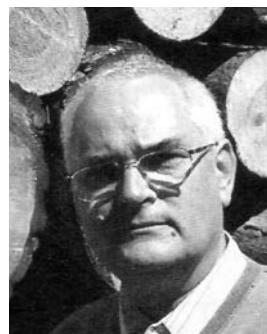
Чујеш весло
Рог за свирање

Гласове, шумове
А град увис расте

Са свим брбљањем и баљезгањем
Бесмислом и науком
Интермецима малих
Ратова у миру
Њушкања и роптања
Оружја, бодежа
Муниције
Радијских говора
Вике

Сева –

Који постојеће стање сабласно
Осветљава

Бомбардерство

*

Дуго, дуго глумило
Дуго, дуго
Тако трубе и таласају
Већ хиљаде година

У бесконачном
Еху

Ти посрћеш у ареалу сна, чујеш? –
- Одакле ово слушање? –
Гроктање и
Шум

Само без журбе у сакатом
Ништа-за-разумевање

Време заплиће слике

Хелдерлин (II)

За Данае Коулмас

Далеки
Предео
Густе
Шуме под неуморним севом
Дневне звезде

Високо! Земља почиње да подрхтава!
Пискави чекрк чисто
Поремећених
Бочних огранака

Ја сам
Погонско благо
Ових раскошних свећњака
Додирнут сјајем
Грчког песничтва коме се
У фантастичном праху
Изгубила
Поука

Душо света
Живиш лепотом умножена
Тамо где смо саздани

На крилу

На крилу Не-бића
Крило је постојања
Кроз невидљиве прозоре
Улази свемирска светлост

Сунце не гаси пламен
Што више гори више га има
Ужарени хоризонти
Не знају за тмине

Где идемо
На ком огледалу
Видљива је судбина

Невидљива тишина

Где су душе
На ком извору упијају светлост
Светова угашених
Пепелом својим покопане
У сну поново да се нађу

Невидљива тишина покрива вртове
Замрли вулкани
Живот без почетка
Време долази и протиче
Где је то време

Плове сунцокрети
Свемирских шума
Нечујна светлост
Лишће душа упаљених
Где су те душе

Ништа: само
Голуб лутајућих
Текстуалних излета
Без додира
Без спајања

Асептични вртови
Подигнути спрам птица-
Мишјакиња и калца
Колатерални пројекти
Финансирани од банкарка Гонтара

Шта остаје? Само
Јаснији
Преостали пепео-
Пејзаж отргнут од
Мога изобличеног лица

Код Кирке (I)

Док сам лежао на твом обамрлом
Бутном месу заведен
Од заборављених мириса – мошус
Занос, ласкање –
Осетих изненада време у затиљку

Видех: Мој пратилац се сладио кашом
Из карлице
Локање, пузање, копулација

Звах: Није ли овај нагон – Итака –
И оштар укус на језику – Хермесов
Јад-храна
Поробљена у Тројанској-
Јуришу

Уживао сам ваш шоу
Оно свакодневно
Сомнију:
Изнуреност
Екстазу: блесаве очи, трбушни плес, балет
Налепнице-етикете

Не, сточни отвори
Сркај, блени и смеј!
Али ја, будала
Голицаћу мртве у трулом лишћу
Која пожуда и телесност

Њихово знање скривено у мрачном ту-
нелу
Док ми они не дозволе обавештење

Устај! У лавиринт
Због лудорије и питања

Препевао са немачког **Мићо Цвијетић**

У З О Д Л А З А К М И Р О С Л А В А Ј О С И Ћ А В И Ш Њ И Ћ А

Душа и прича (фрагменти)

Јован Делић

Мирослав Јосић Вишњић је написао десет романа и седам књига приповиједка - цијелу једну малу библиотеку од седамнаест књига. Статистичари кажу да је Јосић Вишњић објавио и стотину двадесет четири приповијетке, што је импозантан податак без обзира да ли су или нијесу ту убројане приповијетке из нове, награђене књиге *Ђурђевдан и други датуми*. Мало је српских приповиједача који су написали преко сто двадесет приповиједка. То показује да је Мирослав Јосић Вишњић заљубљеник у приповијетку, што није ни скривао. Приповијетка је за њега мала кутија душе. Она омогућава писцу да наративној форми удахне поетско и лирско. У причи се познаје мајстор, без обзира на тријумф и доминацију романа. Отуда и низ лирских метапоетских исказа о причи и души у књизи *Ђурђевдан и други датуми*. Јосићев приповиједач у *Ђурђевдану*, жали се, попут Вука Караџића, како је тешко приче писати и опет попут Вука - истиче да је у причи важна ријеч, готово свака ријеч, као у свакој краткој форми, па је ријечи тешко намјештати:

„Сви знају да нема прича у контејнерима, не падају приче као печене шеве са небеса. Није лако писати причу, прочито сам негде, лакше је и њиву орати, виноград орезати, лакше је и руду копати. Душа прича је у речима.“

Прича се опире, отима, показује отпор материјала. „Ђурђевдан“ је прича о опирању приче, о тешкоћи и мучи писања о нечему до чега је писцу највише стало - о својој крсној слави и најуниверзалнијој слави свијета - о Ђурђевдану. Као да је прича та аждаја коју треба савладати ђурђевданским копљем. Писати о Ђурђевдану значи писати о „аждаји у срцу света“ и о храбрости да се на ту аждају потегне копље и спаси свијет. То јесте велика метафора, али јесте и детињство, родна кућа, гости, живи и упокојени, годишњи циклус, велика књижевност која је о Ђурђевдану већ рекла своје; то је цио свој живот са својим свецем, све оно што се свих Ђурђевдана наталожило у души. Зато је природно да Јосићев наратор лапидарно каже: „Родно место прича је душа.“ У тој причи мора да се нађе и дедин афоризам док сркуће дудару: „Шести мај-жајдучки рај.“

Како написати причу о нечему што ти преплављује душу и у сваком погледу те превазилази: „Ђурђевдан који говори све језике света, славу свих слава. Има право писац који је написао, сви му знају име: „И ко се крсти, и ко се клања, сваки милет и свака вера, сви се радују Ђурђевдану.“ Тај цитирани писац је - сви му име знате - Иво Андрић.

За М.Ј.В.

Сада, не боле, мене, груди, лакше дишем. Сада, тешко ми није, не боле ме ноге.

Сада, све, вас, видим, ви мене не видите. Сада, све, вас, чујем, ви ме не чујете.

Сада, лак, сам, као паперје. Сада, тек, мене има, ЛЕПТИР каже.

ЖивкоТалески

Писац мора да напише причу о слави јер му „та реч кљуца у глави“ и лупа у срцу, а не може да са њеном пуноћом изађе на крај. Сваки покушај био је пораз и значајно је опет повратак на почетак. Како сада меланхолично звучи „најдужа реченица“ коју је у једном покушају написао Јосић-Вишњић и коју у цјелини цитирам:

„Ако икада срце заболи, душа се раздрага и слатка туга обузме главу - то је при успоменама на славу у нашој кући, на минуле дане, на пријатеље који су поумирали и који у нашу кућу неће доћи никад више.“

Слава, а Ђурђевдан посебно, као оне Раичковићеве нити, веже “не-

над седамнаестим фебруаром 2008. године, датумом који је прецртао у календару, када је европска магла пала по Косову и Метохији, одакле су се Јосићеви преци покренули под Чарнојевићем. Због тог седамнаестог фебруара црни му је сваки седамнаести. Отуда и наслов приче: “Седамнаести, сваки”, датум који се прескаче: тога дана, 17.02.2008, “Шиптари су пљунули на образ Србије” - зар смо већ заборавили - „а Европа, стара курва“, на Косово спустила црну маглу.

Али највише душе има у завршној причи о багрему - „Багрем са две сенке” - посвећеној “Раки Шиклину,

Сећање и признање

У препуној свечаној сали Удружења књижевника Србије, 12 новембра, у подне, са великим поштовањем сећали су се пријатељи и колеге недавно преминулог писца Мирослава Јосића Вишњића, једног од најугледнијих чланова Удружења књижевника Србије. Чула се усмена или писана реч књижевних критичара, песника и издавача у присуству породице, супруге Мирјане, ћерке Јелене и синова Мирослава и Павла, о његовом животу и делу су говорили: Радомир Андрић, Јагош Ђуретић, Радослав Братић, Гојко Тешић,

Симон Симоновић, Марко Недић и Јован Делић.

Том приликом супруги Мирослава Јосића Вишњића, Мирјани, уручена је награда „Светозар Ђоровић“, која је изузетном писцу додељена на књижевној манифестацији „Српска проза данас“ у Билећи, а смрт га је преухитрила, па му није дозволила да ову награду лично прими.

Јован Делић и Марко Недић су иначе чланови жирија ове награде, па скраћене верзије њихових излагања доносимо у овом броју.

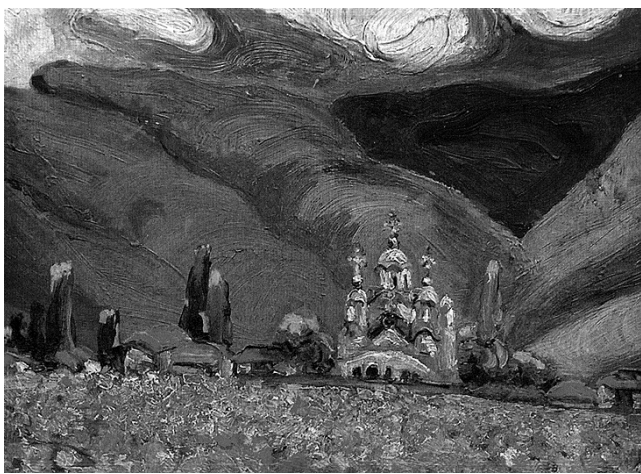
рођене са мртвима”. Требало је и патње, и зрења, и губитака, - то троје иде заједно - па да се тако нешто у широком емотивном распону осјети - бол у срцу, раздраганост у души и слатка туга у глави. Широк ли је и контрадикторан човјек!

Умије Јосић Вишњић да се поигра, да направи искорак према иронији и пародии, да трагично помјери према апсурдном.

Доживљај ратног Ђурђевдана морамо цитирати у цјелини. Тада се десило космички преокрет. Космички победоносац носилац живота и победник над зимом, смрћу и аждајом, претворен је у мету бомби. Нешто застрашујуће апсурдно и поразно десило се у космосу. Само су два Ђурђевдана била без радости, сви други, осим... „осим оног ратног Ђурђевдана, у црни четвртак са сиренама и бомбама, а струје има па нема, воде има па нема, тресу се зидови и пуцају стакла, недељу дана пре пао је Авалски торањ, небо бруји и бруји, мостови потонули, програма на екрану има па нема, гостију има па нема, залагаји и гутљаји застају у грлу, сви пију само киселу воду. И осим оног у години кад сам изгубио унука који је први Ђурђевдан дочекао у болници, са цевчицама и фластерима... Како о томе да пишем? Речи беже, дрхтураве и трепетне. Одложи копље Георгије! Тамбурај!”

Ипак је писао и написао, пишући о немоћи да напише. И на крају, у лирској поенти, дао једно могућно разрешење тајне зашто не може да напише причу о Ђурђевдану. Између житија светог Георгија и сопственог живота указала му се, као епифанија, суштинска подударност. Плакао је и Мирослав Јосић Вишњић над срушеним Авалским торањем под бомбама „Милосрдног анђела”. Плакао је још неутјешније, иако без суза,

за иверије”, а заправо другу из дјетинства и пријатељу кроз цио живот, Радивоју Стоканову, библиотекарку и историчару књижевности, који је

Надежда Петровић: Косовски божури - Грачаница, 1913.

29. јануара прекорачио терасу свога стана и полетио у смрт. Слика снјега доведена је поређењем у везу са багремовим цвијетом, у чијем знаку је пролазило дјетињство:

„Снег као багремов цвет. Свет као багрем у свету пахуљица. Листови који подрхтавају.”

Мирослав Јосић Вишњић је опјевао и оплакао свој Стапар и Србију; Мостонгу учинио значајном ријеком књижевне хидрографије; одболовао сваку своју причу и остао један од највећих занесених српске књижевности који се непрестано борио, заједно са својим свецем Георгијем, против аждаја у срцу свијета. И ослањао се на своје писце: на Бору Станковића, Стевана Сремца, Милоша Црњанског, на Јашу Игњатовића, Ива Андрића, Симу Матавуља. А од савременика на Драгослава Михаиловића. А није заборавио ни наше брђанске Ђоровиће.

Ђоровићи узвраћају наградом - дуду, багрему и гробу, а највећма бисерној људској сузи која се блиста и када срце престане да куца.

Мајстор приповедања (одломак)

Марко Недић

Мирослав Јосић Вишњић (1946-2015) био је писац већ од своје тринаесте године, када је у *Дечјим новинама* објавио прву причу и када је из родног Стапара кришом дошао возом у Београд да би видео Исидору Секулић не знајући да она већ годину дана није више жива. Зато се са сигурношћу може рећи да је он читав свој живот посветио и подредио књижевности. Мало је у српској култури било писаца који су тако суверено владали књижевном речју, стилем, ритмом и интонацијом прозног текста. Припадао је оној струји српске поетске прозе у којој је, као код Милоша Црњанског, с којим су га с разлогом поделили, књижевна вредност била резултат складног прожимања језичких и стилских елемената рукописа и његових садржинских слојева. Али у његовој лирској нарацији исто тако је било места и за изразит критички глас, којим је деформације времена у којем је живео знао да нагласи адекватним књижевним средствима.

Значај који прозно дело овог аутентичног приповедача и романијера има у оквирима савремене српске књижевности, исто тако и будуће, и најважнијих унутрашњих промена кроз које је она пролазила у нашем времену, изузетан је и немерљив. Његове књиге, од првих до последњих, а те последње су са индикативним насловима - *Док срце куца* и *Ђурђевдан и други датуми* - непрестано су биле у природној вези с најважнијим традицијским тачкама и еволутивним правцима којима се кретала српска књижевност прве и друге половине XX века и с најважнијим догађајима и променама кроз које је пролазило српско друштво у том времену, и он са њим у другој половини века као његов непоткупљиви и будни сведок.

С друге стране, захваљујући Јосићевој изразитој стваралачкој и језичкој енергији, његовој маштовитости, радозналости,

потреби да увек буде нов и другачији, то дело је без прекида, све до данас, постојало као изузетно самосвојан и аутономан књижевни израз. Израсло је из духа побуне против књижевних конвенција, оних из реалистичке праксе и оних из пренаглашене и инструментализоване модернистичке поетике. Истовремено је било и побуна против конвенција, политичких и моралних

огрешења и једнозначног понашања друштва и културе у времену у којем је деловао као стваралац.

Из поетике и праксе књижевне генерације 1968. године, којој је свим срцем припадао, која је баштинила све позитивне вредности претходних књижевних нараштаја, и из несумњиве ауторске свести о сталној потреби књижевности, друштва и културе за развојем и променом, произишла је његова изразита потреба за слободом у понашању и у књижевном изразу. Отворену критичност према многобројним противречностима времена у којем је живео он је, међутим, у својим бројним приповедачким књигама и романима превазилазио, донекле и неутралисао наглашеном и спонтаном лиризацијом наративне слике света и тежњом ка увећаном стилском јединству својих књижевних остварења.

У његовој раној прози, *Лепи Јелени, Чешкој школи, Роману о смрти Галерије*, доминирао је звук поетске и аутобиографске мотивације и доживљаја, у романима из средње ства-

ралачке фазе, *Приступу у светлост, Приступу у кап и семе, Одбрани и пропасти Бодрога у седам бурних годишњих доба*, за који је добио Нинову награду, у књигама приповедача - *Дванаест година, Квартет, Нови години* - поетска интонација проширена је основном документарне, културно-историјске и политичке природе, док се у прози последњег периода, *Роману без романа*, којим призива маштовити и пародијски дух истоименог Стеријиног дела, *Барону из шарага, О дуду и гробу, Причама из трапа* и сада *Ђурђевдану и другим датумима*, међусобно преплићу различити интонативни регистри, од поетских, трагичких и аутофикцијских, до хуморних и бурлескних. Он је, као мало који писац друге половине двадесетог и прве деценије и по садашњег века, и у приповеткама и у новелистички компонованим романима одиста прави мајстор језика и стила, мајстор ритма и звука, лирске синтаксе, семантичких наговештаја и различитих књижевних референци и симбола.

Наративна полифонија у његовој прози, произашла из тежње да се причом и наговештајима о судбини изабраних књижевних ликова представи што више садржаја широког животног и вредносног спектра, у знатној мери је била повезана са изабраном темом и начином којим је обликован основни предмет прозног рукописа. Та тема и њена садржина биле су у сагласности с животним током и природом његових књижевних јунака, маргинализованих индивидуалаца, необичних, слободоумних ликова, особенака, бунтовника, људи с периферије друштвеног живота, који, као и њихов аутор, најчешће нису пристајали на конвенције, на догму и искључивост у мишљењу, у моралу, понашању и свакодневном животу, што ни њима, као ни њему, никада није лако опраштано. Њихов творца је у ову врсту ликова унео највише емотивности, непосредности и топлине, као што су то чинили и његови велики претходници као творци сличних наративних портрета - Јаков Игњатовић, Стеван Сремац, коме је и посвећена књига *Ђурђевдан и други датуми*, Бора Станковић, Драгослав Михаиловић, Миодраг Булатовић. Зато „родно место“ добрих прича, како се наговештава на једном месту у његовој последњој књизи, може бити само „душа“, душа правог мајстора приповедача, какви су били његови поменути претходници, какав је неоспорно био и он сам.

Последњу, седму по реду књигу приповедача, са индикативним насловом *Ђурђевдан и други датуми*, који посредно асоцира на познату причу Боре Станковића, с једне стране одликује садржинска усмереност на сложену и противуречну стварност данашњег и нешто ранијег времена и на оне њене значајне социјалне и политичке ситуације које су имале непосредног одјека на живот изабраних књижевних јунака, а с друге на дубок доживљај важних догађаја из њиховог немирног емотивног, интимног, колективног и породичног живота.

Мирослав Јосић Вишњић, с таквим осбинама свога дела, самој уметности и поетском звуку речи и реченица, као „крајњем циљу сваког језика“, како је говорила Исидора Секулић, и својим двома последњим књигама, *Ђурђевдану и другим датумима* и *Док срце куца*, њиховој садржини, поетичким и аутопоетичким исказима, посвећивао се, као и свакој претходној књизи, као свом трајном и најважнијем животном задатку.

Сећање: Милорад Радов Блечић (1941 – 2005 – 2015)

Књижевно стваралаштво као мисија

Датуми су пријатељи памћења и сећања – опомињу, буде усмене на радосне и жалосне догађаје, сведоче о неумитном протичању времена... Десет година, средином новембра, породица књижевника Милорада Р. Блечића, ближа родбина и нас неколико његових другогодишњих пријатеља и поштовалаца његовог књижевног дела одлазимо до розаријума на београдском Новом гробљу да се поклонимо Милорадовом земном праху. Да је физички жив „гурао“ би, како су то наши преци говорили, седамдесетпету годину, а српској култури и читаоштву, вероватно, подарио још неколико књига.

После основног и гимназијског школовања у родној Пиви (Жупи пивској), жеља да се даље образује довела га је у Београд, до Београдског универзитета, до библиотеке и књижара с мноштвом књига – песничких, прозних, есејистичких, критичарско-теоријских... Отада, дакле, од прве половине шездесетих година прошлог века, интензивно се бавио књижевношћу, пре свега, теоријским анализом српског, односно ондашњег југословенског, песништва. Писао је критичке приказе, теоријске расправе о поезији, састављао и објављивао панораме поезије, припремао се за антологичарски посао.

Милорад Р. Блечић је, дакле, са стеченим знањем и искуством познатог аналитичара књижевног стваралаштва, био спреман за нимало лак посао антологичара. Његова позната монографија *Десанка Максимовић – живот праћен песмом* (1971.) била је пред читаоцима. Убрзо објављује антологију *Како се рађала југословенска револуционарна поезија* (представљала је нашу књижевност у светском избору који је сачињен 1975. године), а затим чувену антологију *Дочекај старост река и планета – поезија о Београду од Константина Филозофа до данас*. Уследиле су занимљиве и надахнуте инспиративне књиге есеја – *Отворене речи*, *Моћ поезије*, *Поезија и време*, *Поезија између сна и реалности...* Осамдесетих година објављене су Блечићеве антологије – *Београде, мој бели лабуде*, *Антологија југословенског песништва о биљкама (од Захарија Орфелина до данас)* и *Вукова песмарица о биљкама*. Блечићева склоност и страст ка истраживању присуства биља и биљне симболике у делима наших познатих писаца дала је лепе и занимљиве плодове – објављене су његове књиге: ново издање *Вукове песмарице о биљкама*, *Биљке и биљна симболика у Лелејској гори* *Михаила Лалића* и *Шуме, златне шуме у Дневнику о Чарнојевићу Милоша Црњанског*. Дружење с њим уловило ме је да је посао књижевника доживљавао као мисију, наречену судбином и вољом више силе и био јој је посвећен до краја овоземаљског живота. Волео је аутономност, слободу у одлучивању и несметано спровођење сопствених замисли, без присиле и туторства. О Блечићу, као културном прегаоцу и књижевном посленику, нека посведочи запис реномнираног приповедача и романијера, Данила Николића: „Наш савременик, Милорад Р. Блечић – за пријатеља и многобројне познанике једноставно Блек – чигра је и шило у свакодневном животу београдског простора и његове литературе. Он изазива интересовање са разних гледишта. Час је откривач нових талената, час актер књижевних скупова. Једном је есејист са трибине „Француска 7“, други пут антологичар посебног жанра. Стало уредник нових едиција и сауредник нових издавача. Али увек и трајно марљив стваралац, истраживач, сакупљач. Као да испливавају без тешкоћа, тако излазе његове књиге, различите по тематској обојености и садржини...”

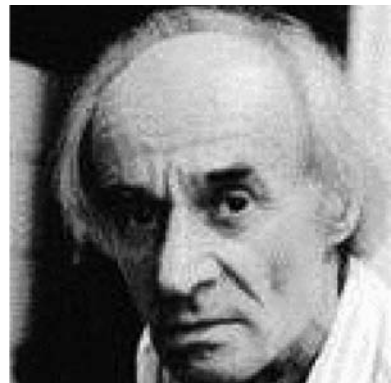
Годинама је уређивао, и водио, дискусиону трибину „Француска 7“ Удружења књижевника Србије, која је, у то време, била стедиште културне, уметничке и филозофске елите Београда. Књижевну заједницу „Звездара“ формирао је с групом писаца и по-

Божидар Младеновић

штоваоца писане речи, с циљем да објављује пробране, квалитетне рукописе (антологије, поезију, прозу, огледе и студије) који најчешће нису били у фокусу тзв. великих издавача. У својству главног и одговорног уредника, Милорад Р. Блечић је са задивљујућим ентузијазмом и вештином управљао овом малом књижевном заједницом, око које су се окупљали професори славистике, филозофи, писци...

Заједно смо припремили и штампали две књиге путописне прозе Григорија Божовића, а затим и *трокњижје о чувеном Бају Пивљанину*, јунаку и заштитнику Пивског манастира... И Војвода Лазар Сочица, такође историјска личност из Пиве, заузео је значајно место у Блечићевом књижевном делу, а с поносом је говорио и писао и о другим знаменитим Пивљанима новијег времена.

Од средине деведесетих година кренуо је са својом приповедачком прозом, са својим узбудљивим *кажма* из Пиве, с *Погледине*, у којима ће описати свој завичај, Пиву, своје

Милорад Р. Блечић

детинство, родитеље, рођаке и братственике. Мада је као усмени приповедач био без премца, свакој књизи приповедача прилазио је опрезно, без журбе, али и без недоумице, не препуштајући ништа случају. Тако су настале књиге прозе – *Каже с Погледине*, *Очеве (не)освећане луле*, *Пивска крвава бајка*, *Јабучка чудотворка* и *друге каже*, *Ђаво из Мрчајног дола* (с поднасловом *Роман од венца (не)освећених приповедача*), књига есеја *Војвода Лазар Сочица у делима знаменитих писаца...* Књигу приповедача *Гласник с Погледине* објавио је у години када ће физички напустити овоземаљски свет.

Умео је, истрајно и господствено, да чува стечени углед поштеног књижевног посленика и интелектуалца, несклоног било каквим сумњивим компромисима, пре свега, када се говорило о истини и људској части. Награђиван је наградом „Исидора Секулић“, Златном значком Културно-просветне заједнице Србије, Златном боровницом Еко-феста Владе Републике Србије за књижевност о биљкама и биљном свету, Међународном наградом „Арка“ из Смедереве, Специјалном наградом Српског просветног и културног друштва „Просвјета“ РС – Општинског одбора у Гацку за књигу *Војвода Лазар Сочица у делима знаменитих писаца*. Написао је и објавио више од двадесет књига, од којих су многе преведене на стране језике. Награде и оно што се уобичајено зове књижевни успех нису га особито занимали; занимало га је књижевно дело као жива мисао, као најфинији производ духовности.

Милорад Р. Блечић је своје књиге писао и објављивао као дар; дар од моћи песничке речи и визија, од миљеа предања и духа савремености, који нема цену и ограничено трајање. Највећи број објављених књига украшава посвета конкретности личности из ауторовог окружења, особи с којом је он духовно близак или су, пак, у питању личности којима је писац, том посветом, захваљивао за подршку у време настанка књижевног дела.

Посвета која краси прву Блечићеву књигу – *Десанка Максимовић, жи-*

вот праћен песмом садржи једно име, – Милини. Неколико година пре тога склопили су брак; Десанка, велика српска песникиња, била је сведок на венчању. За друго, допуњено издање књиге о Десанки (1985.) посвета је обогатена са два нова имена – Ана и Иван, Милинина и ауторова деца. Још једно своје књижевно остварење посветиће Блечић ћерки Ани и сину Ивану – књигу *Војвода Лазар Сочица у делима знаменитих писаца* (2004.).

Круна Блечићевог вишегодишњег антологичарског посла, по мом уверењу, јесте *Антологија југословенског песништва о биљкама (од Захарија Орфелина до данас)*, 1989. год. Дивна књига с лепом и садржајном посветом: Оцу Раду, вештом калемару и заштитнику ретких биљака; брату Михаилу, аутору више књига о лековитости биља; стрицу Вилотију, познатом ботаничару и научнику. Књигу приповедача *Гласник с Погледине* (2005.) Блечић је посветио сестри Тањи, стричевој ћерки, образованој и интелигентној особи, која је, у свакој прилици, брату књижевнику пружала подршку и помоћ.

Испод наслова сваке приповетке у двама Блечићевим књигама – *Велики ђаво из Мрчајног дола* и *Пивска крвава бајка* – налазе се имена и презимена Блечићевих пријатеља, које је овај књижевник особито уважавао због њихових моралних и стваралачких квалитета: Миро Вуксановић, Јелена Јовановић – Жигон, Радослав Браћић, Миладин Ђулафић, Шћепан Ушћумлић, Милосав Тешић, Момир Андесић, Ристо Василевски, Љубомир Тадић, Мила Стојнић, Јован Делић, Јован Вуковић, Милица Радовић – Тешић, Драго Ђупић, Слободан Реметић...

Новелу *Очеве (не)освећане луле*, Милорад Р. Блечић је посветио математичару Светозару Милићу, који је био велики пријатељ „Звездаре“ и поштовалац Блечића као личности и као књижевног ствараоца. Једном, после растанка с аутором *Јабучка чудотворка*, који је отишао својој Источној капији Београда, а професор Милић и ја кренули ка нашим становима на Неимару, рекао је: „Знаш, наш пријатељ Блек је добар као добар дан!“

После је дошао новембар 2005. године.

Зоран Хр. Радисављевић

Моји јабланови

Богдану Арнауцу

У родној кући
У селу Црни Луг
Код Грахова
Гаврила Принципа
Седим сам

Почеше да шуште
Моји јабланови
Жељни разговора

Појави се лисица
Моја љубавница
Врти репом
Као свака неверна жена

СТИЖЕ ВУК
Са зеленим очима
Мој заштитник
Лијан љубавник

Не плашим се самоће
Ни лисице
Ни вука
Разговарам
С мојим јаблановима

У родној кући
У селу Црни Луг
Седим сам
Нисам Принцип
Али
Убио бих Фердинанда

Шуште моји јабланови
Долазе вук и лисица
Схватам

Ми смо шумско братство
Које воли Принципа

10. септембар 2015.

Распадање у смрти и еросу

Светлана Мићуновић

Јубилеј десетогодишњице рада Галерије РТС обележен је репрезентативном изложбом слика једног од најособенијих савремених сликара међународне репутације, Љубе Поповића. Реч је о 13 великих дела, насталих између 1975. и 2008. године, из приватних колекција. Овај догађај изузетно је културног значаја, будући да Љуба Поповић у Београду није одржао дотада изложбу већег обима.

Отварање изложбе, 14. октобра 2015. у 20 часова, РТС је преносила на Другом каналу.

Изложени су искључиво радови које поседују приватни колекционари у Србији. Аутор је веома срећан што његових дела има у отаџбини, што су се неки људи „пробудили“ и решили да их купе, јер каријеру, на жалост, није направио у Београду већ у Француској, где су живели они који су решили да уложе у њега, па се већина од његових, око 3000 слика, налази у иностранству. Цео овај догађај аутор је посветио усменим на књижевника Милана Комненића, који се есеј о Поповићевом сликарству налази у пратећем каталогу, али и у монографији „Љуба“ изда- тој прошле године. Комненић је са великим успехом, и зналачки, писао о раду Љубе Поповића и, како овај вели, „један је од ретких писаца код нас који је добро разумео сликарство.“ Идеја за поставку потекла је из РТС од Николе Миркова, који је пре свега желео на изложби да прикаже познато Љубино дело под називом „Триптих о материји смрти“, али се прича у међувремену закомпликовала, пошто није могла да уђе на вратима Галерије, пошто је предлог да се слика скине и урола и тако унесе и постави на лице места. Али, осигурање није хтело да пристане, очито не знајући да се том приликом слике не уништавају већ између осталог штите од вибрација приликом преноса.

Поменута слика има два назива и посвећена је Живојину Павловићу, који је први направио филм о Љуби. Током рада на слици, аутор је читао Фрејзерову „Златну грану“ о афричким чаробњацима, па је у једном тренутку насликао огромну црну жену која је завладала тим триптихом. Пре него што је, на инсистирање Стојана Максимовића, архитекте Интерконтинентала, слика дошла у Београд, била је изложена у Бобуру и чак репродукована у листу „Фигаро“, где је изашао велики текст на целој старни.

Многи су се питали што ова изложба није одржана у Галерији САНУ, будући да је Поповић њен члан. Аутор каже да то што је урадио РТС, требало САНУ одавно да уради, поготово што би триптих „Црна жена“ могао да уђе у Академију. „Њих то уопште не интересује!“ И наша Академија са њим комуницирао написмено, у погодном начину, а он таква писма баца.

Љубомир Љуба Поповић је почео као студент историје уметности а тек потом сликарства, прво на АЛУ у Београду, где је дипломирао 1959. Већ наредне године, учествовао је на изложби групе Медијала у Галерији Графичког колектива.

У Париз је отишао 1963. године и отада у престоници Француске живи и ствара. Излаже углавном самостално, како у Паризу, тако и широм света.

У Ваљево, где је стекао основно и средње образовање, од 1985. у оквиру Модерне галерије отворена је стална поставка његових радова. Иначе, његове слике се излажу у свим престижним музејима и галеријама целог света.

Прошао је кроз више развојних фаза у сликарству, а суштину добри по-

знаваоци његовог обимног и значајног опуса одредили су као распадање у смрти или еросу.

Поповић је изградио посве особу сликарску поетику чију естетску бит доиста није лако дефинисати. Он делу никад не приступа са унапред одређеним циљем, не ради на „задату тему“, или према претходним скицама и студијама, стога сваки његов рад представља више или мање авантуру са крајње неизвесним исходима, истиче угледни кустос Никола Кусовац.

Поповић плени својом радозналошћу духа, одличним познавањем књижевности, филма, филозофије, стрипа, еротизма, езотерије и окултних учења. Иначе, Љубин деда био је свештеник у једном забаченом босанском селу. Говоре да је истеривао демоне из сељана и да је имао необичну навику да сам шета по дубоким шумама. Отуда можда склоност ка езотеричном и код унука.

У *фигуративном сликарству друге половине Двадесетог века*, Љуба је постао *својеврсна лозинка*, каже Комненић. *Пришао је наомак надреализму, али никад није следио његову поетику; умео је да цени искуства апстрактне уметности, али је остао по старни од ње; уронио је у мистику*

Уметник испред свога дела: Љуба Поповић

имагинарног, али с опрезом и разборитошћу; истрајно је истраживао дух традиције, особито постигнућа ренесансних, а гдекад и византијских мајстора; дисциплиновао је машту; заснивајући слику на „унутрашњој геометрији“, у прожимању имагинације и разума, успевао је да одржава сасласје и меру, што је његовом делу дало класично обележје.

Три су чиниоца пресудно усмеравала Љубин духовни развој: рефлексија, имагинација и посвећеност.

О Поповићевом стваралаштву писали су многи, између осталих Ален Боске, Етијамбл, Мишел Елембергер и други. Љубино сликарство, оквалификовано врло често и олако, као „фантастично“, подробијом анализом открива сву своју сложеност и дубину. Неке од изложених слика су „Укротитељица“, „Космичка савест“, „Плави манастири“, „Мистерија у пуној светлости“, „Жена таме“, „Изгубљене душе“ и тако даље.

Комненић у свом чувеном есеју потцртава еротски аспект. Љубино сликарство представља *стално процењивање пута, њених виталних могућности, њених пластичних заводљивости... Поједине средишње, махом женске фигуре, прозирних и готово бестелесних тела, дијагонално постављених здесна улево, изгледају у распрскавајућим галаксијама Љубиних слика као Млечни пут.*

Љуба, бунтовни непокорник, како сам за себе вели, човек из неког другог времена, који је интимно везан за традицију, стога није ни чудо што се бојаљиво распитивао шта је Митрополит Амфилохије Радовић рекао кад је видео његове слике. Следио је одговор: Молићу за тебе.

Феномен Ређеп

Антологија *Ђопић. Изабране странице Бранка Ђопића*. Избор, предговор и коментари Драшко Ређеп, Прометеј, Нови Сад, 2015, 451 стр.

Да застанем пред феноменом Драшка Ређепа као антологичара, свакако је разлог књига *Антологија Ђопић*, коју је издао Прометеј из Новог Сада, посвећена Јеји, великој госпођи новосадској, којој нисам за живота стигао да то кажем ни лично ни јавно. Можда је разлог што се и Драшко и ја приближавамо годинама четвртог доба, он 3. децембра пуни осамдесету, па смо спремнији да попу кажемо поп, а бобу боб, да остане да смо рекли. А можда је и разлог едисија Прометеја *Антологија*, у којој се наша и књига *Антологија Ђопић*, у којој се по једна књига посвећује једном писцу, која је јако лепо примљена, а неке од тих књига доживеле су и седам издања. Да поменем изабране писце који ће сигурно са таквом једном књигом, у Драшковом избору, тумарнути и у следеће векове српске књижевности: Душан Матић, Црњански, Вељко Петровић, Мирослав Антић, Исидора Секулић, Богдан Чиплић, Момо Капор, Александар Тишма. А можда је разлог и антологијска књига Ређепова *Девет боја Баната* о којој сам писао.

Онда сложим уз његову помоћ след његовог бављења вредном и изузетном литературом, антологијског му посла. И схватим да се он тим пошлом бави шест деценија, и да то није посао текућег књижевног критичара, већ руског хрта који вреба вредности које ће претећи и за наредне векове. А започео је свој књижевни рад антологијом *Равнице* (1961) у којој се нашло 12 песника Војводине и, што је и најважније, чија су дела издржала пробу времена, како Драшко уме да каже „Сви су остали“. И данас у рукама читалаца кружи антологија *Златна греда пресеца сокак Хлебарски* (о Милетићевој улици је реч). Са Божидаром Ковачеком, Хадровићем, Золтан Чуком, Стојаном Вујићем, начинио је гласовиту антологију *Огледало књижевности српскохрватског језика до 1941* која и данас представља вредно огледало књижевног стваралаштва на тада званим српскохрватском језику до Другог светског рата. Да поменем и антологију поезије објављену на румунском у Темишвару *Српски север* (1999), да је добитник награде за антологичарски рад „Павле Марковић Адамов“. Да годинама води Одбор за награде у области уметности Вукове задужбине и да свих тих година, свакако када је реч о књижевним делима, није омашено, чак ни када су у питању млади писци. Све време умео је да наслути и писца који долази и дело које ће се разгласити и примити код читалаца. То јесте дар. Без дара не помажу научни апарати, фуноте, теоријска препричавања познато, без икакве сврхе и конкретних резултата када је реч о објекту научног истраживања. Да, смем рећи: феномен Ређеп.

У том антологичарском послу, главно му је оружје слобода изражавања коју допушта есејизам. Посао антологичара олакшао му је опредељење за стил оледања, пуне слободе проницања у суштину стваралачког чина и ефеката које дела изазивају код читалаца. Есејом (огледом), најзад, Ређеп је и започео своје

Миодраг Матицки

бављење литературом. Био је то есеј о Јари Рибникар. О есејству Драшка Ређепа писао сам детаљније поводом његове књиге *С обе стране реке. 67 рапорта о немиру, свемиру и Војводини старој* (Прометеј, Нови Сад 2013, 275 стр.). За зборнике у едисији Синтезе Вукове задужбине, о слојевима култура Срема, Баната и Бачке, нико не би могао боље и концизније да преко неколико кључних писаца изрази магична и парадигматска збивања у литератури на овим регионалним просторима.

У *Антологији Ђопић* реч је о антологији приповедача првога реда. У свега десет страница предговора Ређеп је исказао суштину Ђопићевог приповедања, истакао неупитне вредности, чар његова језикотворства заснованог на матрицама завичајног језика, које је још једном славно потврдило значај победе Вукове језичке реформе. И, најзад, све је то потврдио избором приповедача и делова романа који се итекако држе као приповедачке целине, као фрагменти који задате романе „ове-равају“. Показао је да је Ђопић пре свега приповедач, потекао са врела усменог приповедања које је захтевало заокружен перформанс, кратак по мери пажње усменог извођења, ефектан, наративно самосталан. Зато полази од анегдоте, неког детаља, згоде и незгоде сеоског живота, то му служи као репер причања. У том енциклопедијски сажетом увиду у Ђопићево приповедање, Ређепа помаже есејизам, који му дозвољава да слободно формулише велемајсторство Ђопићевог приповедања пуног смеха и подругицања, у исти мах и дечачке раздраганости, „искричаве, сасвим неочекиване и прозрачне веселости“ као начину супротстављања сваком злу. У Ређеповом антологијском избору следе витоперне шале и дечачко подсмевање стричевима и прецима, као и осталим јунацима који, били велики или мали, јесу одиста они који су „искочили из реда, из форме, из униформе, из сивила наредбе“. Све је то Ређеп зачинио причама отргнутим из снова дечака испод Грмеча.

А када узима примере прича о рату и другим метежима, када је у том свету испод Грмеча поремећен систем патријархалне људскости, Ређеп мудро гради мрежу симболичне топомастике живљења народа у том и таквим крајевима: збег, осма офанзива, све време трагајући за правим људима: „Добро је што има људи“.

Својим избором приповедне прозе Бранка Ђопића, Ређеп је показао у којој мери је језик његова завичаја, који је дакако надограђивао, у спрези са проницањем у менталитет народа његова завичаја, био значајна источница обликовања колективног идентитета српског народа. А то није она доминантна, епска страна колективног идентитета у којој дминирају чојство и јунаштво. Реч је о нечем сасвим другом, о лирском разоружавању епског модела, о људскости и човеческом првога реда.

Залуд ти све причам кад си у свом болу
смјестио све лажи у сурову школу...

Да знаш само, Бранко, колико је жива над уснулом Јапром осма офанзива.

Када год смо макли росу с бајонета,
пале су латице са задушног цвијета.

Затрана огњишта смјештамо у сање,
свјесни да је прошло славно војевање.

Тако нам је данас, те је можда драже оном што тугује са бронзане страже...

Све ће то незграпно у сузу да стане
док разни Лијани воде караване.

Миладин Берих

Траг барута глувог

(сјећање на Ђопића)

Откад си у бронзи – капи горког меда падају к' о сузе с наших дрвореда...

Траг барута глувог к' о уклет нас прати,
неспреман у цијеви да се праху врати...

Никог више нема за округлим столом –
чим је зазимило стигао нас пролом.

Самосвојна историјска читанка

Запис уз књигу *Балкански мостови пријатељства*, Елдара Хумбата оглу Хасанова, Лагуна, Београд, 2015.; Превод са руског Славица Ђукић

Радомир Андрић

Пре почетка писања овог дела, које непобитно представља колико научно остварење толико и један особен доживљај, нескривене емотивности и моралне одговорности пред самим собом, његова екселенција Елдар Хумбат оглу Хасанов, амбасадор Азербејџанске Републике, истакао је на крају своје претходне књиге „Дипломатија срца у Румунији“, да га у следећој етапи службовања „чека нова земља коју треба да откријем за себе – Србија“. То откривање, показало се после неколико година, доста сложенијим и садржински обухватнијим. На то указује напомена, у уводу, ове нове књиге: „Са задовољством морам да кажем да ми је Свевишњи пружио потребне услове, па сам тако имао среће да одржим реч и да напишем ову књигу. Тада још нисам знао да ћу, осим у Србији бити постављен за амбасадора Азербејџанске Републике и у Црној Гори и у Босни и Херцеговини. Надам се да ће ова књига о Западном Балкану и јужнословенским народима бити занимљива мојим драгим читаоцима“.

Несумњиво, да је писац откривао, како каже „за себе“, али и за многе друге читаоце, нарочито у својој земљи, географски далекој, а блиској по настојањима да се живот богатаји у значењима мира, који свакако нема другу важнију и сврсисходнију алтернативу од унапређења пријатељства са свим народима и исказивања узајамног поштовања за националне, културне и верске посебности... Истина, аутор је заснивао своје истраживање на историјским чињеницама, али је у извесним тренуцима, не само из „позиције трећег лица, позиције страног држављанина и научника – истраживача“, како сам то истиче, допуштао свом погледу да Балкан сагледа „с љубављу“, преусмеравајући тематско-мотивско исходиште ка свом емотивном извору, који поседује доста лековитости... Када је овај истраживач, прикупљену грађу почео да проверава и упоређује, у простору освеченоне научне акрибије; једноставно, није могао да остане у сувопарној историчности – покушао је и на самосвојан начин успео да размачке устаљене оквире, у којима се показује прошлост са свим својим узрочно – последицим везама, неретко протумачена у контроверзном закључивању и према новонасталим политичким околностима. Отуда је, не занемарујући реалност, амбасадор Елдар Хумбат оглу Хасанов, несумњиво уложио и своја лична, превасходно хуманистичка уверења, у најцелисходнију поруку другим истраживачима и будућим писцима, да обрате више пажње и разумевања за специфичности свих народа на Балкану, који имају „све претпоставке – од прожимања цивилизација преко људске топлоте, до политичког разума – да постане приоритетан регион свестрано сарадње“.

Аутор ове књижевне-историјске читанке, и тако се може доживети књига „Балкански мостови пријатељства“, несумњиво да је много тога суштаственог унео у овај несвакидашњи преглед историје Западног Балкана, не занемарујући географске карактеристичне координате и стратешка значења, сваке од земаља, које су чиниле скоро један век заједничку државу. Уз то, дотицао је доста убедљиво политичку, економску и

Из српских заблуда црни пелин ниче,
без краја остају вратоломне приче.

Ти си барем знао да љепше постоје
под патином башта од сљезове боје...

Нема више мале из Босанске Крупе,
ни пруге, ни воза – само празан купе.

Обезнађен, схватам касно, мој
Бранчило,
било је онако како није било...

Елдар Хасанов

оглу Хасанов верује да се ситуација у свим овим земљама Западног Балкана развија „у позитивном правцу“ и да „преовладава стремљење ка плодотворној добросуседској сарадњи и заједничкој изградњи боље будућности“. На извесан начин ово веровање се заснива на путоказима до ус-

постављања многоструких економских односа и поштовања националне опредељености на демократским принципима. Могло би се рећи да је позиција „трећег лица“ омогућила писцу објективнију презентацију историографске грађе, а самим тим без превише секундарног детаљисања на сликама кројеним по националном осећању и митологемама које су повремено ишле само у прилог политичким спорењима, постигао је неопходну дистанцу и уздржаност да пређе на било чију страну у доказивању нечег исконструисаног у корист дневног политиканства.

Таква разноликост представља не само богатство за људе који живе у овом региону, него и искушење, јер су овде потребни стална трпељивост и узајамно разумевање“. Ових неколико реченица на најбољи начин указују колико је истински писац књиге „Балкански мостови пријатељства“ усредсређен на ову комплексну историографску грађу, на аналитичност и на путоказне оријентационе тачке ка решењима будућим, имајући не престано у виду да балканске народе „одликује снажно прожимање различитих културних модела“.

У овом поглављу је сажета историја културе, али је остварен доста јасан преглед ранијих епоха у земљама балканским, од њихових почетних идентитета па све до ововремених новоформираних државних целина. И овај преглед, захтевао је изузетну обавештеност, да би обухватио све оне релевантне елементе културе, упркос извесних скоковитих промена и историјских развојних кретања, саобразних потискивању страних утицаја и очувању националних вредности. Сличним повојима је речено да историјску свест представља збир или систем знања о свему што обележава једно време, у овом случају време које се односи

на разне значајне догађаје и људе у јужнословенским земљама. Читањем ове књиге, сигурно да ће мање упућени читаоци у историју Балкана, обогатити знања о друштвеним и духовним процесима, о упориштима за објективне законитости, уочене у историјском току. Такође, читаоцима је омогућен увид, шта је све некада било у битним одредницама за сваки народ у балканском простору, где су се првобитне државне заједнице формирале, обједињене истим језиком, вером и националним карактеристикама - шта их је спајало и стицајем разноликих историјских околности раздвајало. Зналци ових процеса, истичу да је итекако било пресудно за Словене на Балкану, добијање свога писма и стварање књижевних дела на свом језику и да су тек тада, могли прихватити суштество савремене хришћанске културе и допринети конституисању индивидуалне историјске свести о сопственој националној припадности. А то стицање државних атрибута, посебно је карактеристично током средњег века, када је уочено интензивније неговање народне књижевности и уопште свих оних елемената културе битних за снажење етнополитичког јединства унутар блиских племенских заједница. Вековима је та спознаја самосвојности и културних садржаја помагала људима да учврсте своја уверења о неопходности суживота у миру и надилажењу препрека у грађењу *мостова пријатељства*, на местима, која се чине непремостивим. Нобеловац, Иво Андрић својевремено је записао, да „крила историје хује изнад наших глава и векови се чудесно приближавају и сучељавају“ и да „у борби између старог и новог, научно познавање „старог“ неопходно је исто тако као и правилно схватање „новог“ - поготову ако знамо да „осветљавање прошлости помаже решавању данашњих проблема“.

У посебним одељцима ове књиге Елдар Хумбат оглу Хасанов посвећује разложно пажњу знаменитим људима Балкана, научницима и уметницима светског гласа, уносећи у своје излагање основне податке о велики градовима, природним лепотама и слојевитој јужнословенској духовности. Занимљиви су подаци о повезујућим чињеницама, досадашњим односима између Азербејџана и земаља Западног Балкана. Аутор, све време писања је имао у виду, не само историчаре и научну публику, већ и читаоце упућеније на популарно историјско штиво, односно је знао за кога пише и шта је смисао овог подухвата који није лишен личних подстицајних опсервација. Те путоказне реченице, изговорене добронамерно, носе надасве позитивну енергију и доприносе јаснијем сагледавању актуелног историјског, културног и уопште цивилизацијског хоризонта у складу са свеколиким модерним интенцијама у свету, а нарочито овде - на Балкану.

То нескривено поштовање људи у земљама Западног Балкана и увећано осећање у давању оцена о историјским процесима, ранијим и садашњим, у књизи „Балкански мостови пријатељства“ оправдавају полазна пишчева хтења. Завршавајући свој уводни текст, писац нам је рекао: „Жеља ми је да људи ван балканских земаља, читајући ову књигу, схвате како Балкан види странац који искрено воли његове народе и државе, да увиде како се локални живаљ дуго и усрдно трудио да своје полуострво претвори у европску територију прогреса, цивилизацијског међусобног доброг утицаја и људске солидарности. Житељи Балкана, укључујући и таковани Западни Балкан, то заслужују!“.

На крају овог текста, не устручавам се рећи, да ову особену и драгоцену књигу и нисам читао и разумео само као историјско штиво. Уверен сам да ће је тако, у том благодатом значењу, примити и бројни други читаоци.

Срце песникиње Тоуо Шибата

/Или животне мудрости једне стогодишњакиње/

Да је и у дубокој старости могућ стваралачки и испуњен живот необорив је доказ Тоуо Шибата, јапанска песникиња. Прву песму написала је у деведесетој години и књигом „Ниси стар да би био срећан“, уз многа признања, стекла и славу. „Ниси стар да би био срећан“, продата је, са само неколико месеци у Јапану у два милиона примерака. Преведена је и на немачки и енглески језик. Што говори да је својим песмама дирнула у само срце људи, без обзира на националност, боју, вероисповест...

У самом Јапану дочекана је као драгуљ, као неко ко нам је потребан, неко ко једноставним и мирним речима исказује најдубља осећања, уноси мир и равнотежу у наш свакодневни живот. И каже нам, да и после несреће може да се радује, да сунце сија, јер су ту људи око нас којима се радујемо и који се нама радују, да старост није баук. Критичари су рекли да из њене поезије излази чиста мудрост и да поред тога што је и меланхолична, да је, пре свега, охрабрујућа.

Казуе Аракава, уредница колумне „Песма у јутро“ у јапанском дневном листу „Санкеи Схинбун“, која је објавила прву песму Т. Шибата написала је: „Толико сам била одушевљена њеном песмом да сам једва чекала на нове стихове“.

У песми „Животна радост“ песникиња објашњава и саветује:

„Са деведесет година
Сваки дан је драгоценост
Ветар на образима
Позив пријатеља
Људи који ме обилазе
Све то
Даје ми снагу
Да живим“

Песникиња Т. Шибата на свет је дошла 1911 године у јапанској перфектури Тошиги. Три пута у току њеног живота променила су се три цара. Били су ту; земљотреси, ратови, породичне несреће, бомбардовања. Живот је није мазио. Од првог мужа за кога су је удали и не питајући је, побегла је. Са другом, нашла је срећу у добила сина коме су посвећене многе њене песме. Али, све је то објашњавала речима:

„Кад ми је било тешко стисла бих зубе, покушавајући да унесем ред у својој души. Стално говорећи себи да се не предајем, да се не обесхрабрим. И да је сутра увек нови дан“.

Тако се одушевила плесом у својој седамдесетој години. Постала плесачица која је и сама имала ученике. Све, док јој болови у леђима нису одузели ту радост. Песме су јој настајале увече, у кревету или гледајући телевизију.

Записивала бих идеју и речи у блок, од кога се нисам раздвајала. Суботом то показивала сину, приликом његове посете. Радила бих на песми толико

дуго, док не осетим да више немам шта да додам или променим. Отприлике, за једну песму требало ми је недељу дана“.

Овај свет напустила је у 102. години.

Верујемо, и тада задовољна. А овим песмама, преведеним са немачког језика, желимо и да један делић њене животности пренесемо и читаоцима овог текста.

Усамљеност

Кад сам усамљена
Сунчев зрак
Који пролази кроз вратни прорез
Хватам рукама
Утрљавам га у лице
Његова топлота
Топлота је моје мајке
Мама- шапућем јој
Издржаћемо
И – усправљам се.

Господину доктору

Молим Вас
Не зовите ме Бако
Не постављајте ми
Лупа питања
Као -који је данас дан?
Колико су 9 плус 9?
Обрадујте ме питањем
Госпођо Шибата
Како Вам се допада песма Јасо Саијо?
Или,
Шта очекујете од наше нове владе?

Моја тајна

Да ћу умрети
Дан за даном сам мислила
Али, стиховима
и подршком са свих страна
моја кукњава умуче
И сада, са 98 година
Хоћу да волим
Хоћу да сањам
Хоћу да јашем по облацима.

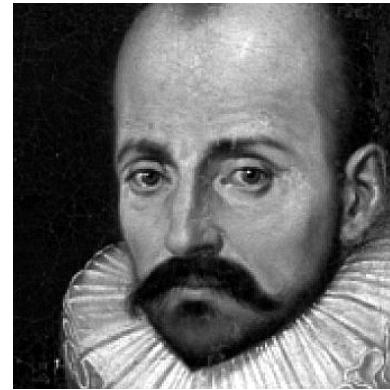
Текст и превод песама са немачког језика:
Милена Вукоје Стаменковић

Већ петнаест година, сваког лета, поново читам неког класика. Пруста (више него једно лето!), Дон Кихота, Хомера...И, пре две године, Монтења, док сам писао *Свет је, напослетку, једна чудна ствар (C'est une chose étrange à la fin que le monde)*. Схватио сам у којој мери су *Есеји* утицали на мене, и колико имам заједничког са њиховим аутором. Почев од његовог односа према политици. Склони смо да заборавимо да је Монтењ велики стручњак у тој области. Зашто нисам остварио каријеру у политици? Зато што се политика састоји у томе да кажете ” ја сам у праву а други нису.“ Ако не верујете у то, нема потребе да се кандидуете! То је потпуно супротно ономе што мисли Монтењ, и, по том питању, ми смо на истој таласној дужини. Као што је говорио Пол Валери, ја се ретко слажем са својим мишљењем. Увек ме нешто вуче да се сложим са својим противником..... За Монтења је то сам принцип толеранције. Требало би то читати Ле Пеноним присталицама и цихадистима! Тим пре што, по њему, толеранција иде уз скромност и храброст. Он на диван начин показује да је у основи мишљења поштење.

Друга ствар која ми се посебно допада код њега, то је однос према традицији. Био сам запањен када сам видео какво место заузимају грчки и латински језик у његовом делу. *Есеји* су, у ствари, коментар текстова старих писаца! Ипак је то три цитата по страни. Али оно што је фасцинантно, то је да је један човек толико прожет том културом у исто време у стању да је критикује. Чак и Платона! У једном тренутку каже да имамо исто толико да научимо о Платону колико и о нама самима. То је дивно! И такође та иронија, начин да се руга свему, а најпре самом себи. За Монтења, то

Монтењ - наш савременик Њихов Монтењ човек толеранције

Жан д'Ормесон

добро видимо, ништа није много важно. Све је озбиљно, али ништа није никада драматично. Мислим да би Монтењ, да је живео у нашем времену, био као што је био у свом. Био би слободоуман, не би прихватао готове

геме, препознајемо Монтењеве идеје. Према томе ако желите да знате шта је мишљење, мисао сама по себи, читајте Монтења! Зато што је изузетан мајстор свакодневице. *Есеји* су приручник. Међутим, питам се да ли је Жан Мишел Делаконте у праву што подржава идеју о крају Монтења. Пре свега зато што ће, језички и културолошки, постати тежак за читање, као Рабле и Корнеј, на жалост!

У том случају, док још има времена, искористимо прилику! И читајмо га на изворном језику, наравно.... Мислим да је то много забавније, интересантније. Читати *Есеје* на модерном француском, то би за мене било као слушати Мишела Сера без његовог акцента.“

Разговор забележила
Естел Ленартовић

• Жан д'Ормесон је управо објавио књигу *Бог, послови и ми (Dieu, les affaires et nous)*, код издавача Робер Лафона (*Robert Laffont*)

• Jean Michel Delacomprée је недавно објавио књигу *Збогом Монтењ (Adieu Montaigne)*, прим. прев.

Објављено у часопису *Лире*, новембра 2015.године

Користан јер је неизвестан

Ерик Емануел Шмит

Монтењ је човек који трага, а не онај који је нашао. Он нас не учи својој филозофији ни филозофији, већ да мислимо. Уз њега се чудимо, анализирамо, претражујемо, износимо хипотезе, сумњамо, поново започињемо, суочавамо се са прошлим или актуалним теоријама, одмеравамо их, приближавамо им се, удаљавамо се од њих, поново идемо истим путем, ходемо. Мишљење постаје жив процес, у сталном покрету, у коме нас позива да учествујемо сложено. Ни догматски ни идеолошки, показао је истрајно стрпљење и неизмерну скромност, скромност часног човека који размишља за себе и не успева да разуме све. Као што ће Дидро радити касније, он обележава своје противречности, своје парадоксе, своје границе, никада није у искушењу да постане једноставнији да би био логичнији, лепши, већи. Ништа није коначно код њега. Он не излива своје дело у бронзи, оно дише. Као што то наслов наговештава, он само „врши оглед“ (*essayer*- пробати, покушати)

Монтењ уводи један нов начин размишљања: рећи „ја“. Вероватно

смо заборавили колико се некада говорило *sub specie aeternitatis* или *ex cathedra* - јединствена реч је тада била веома обезвређена у интелектуалном смислу. Монтењ нам сугерише да реч мора да трага за универзалним, то не мора да значи да она изражава универзално. Универзално постаје циљ, а не извор. Тако, као што се ковањем постаје ковач, силазећи до самога себе, Монтењ је открио тензије, оклевања или жеље, укратко – један унутрашњи свет у ком ћемо се сви наћи на крају. Монтењ је писац који портрет претвара у огледало: испитивање његове јединствености га наводи да читаоцу пружи једну површину где ће се овај огледати. Монтењ ствара један жанр: француску филозофију, филозофију у којој реченица прати мисао, где су форма и суштина дубоко повезане. Без Монтења, нема Паскала, Декарта, Русоа, Дидроа, Бергсона, Алана, Камуја. Желим чак да додам: без Мон-

тења, нема Ничеа, толико верујем да се и овај филозоф и писац пре видео на француском породичном стаблу него на немачком.

Најзад, Монтењ, то је једна жива библиотека. Не само што његово дело жубори од хиљаду античких гласова, већ нам он оставља један приручник, једну књигу која ће нас пратити у свим приликама, претечу Интернета, заштитника блогера. За *Есејима* можемо да идемо свуда, у Сахару или ескимску кућу, на неки трг на Тајланду или усред Менхетна, ту чувамо грађу за размишљање, за постављање питања и узбуђивање. Ако имамо неколико минута до поласка авиона, прочитамо једну страну и о томе ћемо мислити током целог лета. Ако сатима не можемо да заспимо, халалпљиво читамо есеј у коме нам старији брат прича о томе колико је тешко и лепо бити човек.

Објављено у часопису *Лире*, новембра 2015.године

Превод са француског
Биљана Лазовић

И Коба је писао песме

Јосиф Џугашвили Стаљин

ЈУТРО

Озебли пупољак се ружин
Свио уз љубичицу плаву.
Бурђевак, бућен ветром јужним,
Прену се – затим сгну главу.

Узлеће пут висине шева,
Крила јој к облацима лепећу.
И ранозорни славуј пева
О љубави неземаљској цвећу.

Идући од куће до куће –
На туђа врага је куцао он.
Чуо се уз тамбурицу стару
Безазлене мелодије тон.

У мелодији тој и песми
Чиста као сунчани зрак,
Живела је велика истина –
И дивни божанствени сан.

Срца је, претворена у камен,
Усамљени будио пев.
Дремљиви у таму пламен
Над дрвећем слао је сев.

Ал људи који презреше Бога,
А у срцу сачуваше мрак –

У чашу усусе њему
Уместо вина – отров јак.

И рекоше: „Нека си клет!
Испиј чашу до дна!
И туђ нам је твоје песме лет,
И не треба нам истина та!“

Некада луна својим сјајем
Обасја нагло доњи свет,
И њена сен у простор далак
Ко плавет шири се у етер.

Некад над спокојним шумарком
Узлети славуј попут песме.
И фруле нежни глас ми тако
У души звучи ноћи целе.

Некад, без даха да нас хлади, -
Млаз изворски поново хукти.
Некад у неспокојној нади
Бесана шума ноћу ћути.

Некад ће херој, гоњен буром,
Опет доћ у свој тужни крај.
Над собом ће у часу тмуром
Случајно видет сунчев сјај.

Тад безданице сумрак мучни
У родном несталуће крају.
И срцу – с неба гласом хучним
Вест своју нада ће да каже.

Ја знадем да се нада ова
У души мојој чиста скри.
Душа песника увис стреми –
А у срцу лепота зри.

Превод са руског
Миливоје Баховић

Јосиф Висарионович Џугашвили Стаљин (1878 – 1953) рођен је у Грузији, у породици оца Грузина и мајке Осетинке, у месту Диди Лило, близу града Гори. Право име му је Сослан Џугајев. Звали су га Сосо. Отац пијанац тукао је често и њега и мајку, и најпосле их је напустио. Школовање започиње у црквеној школи у Горију. Био је одличан ђак, певао је у црквеном хору. У детињству је био фасциниран легендарним грузијским брђанином по имену Коба, који се борио за грузијску независност, па је наговорио школске другове да га зову Коба, те је отуд његов револуционарни надимак. Цео свет зна да од каквих димензија се развио мали Сосо!

Тај Сосо у младости се бавио и писањем поезије. А када је овладао руским језиком преводио је са грузијског, рецимо, неколико певања епа „Витеза у тигровој кожи“ Шоте Руставелија...

Године 1949., на иницијативу Л. П. Берије, осмишљен је подухват, тајно од Стаљина, да се за његову седамдесетогодишњицу издају на руском језику стихови које је у младости писао. Планирано је цео издање за поклоне. За тај циљ у најстрожој тајни ангажовани су најбољи преводиоци, међу којима су били Б. Пастернак и А.Тарковски. Један из групе преводилаца, немајући појма о ауторству стихова које преводи, простодушно је узвикнуо: „Ови стихови вуку на Стаљинову награду I-ог степена.“ Али у јеку превођења стихова стиже претећа наредба: истог момента прекинути ту делатност. Није било тешко закључити одакле стиже такво наређење. Тако Јосиф Џугашвили, по вољи Стаљина, није постао лауреат Стаљинове награде... А замислите да је Стаљин добио Стаљинову награду за поезију! Каква иронија би била придодата његовој озлоглашености! Нека о томе нагађа историјска дистанца...

Песме пред нама са грузијског на руски превео је Лав Котјуков, а са руског на српски назначени преводилац.

К Р А Т К А П Р И Ч А - М Л А Д О С Т И И С К У С Т В О

Млади

Горан Недељковић

Закаснела играчка

Када му се отац након вишегодишњег одсуства из живота коначно појавио на вратима, носио је у рукама многобројне поклоне обложене шареним папиром и окићене разноврсним машицама. Неколико кутија за све пропуштено у тринаест година: рођендане, спортске и школске успехе, падове и успоне.

- Сине, зар ти нисам недостајао? - упита гурајући му у наручје поклоне. Кроз прозирну кесу једног, смешила се играчка за дете узраста од шест година.

Дечак одсутно погледа странца и помисли: Ипак, недостаје ми да ми недостајеш...

Јована Милутиновић

Ветроказ

Пронашла у бележници запис, недатиран, по садржају бих рекла да је био октобар. На углу улице ветроказ се и даље окреће, време пролази, а он и ја на различитим странама света.

"Ова јесен ни најмање не личи на претходне. Вашарска граја чује се тише него протеклих година. На углу улице окреће се ветроказ који ми никада ниси купио. Мирише на шећерну вуну и вруће пециво продаваца. Жагор људи буди ме из сна, а једина ствар коју пред собом видим су твоје очи. Кроз главу пролазе звуци неких будућих времена. Једино твој глас не препознајем у њима. Ти тамо не постојиш."

Тихана Лалић

Со моје сузе

Заволело око сузу. Око сузу, мозак њега. Он - издаде тело. Проплака око, и све му даде. Све сем своје сузе.

Заволело око сузу. Па је чува, па је не да, не да јој да се преда. У капцима му спавала. Тепавицама се покривала. Суза око чувала док је сањало. Око сузу пазило док је гледало. Баш та суза даде оку сјај.

Та једна, вољена, непробољена, што се огледа у огледалима душе, у смирају бескраја.

Заволела суза око. Суза око, срце њега. А он - издаде љубав, погуби душу. Тад око заволе другу, заволе бол и тугу. И око изгуби сузу.

Некад је плач као киша, као река, ал' тишти тек до следећег. Зрака сунца, другог њега. Цаба море, море суза, па не боли, па не лопти, као некад, кад је сва бол - со у сузи - једна суза проливена.

Никола Ђурић

За длаку

Је л' се бојиш отпадања? Нисам никада о томе размишљала. Има, рекох јој, има ваљда краја овом друму. Од других длака нисам крила да ми је омиљена колегиница у четки. Док није отпала. Тада сам постала свесна расвете и нагађала колико још њених бандера има до краја. Реципроцитет наших одвојених свести изазивао је Њутнова клатна, и расвета се низала пулсирајући по ветробрану службених кола у покрету. Светлост је такмичарске природе. Да може да падне на асфалт без кашњења, била би прва која је бела на читавом друму.

Неки тврде да је пре свих она била прва. Али ми смо ту већ биле, моја отпала колегиница и ја. За нама је остала бела трака која ће губити сјај и временом ипак бити „паветнији који попушта”. Светлост је, након, најбележа и најсјајнија. Не бих волела да доживим санирање таквог пораза. Један друм је доста за једну длаку. И није крива рука која те умаче колико друм који под тобом бежи. За неког је посао да оставља црте. За мене је нада да не останем у црти. Моја колегиница је остала залепљена у једној испрекиданој линији на искуљчењу са аутопута. Много ће је газити. Никома не бих пожелела да отпадне на нечијем искуљчењу. А колика је моја линија? И даље сам редовно умакана. За длаке је фарба сценска шминка и нема интима кад разређивач умива. Тада је длака пред длаком длака. Како сам је волела, ту моју колегиницу. Крај њеног пута није био на крају друма. Био је краји за длаку.

Сара Дамњановић

Семафор

Не зверам у аутобусе на том паркингу. Још од када сам се укrcала, у неко тупаво предвечерје, на пут за „последњи пут”. Трудим се да више и не пролазим ту.

Има једна улица која ми само још севне пред мислима као блиц фотоапарата. Обгрли ме с леђа својим тротоаром, руке ми блокира и не могу дуго после да јој се отмам. Гура ми мирис слободе у нос, из уста ми краде залогаве јаве. За трен већ изгледам као дете што жури играчку коју неко врти испред њега, зачицавајући га.

Понекад жалим што сам, јурећи до тебе, ту улицу прелазила пребрзо. И што нисам знала да су највредније ствари оне за којима се дуго чезне. Не често, али дође ми да тамо, на пола пута од моје до твоје собе, уградим семафор. Ваљало би тај семафор наштеловати на што дужа црвена светла и што краћа зелена. Тако ти нико више неће бити безвредан, јер ћеш га чекати.

Један семафор као овај на путу за паркинг, који зелено више и нема.

Јана Петровић

Зар

Кад год Салиха отвори уста да проговори, зар јој упадне у уста. Зато ћути. И опере судове.

Кад год Салиха изађе на улицу, саплиће се о рубове бурке и не може да препозна своју мајку и сестре јер и оне носе бурке.

Зато не излази. И опере веш. Кад год Салиха скине бурку осећа се изложено и хладно јој је.

Зато је не скида. И опере судове. И скине је, уствари, само кад мора - кад је муж посећује ноћу.

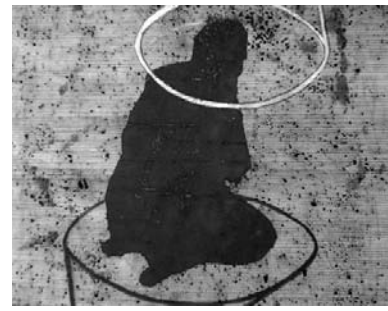
Салиха има дванаест година, и кад год отвори уста да проговори, зар јој упадне у уста и умало је угуши.

Јована Јовановић

Представа

Видело се да се спрема нешто велико. Сви су с узбуђењем укључени у припреме. Кречене су куће у главној улици, скупљало опало лишће, чистило цело село. Али почела је да влада и нервоза. Сваки пикавац, и само један изостављени листић на поду доводили су скоро до туче добрих другова. „Драгане, па јеси ли ћорав? Видиш ли ту тачку?“, „Каква тачка те

спопаде, зид је скроз гладак?“, „Где гладак? Ајде молим те ћери приђи и кажи видиш ли ти ову мрљу на зиду.“ Пришла сам, загледала се у зид: „Нема флеке нигде“, „Ма како нема? Драгане, пређи ти тај зид поново!“, „Нећу, лепо дете каже да нема флеке.“ „Ја сам газда ове куће и кажем кречи поново!“, „Ако си газда ево ти па кречи сам!”. Наставила сам низ улицу. Са свих страна препирка. Разумела сам их, углавном су то били старији људи, који су ретко посећивали позоришта и то у околним местима. Коначно су поносни јер је после више од двадесет година, позориште отворено и у нашем малом месту у близини Рудника. На реновираној сцени, биће изведена представа „Сумњиво лице“, глумци беху претежно мештани нашег и околних села. На капији мог дворишта дочекао ме

Братислав Башић:
Младост и искуство

залепљен плакат. Још један дан.

Улазим у салу, видим нестрљива лица, сви до једног седе без релативе са широким осмехом и погледа пуног поноса упереног на сцену.

Јелена Јегдић

Нож

„Ах, проклетство! Поново сам се посекао. Стварно сам неспособан. Ето, и где сада да нађем завој? Не, не, у овој фиоци су флаше... Овде су чаше - добро би им дошло прање... Можда је доле! ... Не, свакако да не, доле су само ове мртвачки црне кесе које су ме увек терале на гађење. Забрањено је показати своје ђубре свету - наше ђубре је само наше, стидно и гмизаво и смрада топлењеног мрака.

Погледај, поново причам са самим собом, а још ни завој нисам нашао. Ох, Боже, ако наставим да се шетам, испрљаћу под. Тага, молим те, не љути се! Ускоро ћу нас умотати и све ће бити чисто, онако како одавно није било. Хвала ти што си ме учио како се рукује ножем - како се њиме витла, како га треба пажљиво олизати пре враћања - звучи опасно, али када знаш како, ништа није изазов! И знам шта мислиш - „Учио сам га, зашто сада крвари!“ Ево зашто, тата - учио сам на твојом ноћу; мој ми је још увек нов. Али ти ништа ниси испрљао, не брини! Пажљиво сам ставио овај стари чаршав испод тебе - исти онај на ком смо ти и ја спавали када сам био мали. Сећаш ли се како си ми тих ноћи претио да не треба да говорим, јер мале дечачке нико не слуша? Или да је плакање за девојчице, а да сам ја велики и јак? Тада си ти имао нож; но ето, сада ти не би смео да говориш.

Напослетку, мртве нико не слуша.“

Никола Микић

Она

Да си којим случајем тог јутра подигао поглед ка гранама бреза, видио би троугласто платно плавичастог зимског неба које бијеше пресечено пјенастим трагом

авиона, који је превозио путнике негде далеко у Истанбул, или ко зна где већ. Навлачећи капу преко уморних очију држао си је чврсто за руку док сте се старим утабаним шумским путем пробијали кроз снијег и пењали ка селу и кући у којој си рођен, и у којој ћеш ускоро и умријети. Стигли сте и ти си одлучно рекао: „Жено, скувај каву и дај пиће, жедни смо, ово је Милка, моја љубавница.“ Онда си гледао како се сузних очију бори за дах док је носила цезву пуну ледене воде ка шпорету, ништа ниси рекао. Послије, те исте зиме и у тој истој шуми, оклизнућеш се и бадње дрво ће ти, несретним случајем, пасти на главу. Никада нећеш сазнати како је туробан и хладан био јануар те уклете године. Касније, много година касније, једна уморна старица ће свом унуку, који ће носити твоје име, причати о тужном Бадњем дану када се све десило. Говориће дуго и датаљно: о свједоцима, њиховим спуштеним погледима и дрхтавим уздасима, о магли што се нечујно ваљала крај прозора и тек уташеним свијећама по кући, о несазнајивој Божјој вољи и испоснички тихим молитвама, ни ријеч неће рећи о њој...

Гордана Смуђа

Човек који је сувише гласно дисао

Ово је прича о човеку који је сувише гласно дисао да су му једнога дана забранили да дише - нису могли са њим више да изађу на крај.

Невезано са тим, у то време и баш негде у тим крајевима где је гласни дисач како-тако живео, почела је земља да испарава неким чудним мирисом и интензитетом. И за два дана сви у крају су умрли.

Осим човека који је сувише гласно дисао да би дисао. А он је до тада већ научио да живи без дисања.

Кажу да је доживео стоту.

Ирена Милетић

Сновиђења

Често се срећемо у сновиђењима. Једино тамо. На цветном пропланку поред нашег језера. Тад речи остају као траг и кључ. Ослушкује их вода, непрозирна. И памти. Изнедриће их, кад дође време за то. Право време... љубави моја - прену се из размишљања млада сликарка, док је гледала у своје платно на штафелају испред себе, сликајући речи из сна који се често понављао последњих шест месеци. Некако је од тада и почела да ствара више, дише другачије, слика дубље... Платна су се множила... А она је дисала кроз њих, шапћући речи из сна, док је четкица клизила, лако и нежно, правећи нестварне линије и облике. Јутром их је изговарала, у магновењу, у тренутку када се буди. Оне су биле једини пут до Њега, једини начин састанка и стварања нове слике; нога сна и последњи потез четкицом као улазак. Оне су стварале те дивне контуре и боје, стварале Њу - нову и другачију. Дању би сликала речи, ноћу их осећала, живела и изнова чекала сусрете, усплахирена, отцепљена од узбурканих духова, што шију мреже посвуда. Пловила је заносно бојама, стварајући бране и насипе, а истовремено отварајући нове токове. Славила је обале и докове. Није ни осетила силовито надирање воде, која ју је однела с последњим потезом четкице. У сан.

Урош Тимић

Арабеска

Некада је имала утисак да је њен живот састављен од малих, савршено исечених делова стакла, различито обојених, перфектно уклопљених. Експлозија боја и савршенства.

Сада је имала је утисак да је живот туђ и да га је склопио неко други. Били су то савршени делови стакла, али она их није састављала. Она није била режисер сопственог филма. Није била композитор своје арије. Она више није креирала највеће уметничко дело које јој је припадало од тренутка када се родила.

„Нико није имао право да склапа парчиће како је желео. Нико није имао права да их боји како је желео. Само ја.“ Али није.

Док је гледала бесну реку под собом, уметничко дело које јој је пролазило мислима, добијало је црни одсјај. Њен живот. Једноставан. Тужан. Апатичан. Један од неколико милијарди. Црн. А црнила има довољно.

Плакала је свом својом снагом док је снажни ветар лупао по грудима и покушавао да је одврати од сумануте идеје. Плакала је, али се и смејала. Смејала се јер је знала да плаче последњи пут. Раширила је руке не би ли загрлила дугу и све њене боје. Арабеска је разбијена.

Милан Мажибрада

Сергеј Препелица

Када бих био суптилан и тако изнад себе и осталих, писао бих песме. Тад бих лако могао да попушним шеснаест редова и без потешкоћа исмевам свој пивски стомак и то не би изгледало плитко, већ мудро, а ја то дефинитивно нисам. Сергеј Препелица, игуљен случај, дијагноза без грешке, опробава се у књижевним водама. Само бих волео да појасним да све то може и да има смисла. Плачем кад гледам цртане филмове; из тога се може закључити да сам осећајан. А и могао бих да се замислим у улози великог писца па сам почео да размишљам о дубини злобе. Како би изгледало да успем? „Склони те се! Направите места! Идем ја, велики, богати Сергеј Препелица. Мичите се с пута!“ Већ видим сиромаше који ми траже динар, бацим сићу и они ме воле. После би тражили још, ако знају да имам. Сиротињо, и Богу си тешка. Оставио бих пуно тога иза себе, писао за неку велику издавачку кућу и то нешто што се чита пуно. „Љубав у америчкој прерији“, нова књига... „Потписаћу!“ говорим пре промоције. Суров, праведан, без трунке емоције, такав је велики писац. „Може ли кратак интервју, господине Препелица?“ „Наравно, изволите?“ „Како је настала ваша нова књига која је већ после неколико дана оборила све рекорде?“ „О јако занимљиво питање, то је била моја потрага, мислим да сам успео да из себе извучем максимум и читаоцима покажем шта је жар, патња, секс и страст.“

Ово све не оспорава моју суптилност. И можда се и не бих снашао у свему томе. Још увек би ме мучило какав сам ја заправо. Мали, никакви Сергеј Препелица који не зна да напише нешто лепо у шеснаест редова, има пивски стомак и стих му није јача страна.

Татјана Беук

Госпођа и ја

Госпођа је задивљено посматрала своје нокте које је као мачка избацила из прстију. Задовољно се насмешила и просиктала: „Ми слиш да је тако лако поћи са мном? Треба то заслужити, драга моја!“

Разочарано сам је гледала у очи, мислећи како сам све ово сасвим другачије замишљала. Била сам убеђена да је довољно зачмурити и отићи. Да, требало је и издахнути, то сам дуго вежбала. Очито, нисам је задивила. Неизбежне проливане сузе, сломљено срце, промашен живот и спремност на све што није као што је сад, премало је за то. Да ли да је молим? Да ли да клекнем пред њом, елегантном, зловном и мрачном? Не могу, никад то ни пред ким нисам радила.

Презриво ме је погледала, навукла чипкане рукавице на оне канце, плуцнула између зуба и зарежала: „Други пут пази, не зови без потребе. Таквих као ти има на сваком кораку. Ја пажљиво бирам оне које водим са собом. Још треба много воде да протекне Дунавом док ти освојиш путовање.“

Окренула се и одскакутала пацовским скоковима у неповрат. За сада.

Милица Радованчев

Изворно за(лутање)

У коју пећину да завирим, кроз колико тунела још да угледам светло, колико рупа на лоше направљеном путу да избегнем? И како да знам да је то тај извор, никао само због мене? Јер нисам сигурна да је ишта направљено баш за мене...нити да се у нешто утиснуо мој отисак... да ће ме памтити. Нисам сигурна да се површина језера заталаса када баш ја одустанем, побегнем или ипак изађем на црту. Шта ако овај извор на који сам набасала има укусну свежину толико добру да се једва разликује од правог? Шта ако му је толико сличан да нећу умети да одаберем добро? Шта ако погрешим? Кад год се врховима прстију једва зауставим на стартној линији (јер ја увек жури, гледам у тело и брзо ходам, све мислим касним, касним, касним, неће ме чекати оно што треба да стигнем, нестане), а тело се мало повије напред и тек трен касније дође у стање равнотеже, почиње то „шта ако“. Шта ако је преда мном лаж? Шта ако опет будем морала да се убеђујем да је све у реду и баш како треба да буде, да само треба да сачекам да прође, као кад удариш палац о ивицу стола и дуваш у њега, држиш га и мислиш само још који секунд и уминуће бој? Уморим се брзо, и то сам приметила. Уморим се, задишем од толико „шта ако“ и ту невидљиву линију старта ретко прекорачим. Зидови мог простора, жути и мало нагрижени влагом (никако да поправимо цев у укупатиљу) бољи су, него... не знам шта, нисам нашла то што сам тражила... још ниједном.

Искусни

Душан Стојковић

Звоно

Заборавао је да се одглашава. Заборавили су га и људи и смрт. Није се више узимала кашичица звука пре спавања, лепет полутона наште срца, пре него што се умије смрт склупчана у кавезу нашег тела. Залепршало је јутро предводећи јато ноћи које су се сударале и секирице заривале једна у другу. Отпадале су изубијане мрве тмине и попут црног снега прекривале и

гушиле наше мртворођене снове. Зељови су покушавали да изнова призову утрнеле лавезе. Е да би довабили Месец затурен у комешању небеске олујине. Змијчад и псоглави су се утркивали на ливади обраслој костима. Истовремено су се обрушивали и Земља и небо. Прсмице. У свим правцима у исти мах. У исти прах.

Надежда Петровић: Пут кроз јелову шуму, 1901.

Срба Игњатовић

Не и да, да и не

Свако истинско мишљење започиње од оног не. Јер не није једино својина скептика и доследних, непустљивих нихилиста већ привилегија освешћеног бића и стари поздрав парничара-философа.

Али ни оно да није ништа мање важно ни моћно. Кад год га изговарамо, или само имамо у примисли, оно нас неповратно, суновратно венчава са свекупним непровереним животом. Какав год...

Бешир Љушковић

Глас

Глас ми је стигао док сам био у Риму.

Сјутрадан, на бријегу у родном селу, у рукама сам достојанствено држао њену слику и кваasio је сузама. Тужно су пјевале птице из мајчине башће. Ону жуту мачку, коју је највише вољела, нијесу могли отјерати с кревета. Најмлађу сестру, која је много била везана за мајку, жене су поливале водом да је поврате.

Слаба пролећна киша покваси свежу хумку, окружену гомилом свијета, Моја тетка старија предвидљива жена, то лоше протумачи. На свежем цвијећу мијешале су се капи кише и сузе. У искрењу под слабом сунцем скоро се нису разликовале.

После мјесец дана на истом мјесту, сличним поводом би много више свијета.

Мој отац више није био удовац. Тог поподнева цвијеће је имало последњу реч.

Мајо Даниловић

Кажу, отиш'о Адмирал

Пристајући да умреш, смрти си одузео "право на битност", а нас подсјетио на заборављено, да - "ни живјет није најновије". Јер, само пркосан животу, јачи је од нестајања. Не однесе пјесме са собом, ал кладим се у дупли вињак, да си собом повео нас.

Кажу: - Отиш'о Адмирал.

А, свеједно, ко да си ту. Прије те не сањаш. И још причају да смрт не боли, а мене све нешто стеже, како ми јавише. Тијесна ти земља кошуља. Елегију продају на црној берзи. Збрисао си на вријеме. Нас, животом и смрћу поплашене, остави да угасимо свјетло на овој махнитој кули на овом хасилуку од врсте, да ми платимо цех. Не рече коме "трингел" да оставимо. И погледај ме, од тамо, понекад. Плашим се у свијету без Адмирала. Кажу отишо Махић. Е, ту су се грдно преварили. Не може отићи неко кога је - било. Ти си само потписао за *drim*

tim. Поздравим нам Тина, Мака... Јави кад, рахат, горе, напишеш штогод...

Смиљка Јовановић

Слике

1. Дремљиви човек чучи на жици, усаван сопственим страховима. Доле провалија, горе недостижно. Машу му непознате шаке, прстију прераслих у окове. Подаништво, под врховима његових ципела, тече потоцима. Бог је свуда... Но, њему се чини превисоко. Да ли је тај човек стварност? И чија?

2. Направио је рупу на чамцу. Још једну. И још три. Решетом плови држећи се за најдужи прамен своје косе. Суседни чамац, на којем је осам рупа, носи човека који се држи за сопствени нос. Одмах уз њих, Човек без чамца - хода по води.

3. Набија прст у отвор стомачне артерије, покушавајући да спречи крварење смртног исхода. Довикују му да је остави. Нека умре! Громада зла заслужује смрт! Знао је да греше. Није дозволио сујети да умре. Без ње, нестала би исконска борба. Смирење не би имало над ким да узраста.

Дејан Богојевић

Д витамин, девојка

Потом ме овлаш пољуби у образ. Потом у ухо. Потом својим прстима додирну моје усне и нешто запева. Потом ми своју косу пребаца преко лица. Па оде за свој сто.

Убрзо потом изађе из кафеа, без поздрава. Без икаквог геста. Остао сам на својој столици. Попио још један рум. Новине нисам ни листао. Седео сам тако без идеје како бих провео остатак дана. Устао сам, платио свој рачун и кренуо ка стану.

Напољу се осећала чиста свежина. Застао сам поред дрвета да још дубље удахнем. Пришла ми је с леђа и своје руке склопила око мог струка. Осетио сам топлину.

Напокон неко сиров попут истинске песме, прошапута:

„Ове вечери нећу бити обазрив, она то не заслужује.“

Данијела Падејски

Поздрав смрти

Милан и Игор се знају од рођења. Кад год имају слободног времена иду у вожњу бициклом. Купили су две исте мајице. Нису ни знали да онај други има исту црну мајицу са контурама костура на себи. Бицикличке, а биле су и на акцији. Скривена склоност ка црном хумору. Заказали су вожњу за суботу до једног румунског села. У ранцу понесу сендвиче и пиво. Уз пут пронађу запуштено излетиште. Док су вијугали путем један иза другог наиђоше на сахрану. Зауоставише се и прећутно спустише поглед. Милан после неког времена погледа у поворку. Свештеник кога је познавао вршио је обред. Он му махну, а за њим и Игор. Свештеник отпоздрави. Поворка настави пут ка оближњем гробљу. Костури узјахаше бицикл и озбиљног лица журнуше у садашњост.

Ненад Ђорилић

Белина

Стојим на обали мора. Сам. Таласи који ме обилазе мали су и слаби, али ипак осећам како извлаче песак испод мојих босих ногу. Лагано голицање стопала изазива нежну језу од пета до врха главе. Чини ми се да сам срећан.

Она овај пут долази бродом. Ено га на пучини, полако се окреће ка улазу у луку. Бели нос му је помало прћаст.

Мораћу да је сачекам неколико дана: да се распакује, среди, прочисти. Да почне да се даје.

Без ње не могу. Сачекаћу је.

А када дође помиловаћу је и пољубити. Загрлићу је светлошћу угаслих зеница.

Човеку који ми је доведе поклонићу најлепшу сребрну табакеру, сачувану из дечачких дана, кад се све завршавало на цигаретама.

Њен бели мирис упићу свом преосталом снагом, као кад кошута упија мирис угинулог ланета да би га се сећала и кад га снег потпуно прекрије, а она, у потрази за склоништем, оде на другу страну планине.

Биће то последњи пут, осећам.

А онда ћу се и ја полако осипати у неодољиво, у бело, све док се, зарђењем, не изједначимо.

Док се и ја не претворим у прах.

Гордана Влајић

Песнику

Мирно спавај, пријатељу мој.

Спасао си се кирије, жене, болести, глупих реклама усред утакмице, гужвања за пензију, лоших песничких критика... Избег се да ми не држиш говор над гробом.

Завидео сам ти, знаш. Умео си листове да испишеш тако да дрхте и белине и глас, да влаже очи, дланови, да се жежи кожа. То је зато што си баш дубоко умео. У саму душу, мој пријатељу.

Завидео сам ти. Велику пиштаљку си имао, мој јаране. И није чудо да си имао онолике музе. Тискају се по твојим проредима, тискају око твог гроба. Све су хтеле у твоје књиге! Коју би ти објумио словом, та би одлазила у вечност. На музе, али и на речи мислим.

Мирно спавај, друже мој. Ниси ти умро, ти си се само преиначио. Ниси више стихотворац, сад си инспирација. А песник заувек остајеш.

Бранислав Ђинђиновић

Огњиште

Често човјеку падне на памет и оно што можда није како треба и због чега би се на крају горко кајао. Падало ми је на ум, да продам ово мало муке, своју земљу, због које се неко мучио у циљу да стекнем капитал којим бих потврдио постојање под Божијом капом. Свјестан сам да су ми се преци борили да створено сачувају за потомке, водили ратове али ни педаљ земље нису дали. Ал кад да је ђаво завладао и узео ствар у своје руке, те ми понуди новац, који се врло лако лијепа за прсте. Рече: „Узми! Требаће ти, за нешто боље, продај ми ово твоје имовине, за онолико колико ти је таман довољно да пристанеш.“ Размишљао, то ђаво оће своју рату да оконча. „Не! Узми ти те твоје новце и полако путуј!“ У себи помислих: „А ти домаћине не брукат нит оца, нит ђеда, нит Божију вољу да будеш ту ђе јеси, која је била вјековима уз тебе.“

И би тако! Ђе отац стаде ја продужих, да већ стечено не оронем и не пропаде поред мене жива. Чврста би одлука да се огњиште обнови, темељ постојања ојача, слава слави, баш ту, ђе су ми и преци то чињели мучећи се да своје очувају, не продајући га ни по какву цијену. На капији и даље, стоји иста адреса као од вајкада са именом које се наслеђује.

Балиша Рајчевић

Песник и научник

– Е, мој научниче, ништа нисам више сазнао од Вас о ватри него што сам знао пре нашег стручног излагања. Ви ми описујете чињенице хемисијског процеса ватре, узроке последице њеног настанка, њен спољашњи изглед и ефекат. Све оно видљиво на први поглед или здраворазумски разумљиво. И мени ваше високо научно објашњење кад се само мало упрости,

личи на неку дечију причу о употреби шибнице, на суви папир, сламу ... или на неке друге лако запаљиве материје. И кад Вам кажем научниче, да мене све то о ватри нити занима, нити узбуђује, знам, Ви ћете ми одговорити истом мером са пуно ироније човека здравог разума: Е, песничке, мој занесењаче! А Ви ћете морати мени да преведете вашу песму која говори о ватри, јер као да је написана на кинеском а не на нашем језику!

Онда га ја, избегавши све даље и сувишне, мени стране и вероватно за мој песнички укук баналне расправе, само још упитах у свом духу :

– Мој научниче, да ли нешто знате, и да ли би могли да ми дате објашњење о ватреном леду и о леденој ватри?! – Ништа?! – Ништа?! –

– А Ви, мој песничке мени? – Ништа?! – Па шта сте онда хтели да кажете?! –

– Да, ако не могу да их објасним, за разлику од Вас, могу о њима да напишем песму!

Здравко Крстановић

Кутија

Не знам ништа о Стани, Вери и Мири. Како су изгледале, чиме су се бавиле, јесу ли преживјеле Други свјетски рат? Недостаје кључић. Кутија од орахова дрвета иначе је неочишћена. На заклопцу изрезбарен јелен. Због њега, на бувљаку, јутрос сам је и купио. На унутрашњој страни заклопца зелена слова: За успомену Стани од Вере и Мире. 24. 6. 1936 г.

Душко Мрђа

Кладе

Но мучно је, најмучније бити већ стар, а тако млад!
Тин Ујевић, Свакидашња јадиковка

Он сједи, чека пиво и посматра кишне капи. Хоће да их зароби погледом, да устане, да их хвата, колико је жедан. Али му се не да. Испружа болесну ногу: као да му неко ножем чачка по скочном зглобу. Намршти се: киша се претвори у салијевање воде с неба. Он се разведри: ионако је већ мокар. Конобар бубекну флашу пред њега: он стаде превртати по џеповима, премећући тежиште с једне на другу страну тијела. Наброја по шаке ситних кованица, тутну их згабењом конобару у руку. Рачуна: три пива изађоше на четири метра дрва. Остаје ми још двајес јеан метар преко леђа претурити. Подијели са пет дана.. Гргуће пиво. Киша не стаје. Он посматра како дим којег издувава из носа и уста твори разне облике. Покушава да их одгонетне. Хоће да створи још веће и разноврсније облике, па вуче јаче јефтин дуван. Загрцну се, закашља, начета пумпа у грудима галопира. Туче се шаком по прсима, док му кишом натопљене букове кладе од дима пред очима лепршају.

Бранислав Вељковић

Спасовање човека

Полицајци су, после дугог убеђивања, одвратили човека да скочи са симса деветог спрата; потом су га дуго испитивали о разлогу због којег је имао намеру да се убије; онда су га убили због разлога због којег је имао намеру да се убије.

У полицијској станици, након завршетка смене, по службеној дужности, предали су извештај с називом: „Успешно изведена акција спасавања човека“.

Темат приредили:

Гроздана Лучић Лалић и Бранислав Вељковић

Лепота и постојање

/Поводом књиге проф. др Радослава Ђокића *Естетика, трећи том*, изд. Службени гласник, Београд/

Лука Прошић

Ову књигу о средњовековној естетици Р. Ђокић је написао као део пројекта *историја естетике*, намера му је да истражи естетичке теорије од старогрчких, па до савремених. Он је, поред ове треће, написао раније још две врло обимне књиге, то је *Естетика, први том* /старогрчка естетика од предократоваца до Аристотелове поетике/, затим *Естетика, други том* /период хеленизма и неоплатонизма/Плотин и настављачи/, и ова *Естетика, трећи том*, -у овој трећој и најобимнијој књизи обрађен је средњи век и то библијска естетика, византијска естетика, средњовековна арабојезичка естетика и, наравно, матични ток европске средњовековне естетике, или *класична теолошко-средњовековна естетика*, која иде од *патристике /ране и касне*, затим преко *Аугустина, Псеудо-Дионизија*, касније преко *Анселма, Абелара до Томе Аквинског* /издавач је за све три књиге *Службени гласник*/. Р. Ђокић већ дуже време припрема и четврту књигу, која обухвата период европске ренесансе. Али, у овој књизи он ће се бавити, колико знам, и најзначајнијим естетичким теоријама ренесансе у Кини, Јапану и Индији.

Поред овог пројекта, реализује се још неколико естетичких пројекта, између осталих, проф. др Сретен Петровић наставља да истражује метаестетичке проблеме и естетичку мисао у модерној и савременој филозофији, из тог пројекта штампана је његова књига *Деконструкција естетике*. Проф. Мирко Зуровац ради на пројекту о систематској естетици који, поред естетичких теорија, укључује и историју естетике. Из тога пројекта појавила се његова књига *Три лица лепоте*. У непосредно протеклом времену појавила се и књига проф. Милана Ранковића *Изабрани живот*, -то је његова најличнија естетичка књига, то је такорећи сам аутор у тој књизи. Сва та естетичка истраживања и све те већ изашле естетичке књиге чине општи фондус наше естетике и културе. О томе је већ писано.

Овде треба истаћи и ово да је непосредно пре ових споменutih естетичких књига објављено скоро истовремено низ књига и текстова о естетским и језичким проблемима, између осталих, ту припадају и књиге *Језик прије језика* проф. Мише Кулића, *Знак и симбол* проф. Р. Ђокића, затим један дужи текст о језику Милана Ђорђевића који је штампан у часопису *Култура*, и текстови који су објављени у часопису *Сигнал*, -те књиге и текстови представљају једну тематску естетичку целину о језику и језичким проблемима, који би се могли везати за постмодернистички обрт према језику. Ту би спадала и књига "Тота пулцхра" Н. Даковића, која је објављена уназад неколико година.

Треба рећи и ово, у *Естетичком друштву Србије* окупља се највећи део естетичара и старије и млађе генерације, који истражују најразличитије естетичке проблеме /Дивна Вуксановић, Ива Драшкић Вићановић, Уна Поповић, Небојша Грубор, Марко Новаковић, Никола Тасић, и др./ Такође, у већим универзитетским центрима /Нови Сад, Ниш и Крагујевац, и Косовска Митровица/ велики број универзитетских професора предаје естетику као филозофску дисциплину и бави се проучавањем врло различитог естетичког проблематиком. Незаобилазно је, дакле, да и ова генерација уради то што свака генерација ради, на име да одмери свој однос према историји, и успостави своју историју и своју целиходну прошлост, јер тиме сагледава и себе и, поред осталог, своју естетску и животну позицију.

Све то што је већ речено чини "оквир" за то што би се могло одредити као стање "естетичког духа" у овом времену у Србији. Није ми намера, да се упуштам у анализу тога стања, нити да дајем преглед естетичке делатности скоријег времена код нас, о томе могу меродавно и испрпно говорити сами естетичари.

Али овде желим да, поводом ове треће књиге проф. др Радослава Ђокића, али и поводом прве две Ђокићеве *Естетике*, али и целог његовог пројекта *историја естетике*, али и других естетичких пројеката, да кажем да ме

све то упућивало и на Платонове естетичке ставове, због тога што ти ставови имају, чини ми се, далекосежан значај, не само за естетику, и историју естетике, већ и за наше практично и културно-политичко усмерење и према томе што се зове "стање естетичког духа". Јер, према Платону, не можемо постојати на људски начин, на начин *суи генерис*, без лепоте. И сам *полис* не може постојати без лепоте. И све друго што чинимо, и корак који учинимо, не може се учинити без лепоте и стварања. То што је лепота, то је с нама, и лепота чини основу нашег бивствовања и историјског постојања. Овде бих да то, у некој мери, разјасним. По Платону, као што знамо, врховне идеје су идеје Добра, Истине и Лепоте. Према тим идејама, тим врховним идејама, Платон је издвојио и три основна подручја /или начина/ нашег бивствовања, или постојања, то су, прво, наше политичко и морално постојање /према идеји Добра/, други начин је сазнајно и научно наше постојање и све то друго што иде с идејом Истине, и трећи начин је наше стварање и деловање према идеји Лепоте. Ова три ова основна начина нашег постојања, према Платону, иду заједно, -онај ко дела по принципу добра, тај дела и на основу истине, али и на основу лепоте, сврховито и лепо. Тек у томе таквом нашем постојању, према Платону, показује се то човеково *суи генерис*.

Свако наше чинијење које није у складу са тим највишим принципима, представља зло, лаж и нешто ружно. Али и то постоји. Али, зато се и успињемо уз добро, истину и лепоту, то нам је дато и то није никаква смицалица, наша је пробуђеност и за једно и за друго, и за ту негативу и за позитивну страну живота. Одатле је само један корак да се закључи да су и за нас, и за сваког појединачно, али и за заједницу и друштво, и за саму државу и политику коју води држава, најзначајнија управо та три сектора нашег бивствовања. Све друго би се могло узети као њихова последица и изведено је из њих. Наравно, у једном историјском смислу тај примат добра, истине и лепоте прате антагонизми и зла, која чинимо једни другима, а у свери сазнања и комуникација све више преовлађују лаж, обмане и преваре, -у естетичкој сфери надвлађава "кич као судбина", како каже С. Петровић, итд. Ако се све то има у виду и, посебно, ако се има у виду негативна страна /или потенција/ нашег постојања, и позитивно-историјско наше постојање, тада би, по мом уверењу, а то није само моје уверење, Платонове метафизички ставови о идејама Добра, Истине и Лепоте били и данас врло актуелни, и за елиту, али и за сав остали пауперизирани свет. Али, ти Платонове ставови /тај филозоф их је извео из претходног историјског развоја, али и из реалности самог Атинског полиса, али и из реалности других полиса/, дакле, та Платонова уверења значајна су и за само остајање како појединца, тако и за сам људски род. Јер брига за Добро, Истину и Лепоту на земљи, и за стварање и стваралаштво, јесте истовремено брига и за нас саме и за родно наше постојање. Платонове идеје Добра, Истине и Лепоте су тле за Маркову "људску заједницу", наиме заједницу у којој ће преовлађивати идеје Добра, Истине и Лепоте над злом. Али, исто тако те идеје су основа и за Хајдегеровог "човека у свету", и то је та платонистика у историји филозофије и естетике.

Уз ово могу да кажем и ово, један руски писац написао је да "није све у хлебу", -то смо у своје време разумели да је то "све" у лепоти. Један наш песник, интерпретирајући синтагму "није све у хлебу", рекао је да се "домовина брани и лепотом". Други један песник је рекао "Све што је без разлога постоји", то је то постојање из слободе и то што је само из себе. И ја мислим да је то тако, да су и "домовини" и нама потребни, између осталог, и истина и добро, али и лепота, да бисмо постојали на људски начин, -зато и стварамо *лепоту*, и из себе је стварамо, и из слободе, и из оног што су други стварали, зато то и истражујемо, и у томе и себе стварамо и израђујемо.

Свједочење које много казује

Добрашин Јелић: *Тек треба неко да се уздигне – сусрети с Михаилом Лалићем, и још понешто*, Партенон, Београд, 2014.

Ђорђе Рачић

Ово је значајна документаристичка књига, коју је о нашем великом писцу Михаилу Лалићу написао значајан наш писац Добрашин Јелић. Михаилу Лалићу, тој књижевној величини да се приближи, далеко млађи, али амбициозан и комуникативан писац, с довољно знања и самопоуздања да води разговор о књижевности, са Михаилом Лалићем, који је нерадо говорио о себи, својој књижевности радионици и својој књижевности, Јелић је пришао као пријатељу, он га тако прихватио, а такав однос увијек је плодонosan.

Кад је, у књизи *Михаило Лалић сам собом*, у издању Универзитетске рјечи, из Никшића, издавач успио да наколеса Лалића да сам о себи нешто каже, Јелић је, у приказу те књиге за иванградску „Слободу“, рекао да је Лалић тиме одшкринуо врата своје интима. Овом књигом, Јелић је још више „загребао“ у Лалићеву интиму, унеколико ушао у ток његових мисли, и тиме дао нешто, што не можемо прочитати ни у једном Лалићевом интервјуу, које је давао низом година, па ни у некој од његових књига фрагментарне прозе.

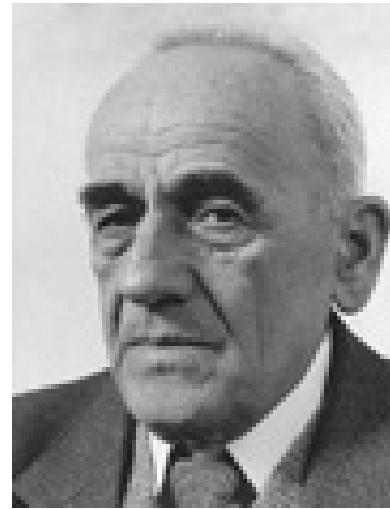
Књига се састоји из Јелићевих сусрета са Лалићем; из вјести о Лалићевом смрти; анегдота о Лалићу и у вези с Лалићем, о томе шта су савременици рекли о Лалићу; о Награди „Михаило Лалић“; говора Војислава Бубање, Лалићеве биографије и прилога.

Шест је било Јелићевих сусрета са Лалићем. Два су била у Јелићевом београдском стану, што говори о Лалићевом односу према Јелићу као писцу, јер је познато да је Лалић ријетко код кога свраћао. Остали су се догодили у Лалићевом београдском стану, на састанку Удружења Васојевића, у Београду, Лалићевој кући у Херцег-Новом и на Орјену. У свим тим сусретима, као црвена нит провлачи се прича о књижевности.

Са Лалићем, на Орјену били су и Душан Машовић, сликар, и Ивана Јелић, Добрашинова кћерка, тада средњошколка, која ће касније постићи велику каријеру универзитетског професора међународног јавног права, потпредседнице Комитета за људска права Савјета Европе и експерткиње Уједињених нација.

О тачности Јелићевог свједочења о сусретима са Лалићем, из прве руке, свједочим. Наиме, у првом њиховом сусрету, у Лалићевом стану, у Херцег-Новом, 2. августа 1989, са Јелићем сам био и ја – ка Лалићу нас је одвео наш

врли Слатињанин, бивши директор фабрике целулозе у Маглају, дипломирани правник, тада пензионер, Илија Зековић, чијом заслугом очувања природе у том граду један парк носи његово име. На Илијин предлог, Јелић није укључивао диктафон, јер Лалић то не воли, али је, захваљујући свом готово фотографском памћењу, забиљежио све оно што је битно кад се ради о чињеницама од интереса за књижевност, тако да је тај сусрет, и надахнут и озбиљан, захваљујући овој књизи, остао за вјечност.

Михаило Лалић

Импонује Јелићев однос према великом саговорнику. Он је био инспиративан да Лалића изведе на „чистину“, али није ова евет-ефендија, већ се, кад је то сматрао, противио његовом схватању. То се, изричито, види из редова, који говоре о различитом виђењу ова два писца у погледу постојања, односно реконструкције, Васојевићког закона од дванаест тачака.

Из тих сусрета, има значајног материјала о времену, у којем је Лалић живио, али и за књижевну историју, за историјску истину уопште.

У том смислу, издајам онај дио разговора који се односи на Милована Ђиласа. Кад је Богдан Шеклер, у Лалићевом београдском стану, 23. априла 1991, рекао да је крагујевачки часопис „Покрет“, објавио да је Ђилас крив за убиство Вуксана Бакића, у току Другог свјетског рата, Лалић је узвратио да то није тачно,

јер је Ђилас у то вријеме био у Босни. А на Шеклерову констатацију да је било боље да Ђилас уопште није улазио у политику, већ да је остао у књижевности, Лалић је рекао:

– Боље. Престао је да пише. Оно што је, послје, писао у затвору, то је само да скрати ужасно вријеме. Једино у томе има оправдања. Ни њему није било удобно у затвору... Послије рата мислио сам да ће искористити теме из рата, и бити велики писац. То сам му и рекао, а он: „Добро је мени и овако!“ Било ми је као да ми је опалио шамар. Видио сам да је изгубљен за литературу.

Велики приврженик анегдоте, који је објавио већ осам књига тог књижевног жанра, Јелић је у овој књизи понудио пет анегдота, које исијавају карактеризацију и Лалића и оних који су га, мање или више, познавали и разумјели. Ради илустрације издајам ону у којој се говори о томе да је Лалић играо шах са контрверзним генералом Савом Јоксимовићем, и, пошто га је побиједио, рекао да је то морао да учини. Ово је доказ да је умјетник изнад сваког носиоца власти и силе.

У тексту „Савременици о Михаилу Лалићу“, у 24 казивања, из једног другог ракурса, потпуније се освјетљава лик овог великог писца. У вези с тим, издајам два свједочења. Прво је оно које говори о томе да је Лалић рекао Радославу Зековићу да је Зоговић већи од свих наших писца, а, касније, Зоговић му је рекао да је све, при Лалићу, па и он – ситнина. Друго је свједочење Миљивоја Миша Лалића, у вријеме кад Лалић и Зоговић нијесу говорили. Тада би Лалић, кад заврши писање романа, слао рукопис Зоговићу, на лектуру и оцјену, а он то педантно завршавао, али су и даље, неко вријеме, остајали у његовој.

Документаристички, занимљив је дио књиге, који се односи на књижевну Награду „Михаило Лалић“, коју је Јелић добио за роман *Бескрајна поља чичка*.

Из инструментивног говора Војислава Бубање, под насловом „Лалић изблиза“, види се да се нико није толико приближио Лалићу, колико Јелић, да отвори његову душу, али и да унеколико проникне у његове интелектуалне и стваралачке дубине и далекосежност његових мисли.

Јелић је дао најсадржајнију биографију Михаила Лалића, што јесте важна књижевно-историјска чињеница, у коју је укомпоновао и библиографију посебних издања о Лалићу, коју је урадио Добрило Аранитовић.

Иван Лаловић

Спуштам се низ улицу

Спуштам се низ улицу, стрмију од наума да опчиним свице и остала светлосна стада, како бих и сам светлост постао, кад зачух из куће домаћин шкљоца упаљачем, и шкљоца и шкљоца, ал ватра неће на уста позлаћеног предмета, и све подсећа на навик у нестрпљивог госта који дозива конобара пуцкетањем прстију а конобара нема јер је на пуш паузи, или кад неком од нас зафали реч, и кад је дозивамо тим жалосним пуцкетањем, а реч никако да се одлепи са врха језика и претвара се у непријатан плик, у неутаживу жеђ, у сан који је провалија, у лет без краја, на доле.

Мрак у постојбини мојих дедова

Мрак у постојбини мојих дедова је густ као пундинг и у лето има нарочиту арому, лепи се и за прсте и за нос и једва се скида са трепавица, река која пролази кроз његову досаду умива звезде у кориту Вироштака и чисти јагн вукова, плави прегнућа медведа, успављује мој сан о непобедивости

кад се само жели победити а поразу црних сила и злих језика који су опколили моју кућу, ливаду, задругу, али и сваку примисао да бих могао да сачиним роман о својој лепој похлепи за морем и морском љубави са девојком из Мостара.

Лисице су већ на рукама нечег што желим узвикнути, а шта је то не смем рећи, то је већ спорт за ЦИУ, мутаво предање интуитивног Татарина.

Море је рутинска ствар

Море је рутинска ствар, а поготово Јонско, на чијој површини беласају моји раздрагани удови, на удове поглед дремљив баца морски пас, са осмехом – лахором на десној страни усана, пас мисли има ли ово гордо зрно песка какве отаџбине, каквих родитеља, пише ли икакве песме, препознаје ли свој лик у огледалима дубина, каје ли се што је овде, брине ли што би могао да буде жртва псећег принципа. Моје ха-ха-ха-ха га додатно збуњује, враћам га тако у кућицу да и даље проучава своје филозофе и да упражњава склекове и чучњева, да чека сланије дане и веселије руке .

Самосвест књижевног историчара

Јован Пејчић: „Зрна, засад, жетва”, Altera Books, Београд, 2015.

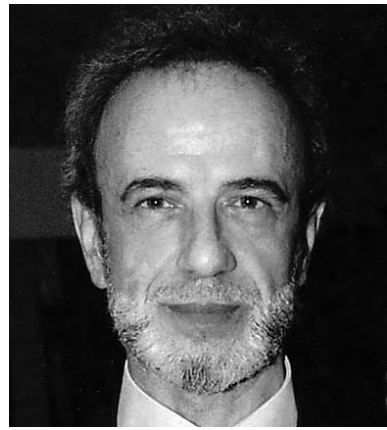
Збирка књижевноисторијских огледа Јована Пејчића под насловом *Зрна, засад, жетва* вишеструко је занимљива и важна, тако да се може посматрати и оцењивати из више перспектива. Своју нову књигу Пејчић је саставио од радова у којима говори о историчарима српске књижевности и радова о нашим књижевним критичарима, и с обзиром на то поделио књигу на два дела. Први део, који је знатно већи, а носи наслов *Српска књижевна историографија*, посвећен је петнаесторици књижевних историчара (Доситеј Обрадовић, П. Соларић, Л. Бојић, Л. Мушицки, Ј. Суботић, Ј. Ристић, Ђ. Даничић, С. Новаковић, Т. Остојић, Ј. Грчић, А. Гавриловић, Ј. Скерлић, Ђ. Трифуновић, М. Павић и М. Стојановић), а у другом, мањем делу, под насловом *Српска књижевна критика* су портрети осморице критичара (З. Орфелин, Љ. Неђић, И. Секулић, П. Џаџић, В. Јеротић, М. Егерић, П. Палавестра и М. Шутић). Поред тога, Пејчић је написао и три програмска, то јест, поетичка текста; један о књижевном зналству, који је ставио на почетак књиге, други о књижевној критици, као увод за портрете критичара, и трећи, завршни, за крај књиге, у коме саопштава своје опште погледе на књижевности и сазнавање и вредновање књижевности. На крају књиге су прилози: библиографије о грађи, изворима и литератури, и именски регистар, који је врло обиман и сведочи о ширини Пејчићевих истраживања.

Аутор се потрудио да избором и распоредом радова појача јединство књиге које заснива не само на јединству предмета, већ и свог приступа. У том погледу *Зрна, засад, жетва* се могу дефинисати као важан савремени прилог историји историје српске књижевности. Пејчић разматра текстове одабраних историчара и критичара из књижевноисторијске перспективе, то јест, њихову улогу и значај према хронологији, развојним процесима и систему српске књижевности у њеној целокупности. Радови се разликују по теми, односно по појавама и проблемима које аутор истражује, али је његов приступ јединствен, то јест, дефинисан и доследно примењен према начелима и стандардима посебне дисциплине у науци о књижевности, а то је историја књижевности. Одабране феномене из историје српске књижевности Пејчић разматра успостављајући и истражујући свој метапоетички приступ чија је битна одлика пуна мера самосвести књижевног историчара. Ту своју поетику Пејчић излаже у три уводна текста, које је написао и објавио у периоду од 1979. до 1994. године, дакле, пре свих осталих радова у овој књизи. То су, у ствари, ауторови програмски текстови, које је написао на почелима својих истраживања, а њиховим уграђивањем у ову књигу он обележава теоријску и методолошку подлогу коју, дакле, није напустио, а уједно, представља на најпотпунији начин свој истраживачки профил. Од ова три текста најважнији је први, чији је наслов *Начела књижевног зналства*. Он је важан не само због теоријске експликације приступа, већ и због квалитета тог приступа, квалитета који Пејчић постиже зналачки користећи најзначајнија теоријска достигнућа у савременој науци о књижевности.

Пејчић на оригиналан начин дефинише три основна начела целокупног сазнавања књижевности, а то су: начело афирмације, начело актуелизације и начело проблематизације. Из конкретизације ова три начела види се да је Пејчић до њих дошао полазећи од стандардне тројне поделе науке о књижевности на књижевну критику, историју књижевности и теорију књижевности, али сами термини којима означава та основна начела показују, с једне стране, ауторову оригиналност у стварању свог истраживачког приступа, а с друге стране, и висок поетички и методолошки домет, који сеже до највеће релеванције, до потпуне усклађености приступа са предметом, имајући у виду достигнућа и стандарде књижевне самосвести, у свету и код нас током 20. века.

Стојан Ђорђевић

Није реч само о томе што Пејчић истиче да су та начела кључни чиниоци свеколиког књижевног сазнавања помоћу којих се отварају три различита поља истраживања, већ о томе да су они нераскидиво повезани, тако да се њихово јединство подразумева у свакој врсти истраживања да би се постигла пуна мера релеванције и квалитета. Реч је о томе да је Пејчић својом конкретизацијом сваког од ова три начела показао ону врсту поетичке и истраживачке самосвести, којом

Јован Пејчић

се на најбољи начин уважавају и повезују књижевност, као специфичан предмет истраживања, то јест, уметнички и естетски феномен, и научно истраживачки приступ, као исто тако специфичан теоријски и методолошки пут до сазнања, изведен и усаглашен са предметом који се истражује, то јест, са књижевном уметношћу.

Дефинисањем првог начела као начела афирмације Пејчић, показује свест о аксиолошком аспекту књижевности и сазнавања књижевности, а што подразумева да је књижевност, пре свега, домен квалитета, то јест, да је суштина њена у естетској делотворности, у специфичном уметничком квалитету, из чега, онда, произилази и главна сврха, односно, суштина сазнавања књижевности, а то је евиденција, класификација, експликација, верификација итд. уметничког квалитета књижевних дела. Откривање и сазнавање уметничког квалитета је и најбоља афирмација књижевности и зато је то прво начело књижевног сазнавања, и у историји књижевности и у књижевној критици и у теорији књижевности.

Друго начело, начело актуелизације, односи се на исто тако важан аспект књижевности, а то је њена актуелна естетска делотворност, која је, као и уметнички квалитет, битно својство дела књижевне уметности, али као и свака делотворност, подложна је промени, опадању и расту. Онога тренутка када књижевно дело изгуби своју снагу, своју убедљивост, то јест, своју потенцијалну реализацију у читаоцевој свести, када му прође „рок трајања”, без обзира на то шта је томе разлог, тог тренутка то књижевно дело губи своју релеванцију. Зато је и актуелизација уметничких потенцијала књижевних творевина која су предмет истраживања исто тако важна у свакој од три дисциплине науке о књижевности. Обавеза је и историчара, и критичара, и теоретичара књижевности да изврши поуздану и релевантну реактуелизацију семантичких потенцијала у књижевним делима којима се бави.

Важност начела проблематизације огледа се у томе што је процес стварања и рецепције књижевних дела, односно, процес настајања и трајања једне националне књижевности, динамичан процес чији субјекти нису пасивни, већ активни, стваралачки активни чиниоци, што значи да тај процес има и то суштинско својство, својство проблематизације, то јест, стваралачког преиспитивања књижевноуметничке делотворности и вредности књижевних дела, тако исто и књижевног сазнавања тих дела. Та динамика преиспитивања књижевноуметничких квалитета саставни је део истраживачког посла

Помирени са сопственим тешким и срачунатим мислима, које нас враћају и само враћају прочитаном роману *Путникова циглана*, позајмљујемо мисао чији је власник Пол Валери што доказује да смо се и сами уверили како „дође се до тог необичног стања чудне тешкоће, где се осећамо немоћним не толико пред појавом коју треба објаснити колико пред једном речју која изгледа као да садржи више него све оно што мислимо када га мислимо”, и само за потребу овог *слова* све смо убеђени да је та реч: разромањени. Рукописну прираслицу, речјорман(, (о)стављамо у наопак заграду, као случајну штампарску погрешку, а опет – да јасно се види: у науку била нам је исправна заграда, као што у науку твојом, Радоване Бели Марковићу, било је залудно плетиво. Чуј, залудно плетиво? Сада је наша фалична заграда слична појави изокренутог знака чуђена у роману што се појављује, ту и тамо. Нека буде тако, да се маном штампаних новитета, али тек када се наша осећања, примире и придодају, као неопходна боја, слици коју си нам оставио: „Белије, село моје, недеља, подне, небеска готово питка плавет, помесна црквица и Путникове циглане узвишени димњак...”, који се у „залудном плетиву“ заиста чини као изокренути знак чуђена! А заграда? Погледајте:) (Зар не личи на маштом изидану Циглану (без димњака) чији челни зид може а и не мора да краси – као да је недописани графит – реч роман! Тако и ми читаоци, заједно с тобом, Р. Б. Марковићу, можемо да се супротставимо очигледном божјем превиду – о коме се вољом твојом нашироко прича – у насталом нeredу. Илити, како тачно твоје примећење јесте, „овом, на поставу изврнутом свету“ а који – додајемо – и нема заустављени смисао. Да није тако, сада неопходна нису ни стална злобна примећења емерит – учитеља, г. Сретена, зар би кроз село дворска кочија без краља, само с теткама и стрицама, залудно пролази(ла)? Не би, подразумева се, али није наше да о томе мудрост просипамо. Нека је Реч сакупљачима све ређих мудрих књига, историчарима уметности и сумњивим критичарима које многи – од оних што „паметни људи на око јесу“ – виде као рогату и некако паразитску појаву у свету савршене књижевности. Рогату појаву, верујте нам. Не може божје посуда да пристигне. Истина је ово далека од „голе измислице“. Хоћемо да кажемо, одано читање романа *Путникова циглана* поклања читаоцу право Осећање. Нека се зна, писац и читалац на равне части својатају од измаштане стварности кредитирану причу. Господо драга, докле је то стигло, хеј! Да залудно плетиво у исти мах, на хвалу и на част, јесте и читаоцу и писцу. Не, не објашњавамо ми књижевне новитете мнимог литерате Р. Б. Марковића, недао-Бог, други Марковић „чучи нам

сваког историчара, критичара и теоретичара књижевности.

Пејчић не образлаже подробније ову феноменологију књижевне уметности и сазнавања те уметности, али показује свест о томе када упозорава на то да свак од ова три начела има и своје налиције, своју другу страну, то јест, могућност промашаја, а то су негативација насупрот афирмацији, неутрализација, насупрот актуелизацији, и канонизација насупрот проблематизацији.

У наставку ових својих начелних одређења и дистинкција Пејчић износи још једно упозорење, а то је упозорење на једну погрешку, или опасност, која се може појавити у примени поетике три начела, а то је опасност од „вируса самосврховитости”, то јест, од хипотезе поменуте теоријске класификације, а запостављања предмета истраживања, то јест, књижевности, њене суштине, њених специфичних својстава и вредности, који током процеса сазнавања не треба да буду ни подређени ни потиснути, већ напротив откривени и сазнати у свој својој феноменалној и вредносној целовитости.

Вредност Пејчићевих *Зрна, расада и жетве* огледа се у обједињавању теоријског и практичног аспекта књижевноисторијских истраживања; својим кратким програмско-поетичким текстовима и аналитичко-синтетичким радovima о нашим књижевним историчарима и критичарима овај наш књижевни историчар је на најбољи начин представио високу меру истраживачке самосвести, што је посебан допринос нашој савременој науци о књижевности.

У СУСРЕТ НИНОВОЈ НАГРАДИ

С наше тачке мотрења

Радован Бели Марковић, *Путникова циглана*, Српска књижевна задруга, Београд, 2015.

Милан Р. Симић

на уму“. Циник би овде приметио; ево још једног читаоца који сличи доктору Суботи, кога су – о, на небесима Једини – „допола доктором а отпола пацијентом одавно сматрали“. Свеједно, циници, знајте. Доктор Субота заузео је најврху тачку у овом роману. Могло му се, што значи да... Ах, што значи... Што значи? Нисмо начисти, нисмо. Уосталом, да питамо цинике. Појма ви немате, као! Нисте сигурни ни откуда у роману Зилахијеве врне? И каква је то истина да се не може без скрханог Саве Савановића „чији су земаљски и прекосветски циљеви одреда промашени, као вашарске мете штоно се промашују“. А још вам чудније пада што сада сви видимо рођеним очима како Госпођа Олга, заправо, тек у овом рукопису отпочиње своју пловидбу на Девет белих облака. Чудо невиђено, кажемо вам. Павлова Механа, која „фигурисаше као некаква, за особите госте, освештена локација“, све нам се чини центром самог света. Па буди паметан, истина. И да знате будући читаоци, близна браћа, мраморници Часлав и Кориша, биће јунаци и ваших (пре) причавања. Преузете ви и питања наша, аха! Где се изгубише Часлав и Кориша? И још, колико Кнезмилојковић уистину може да попије? Важна су ово питања, важна. Нама је, знајте, потпуно јасно и присуство у рукопису ваљевског професора Г. Животе Филиповића који, ево, и надаље неуморно преводи слободно, и помало канда удешено, с швапског а за потребе сада србијанских књига, не само општинских архива. Умало да нехотице прећутимо: Милена Косара – „којој пре смрти нико није донео жуђене наранџе“ – и Бели Живорад, чији се кашаљ одавно не чује сокаком, у овом роману присутни су колико је потребно, али заслужују више. Да се о њима и засебан роман „о(т)преми“. Уосталом, јасно је све – и силне умножене недоумице као да су под бременитом месечином; рукопис клизи по више тврдих тачака. Таман посла да се заустави тек на оној коју својата доктор Субота, или оној где је попут мрље појава капетана Зојгеа. Ко у оваквој прилици да заобиђе Љ. Стоименовића, да се присетимо: заклетог геометра и кавалера Старог премера... Не, и самом Свету, по старом премеру, више ништа не пристаје. Дакако, и оновремена властита му слика виси на њему као дронџи на страшили. Да. А Н. Калабић? И његова проблематична историјска појава функционише у изврнутом свету деловањем самих голих чињеница! Па тек „тај“ као извидник из загробне војске ђенерала Драже? Да ли то Писац безвољно голица читаоце по нервном систему. Не, ништа није безвољно у разромањеном роману. Они рогати а некако паразити, то „безвољно“ једва би, од писца под сталним мотрењем, дочекали. Хоће вазда да критикују, посебно се усмере на залуталице у рукопису. А како у овом Писму нема ни једне једине залуталице, е, њима баш пристаје велика мисао која штрчи из *Путникове циглане*: „Нема потребе да се стидиш, овде су

Радован Бели Марковић

Зилахијеве врне?, по природној немогућности нису склоне филозофирању, али самим својим присуством казују много. Нема места филозофирању ако је уз врне у рукопису, свеједно колико страница мастилом испуњених удаљен, присутан и целат Харт. Присутан је, дабоме. И колико још јунака. Г. Путник, аха. Нпр., поменутог из света оностраног оног (и оног) Вампира, из животињског царства довољан је и Један магарца. Али, какав магарца! И тако, рукопис одмиче, успише се све до црне вести: доктор Субота променио светом (О, да ли је могуће?). Успише се рукопис, тако све до последње три тачке после којих, ми се нећемо изјаснити, истина – по поводу другом – као мними литерата који по сопственим стравихом о Путниковој циглани и „димњаку њезином развлочи залудну наротиву, док би прави писац од своје коже право опанке“, и тек олако поновити загонетну полуреченицу „Мутно је све то у нама...“. Напротив. Закључујемо, а да је наша једина мета лепота приповедања: право ако би се говорило, али само право ако би се говорило, даље се у улешавању књижевности не може. Не може, и да се хоће.

Новица Соврлић

Таваница

Заковао поглед таваницу, а осмех, налик на танку жицу, и плаву, рајску ораницу.

Дланови сакрили препелицу.

Мирјана Анђић

- Каиш је стегнут до немогућег, зрео је за промену.
- Променимо начин размишљања, имаћемо привид бољег.
- Мењам садашњост за прошлост – шифра „Неизвесна будућност“.
- Испит издржљивости смо
- положили, промените нас.

Груби, тежачки – резбаре причу небу свезаном за танку жицу.

Спасен, изоран а благ, жут у лицу, сам у самртном часу свеза за небо танку жицу.

- Газите опрезно, стаза живота посута је и минама и цвећем.
- Између мудрости и похлепе изабери мудрост, бићеш богатији – духом.
- Док је човек жив, све битке су добијене.
- Не посустајте пред затвореним вратима, будите спремни када се отворе.

Обнављање живота и љубави

Милица Лилић: *Ватра и реч*, Секоп Едициони, Корато Италија, 2015.

К
Р
И
Т
И
К
А

Двојезично издање поетског рукописа *Ватра и слово* (реч) Милице Лилић Јефтимијевић дошло је до мог радног стола. Књига је штампана на српском и италијанском језику, што јој даје и културолошку димензију. Размишљам о самом наслову, о темељној синтагми која обједињује књигу. Неминовно ми се одазива наслов једне Миљковићеве збирке поезије – *Ватра и ништа*. Али *реч* није *ништа*, реч је *све*. И ту се наслови сасвим разилазе. Разилазе се и концепције, схватање живота, pjesме и ријечи. Ту је сасвим дефинисано и питање аутентичности која се снажно потврђује у даљем поетском штиву Милице Ј. Лилић.

Кад прочитамо првих неколико pjesама, већ стичемо утисак о песничком профилу аутора. Љубав, живот и ријеч су три метафизичка стуба на које се ослања њена креативна грађевина. Живот без љубави у њеном поетском функционисању, рекао бих, не постоји. Не само она еротска љубав као однос мушкарца и жене, мада и то, него љубав као животни кисеоник, као улазна врата толико неопходног и условљавајућег оптимизма. Читава поетска енергија, рекао бих – сва снага креације претпостављена је тражењу одговора на ту врсту egzистенције. То се постиже, наравно, кроз лирски, романтичан, али и метафизички набој упрегнут у анализу разлога емоционалног усхићења, што је у великој мјери међусобно условљено и лимитира могуће одговоре.

Госпођа Јефтимијевић Лилић, без обзира на то што у темељу поетског профила има лирске и романтичне категорије, у суштини је метафизички pjesник. Сваки њен љубавни (лирски) пјев пропраћен је рационалним промишљањем и позиционирањем у односу на свој и општи ерос у контексту живота и људске комуникације. Погрешно је, на основу ове констатације, разумјети да се ради о контроли, сузбијању емоционалних опредељења. Напротив, ауторка своје метафизичко разумијевање користи за суштинско унапређење емоције. Она, покушавајући да тумачи биполарност свога бића, свијести и неосвијетљених емоција, покушава да осмисли најуз-

Илија Лакушић

вишеније датости бића. Пошто је поезија израз човјекове суштине, то значи да pjesникиња говори из своје дубине и, на поетски начин, интиму и промишљање о њој повјерава ријечима, језику насталом из унутрашње потребе. То је, на неки начин, притисак на поетску комуникацију да у њу убу питања која су у непрекидном трагању за одговорима. Тако, на први поглед претјерани скептицизам, изводи ауторку на вишу степену и

омогућава јој супериорнији говор. Нијесам у прилици да анализирам цјелокупно pjesништво, али овдје биљежим поједина запажења из поетског рукописа *Ватра и слово* (реч). Одмах, приликом отварања и почетком читања, наилазимо на наслов pjesме *Жудња жене за обновом*. Ево теме чијим дубљим откључавањем долазимо до многих одговора за којима чезне потреба чулног и метафизичког разумијевања жене као једног од полова људског бића. Да ли је то (анти)мушко биће тешко је рећи или су то два бића која осмишљавају једно друго?

Поставити *жудњу за обновом* као потребу сопствене постојаности значи проћи кроз многе фазе; кроз узлете и падове, потом разумјети своју позицију и потребу сталног устајања и обнављања. Тако ово пјевање, да-

кле разумијевање и осјећање којим је обавијено, непрекидно пролази кроз ризик између бола и усхићења који пријете подједнаком блискошћу. Можда се ту, како многи сматрају, интензивирају оба (контра)осјећања. Отуда је тешко рећи – да ли се овдје ради о љубавној поезији или о поетској љубави. Поузданије би требало рећи: и једно и друго. Пошто се овдје љубав и живот покушавају истовремено разумјети, као доминантан мотив примјетан је „страх од среће“ као ужасног бездана кроз који ваља пасти у рај. Има ту, рекло би се, нечег од оног што значи да се живот јединке у љубави окончава, као што је то најочигледније код вилиног коњица. Код човјека је то, под плаштом времена, кудикамо дискретније па је и сама тема дубља и изазовнија. Љубав се овдје појављује и као утемељење у свом бићу како би се стекли разлози и пориви да се крене ка својој „другој половини“: „Док посрћући ходам ка себи / На исти да вратим се пут“.

Дакле, обнова и успостављање себе, своје емоције и рација, постаје услов да би се остварила животна и љубавна комуникација, да се крене ка другом. Читајући поезију Милице Ј. Лилић мора се истовремено стицати утисак о животу, љубави, о језику, о ријечи... као синергији која обједињава промишљање и пјевање, емоцију и разумијевање. Улазећи у „конфликт“ неспојиво, у парадокс афирмације и порицања, pjesникиња прави снажан мост од себе ка свом дјелу. Она то чини упркос разлозима које осјећа као препреку да се домогне оптимизма и да одбегне из песимизма чија сјенка гдјекад наткриљује свакодневне радости.

Књига *Ватра и слово* (реч), како рекосмо, објављена је двојезично, на српском и италијанском језику у преводу књижевника и публицисте Драгана Мраовића. Отуда њена појава има и димензију изласка на европску књижевну сцену. То је прилика да се, на неки начин, процијене књијени токови и да се упореде тенденције и искуства естетских домета у различитим језицима. Вјерујем да је поетски интензитет овог рукописа добар репрезент који се може успешно носити у тој високој конкуренцији.

довезују и допуњују. То је, наравно, један од битних разлога – никако не и једини – због којег се она издваја из тзв. редовне „песничке продукције“ у нас.

Није, међутим, све тако непроблематично и угодно у чину песничког стварања како би се по исходу могло закључити. Андрија Радуловић то зна, и и те како уме да нам штошта саопшти и о затамњеној, другој страни, налицју видљивој и досежној.

Ево како нас на то упозорава у песми *Три ријечи*: „Биле три ријечи/ Три обичне ријечи...“. Почетак је то налик на скаску. Али већ у наредној строфи следи *тамни речитатив*: „Прва је пресахла/ Другој су пресејкли грљан/ А у трећој се крије он/ Ђути и прави се луд/ Док црни вјетрови/ Тобож тресу небеса...“.

Другачије речено, наредом са лепотом свет је и извориште тегобе и црнила, опакости и трагизма. Сви смо ми стога упућени да с чашом меда испијемо и чашу жучи. Тај еписки наук добро је знан нашем лирику. Но његов став свеједно остаје разложно оптимистичан, утемељен на уверењу да свака непогода траје за *времена*, дође и прође. Због тога, уосталом, „црни вјетрови“ именовани симболично у овој песми *тобож* „тресу небеса“. *Небеса*, и све што се под њима подразумева, надмоћно стоје, остају то што јесу и где јесу.

Уколико наведени стихови производе какву „поруку“, њен смисао би, у основи, био сагласан понуђеном. У

Истраживач и суптилни бунтовник

Бојан Максимовић, (1981 – 2013): *Неко путује ноћас*, Просвјета, Пале, 2015.

Виктор Б. Шећеровски

Бојан Максимовић је био песник који је свет гледао срцем и нудио нам је импресије о бољем и праведнијем друштву, опредмеђујући песничке слике универзалним питањима, чинећи их и поред тога једноставним и јасним, али и као тајанствени сјај светиљке једино њему знане, упале у завичајном поднебљу, у простору у коме је зачео прву песничку мисао, благодан одшкринутим вратима у суштину песничког заната, истовремено оптерећен невеселом збиљом времена које је ушло у његово младо и нежно срце. Неговао је реч и њену духовност, функционалност стиха и метафоре, заложивши изнутра језик, убеђен да је поезија лексичка стваралачка игра егзактна попут математике.

Инсистирао је на још једном веома значајном песничком елементу, нарочито, у повезивању свега мисаоног, али и једноставног, разумљивог усмерења ка зачућеном душевном врету, чија музика истовремено враћа веру у реч подређену љубавном шапату, исто толико и немирном меланхоличном гласу плавих недокучивих животних дубина у његовом сложеном детињству.

Бојан Максимовић био је песник истраживач и суптилни бунтовник, без обзира где је први пут угледао бескрајно босанско небо са кућног прага, да ли у Сарајеву, или у Фочи, покрај бистре Дрине одакле су му и корени, или у огледалу београдских светиљки, или у митском Пивском језеру, које се са највише коте види као шака плаве боје, настојећи да свуда озари вид благодарном загометком и неопходном топлином да запамти сваки делић живота. И можда због тога, његову посвећеност у тумачењу пролазности, несебично је подређивао хуманистичким идеалима, препознавајући налете деструктивних сила и конформистичку глад и зато је често бивао тихи разоткривач песничког слепа и лажног блеска обезбожених речи у затирању духовног идентитета, али и скрибоманске песничке поетике.

Једноставно, Бојан Максимовић је био Судбину изабрани мајстор,

Бојан Максимовић - цртеж В. Б. Шећеровски

Нема сумње, отишао је прерано изузетно даровит песник, који је поседовао сензибилност и таленат и стваралачку енергију која је потврдила свако његово забележено поетско слово.

Умео је да посматра, да гледа разборито и надматеријално. У њему је пребивао принцип у коме предмет обожавања није било телесно и материјално, већ је суштину живљења поистовећивао са вечним кретањем, и чини се, дубоко запамћеним слојем сликама у просторима у којима је живео своје детињство.

У кратком стваралачком животу, песник је оставио изузетан књијени траг, у коме је обједињено и стваралаштво и песничка непредвидљивост, колико медитативна, толико и отворена према свом властитом животу, а пре свега у патриотским осећањима са искључиво етичким порукама које су јасновидне, и лично одмерене.

У сваком случају, поезија песника Бојана Максимовића ретка и драгоценост за историју српске књијевности, скупљена у књизи *Неко путује ноћас*, као духовна слагалица, путовање са звездама, чија ће светлост овековечити љубав и племенитост, умеће и чврст поетски карактер у кратком постојању, да се сачувају темељи његове личности као део историје.

Смрт не постоји. „Јер, за светог човека, каже Толстој, нема смрти“.

Имао је властито тајно скровиште за поетску збиљу и дух вештог трагача. Знао је шта је битно у поезији и зато је његов индивидуални песнички став ослобођен многих књијевно-естетских стереотипа.

Ко зна докле би досегло његово стваралачко умеће, да му је Судбина наменила Живот, а не Смрт, јер она није најтужнија зато што се завршава, него зато што после ње ништа не започиње.

Можда је одговор у вечној загометки скривеној дубоко у интимној, личној судбини, у којој су се подједнако, руку под руку, удружени у неизмерној хармонији гледали нежно његов Живот и његова Смрт.

На друштвеним мрежама многобројни пријатељи питали су се:

„Зашто брз, Бојане! Зар си морао тако и толико да нас оставиш саме и зачућене!“

Лирска зиданица

Андрија Радуловић: *Бијела пчела Волта Витмена*, „Ободско Слово“, Подгорица и „Штампар Макарије“, Београд, 2015.

Поезија Андрије Радуловића искри као млаз из скровишта тог горског студенца. Именован у његовим стиховима најпре као Вучји, касније као Бијели, тај студенац спаја мит и збиљу, дрвено и ововремено, свето и свагдање. Овај је песник маг поезијације. На своме путу – обгрљујући далеке и завичајне просторе – Радуловић је ходочасник с *позитивном*. У његов лирски завежљај стали су стари Грци и Букефал, Едгар Алан По, Витмен и Џугашвили, Леонардо и „Икар из Црне Горе“, владика који „није љубио ланце“, Бонапарта, Сократ, Црњански, Кјеркегор, Достојевски, Брехт, Попа, Борхес, млади Хармс, Чаплин, Лучијан Блага, Мандељштам, Кафка... и још читав низ именованих и неименованих међаша.

Науми нашег песника, међутим, с ону су страну постмодерних ерудита – „прерађивача“ васколиког књијевног и уметничког наслеђа. Као што из Радуловићеве песничке „географије“ у којој се преплићу простори и тополи исходи снажно уверење о јединствености света – заправо о песничком „дому“ који је тамо где год он крочи – тако су и претходно спомнута и друга имена вид имплицитних *посвета* а, у основи, и несвакидашњи традилни „материјал“ његовога стиха.

Сам тај стих особита је варијанта лирске *зиданице*. Низ песама отвара

Срба Игњатовић

се, наоко наивно и невинно, попут децијих набрајалица и брзалица. Речи се нижу као да капљу, једна по једна, поступно добијајући замаха, убрзање. Потом се отварају сугестивне слике а све заједно прелива у складну, ефектну целину. Андрија Радуловић је, нема збора, промишљен мајстор лирског умећа што подједнако подразумева сажетост, брзорекост и притајеност, ненаметљиву поетску нарацију.

Овај поступак упечатљиво је демонстриран у више наврата, учињен очитим, а посебно у песми *Игра је почела*: „Исекао сам ту реченицу/ И бацио новине// Потом су нестале маказе/ Нестала је и реченица// Новине сам свуда тражио/ Било је касно“.

Онако како (неименовани) субјект у овој песми „исеца реченицу“ из каквог колоквијалног новинског текста и Андрија Радуловић из пунине и изобиља сопственога доживљаја света попут мађионичара, у ствари поетског волшебника, искраја језичку плетеницу која се надовезује из песме у песму. Наивнији читалац помислио би да је, стога, све што Радуловић исказује испевано у *даху*. Чињеница је да се ова књига чита као целина, ниска у којој се песме преливају из једне у другу, на-

Андрија Радуловић

Лирика у драматичној мелодији

Живко Николић: **Обећање**, Књижевно друштво Свети Сава, Београд, 2014.

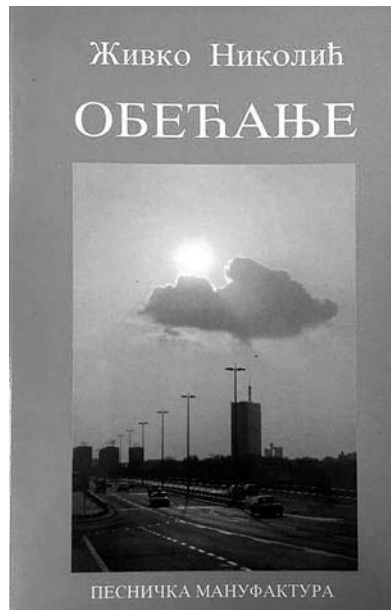
Нова песничка књига Живка Николића садржи 60 песама чији је основни мотивско-тематски слој по сличностима и разликама аутор поделио на 6 целина/циклуса. Завршни циклус *Записи леворуког* представља једну песму (нешто преко 60 стихова) од девет нумерисаних делова.

Књига *Обећање* је плод развијеног и у низу претходних књига доследно обликованог поетског гласа савремене српске поезије, препознатљивог готово од самих почетка, тј. првих књига објављених током девете деценије прошлог века (*Приближавање*, 1982, *Бели вид*, 1986, *Необични дани*, 1987, *Буђење у предвечерје*, 1989). И својим новим песмама Николић нас уверава да је реч о прворазредном лиричару осебујног и самосвојног доживљаја света, песнику који успева да оствари оригиналну синтезу песничких слика и еминентно лирске нарације из којих готово у подједнакој мери исцртају снажна емотивност и рефлексивност. У својој лирској нарацији овај песник од својих почетака води рачуна о звучној/мелодијској страни своје лирике/лиричности, такође, музичкој подлози коју чини бирана слика и посебни синтаксички односи, који у Николићевом случају јасно одвајају стих од прозног исказа заснованог на реченици. У завршној песми књиге (9. у циклусу *Записи леворуког*) песник/лирски субјект инсистира на појму/именици *мелодија*. Не желећи да упрошћавамо сложеност Николићеве лирике читану у 15 претходних књига, као ни његове аутопоетичке ставове „умрежене“ у многе од песама, и фрагментарно теоријски уобличаване у појединим аутопоетичким исказима, навешћемо цео девети одељак (може да функциониса и као самостална песма са својим насловом), праву малу оду или химну мелодијском и звучном слоју песме испеване на ма ком језику света: „веруј мелодији/шта смисао шта изговорено/шта написано/мелодија од срце утиче/мелодија из очију из покрета преостале руке/која се свему отела и хрли у просторе (1. строфа) „која се чиста и бескрајна/васељеном разлива/мелодија само твоја/мелодија од сна сну отета“ (2. строфа). Песма је датирана (то је код овог аутора готово редовно у свим књигама) у период од октобра 2008. до 28. августа 2010. Овде се песник обраћа истовремено и себи (да верује у само „своју“, дубоко индивидуалну мелодију) и нама/Другом/осталом свету (свако на земљи има само „своју“ мелодију која се васељеном „разлива“). Између песника света који „производе“ мелодије и *нас/других* који их не производимо као да нема разлике, свима је дарована посебност мелодије, имплицитно, посебност личности, јединственост у свету. Опет, метафорички схваћено, та једна, код песника „лева“ рука успоставља **важну мелодију, ритам живљења** и заједно са „десном“ (смисао, разум, рационално, написано) даје потребну целовитост животу.

Циклуси *Видокруг одбачених* (12 песама) и *Тачка на дну* (16) доносе нам свет и доживљаје темељне померених вредности. Песничке слике су нове и неочекиване. Од „напуштене куће“ у којој само зарђала брава говори, преко „ка-

Небојша Ђосић

шља” којим би да се избаци „бол претешки”, кроз бујање вегетације у којој нема људи (песме *Ту, Гране, Ветар*) усред смо света халуцинантних призора, ситуација и пејзажа - реалност се претвара у фантастику - у фантастици препознајемо опипљиву стварност, и то сливање и претапање *једног у друго* наткриљено је атмосфером распада, смрти, нестајања човека. То су сугестивне, експресионис-

тичке слике једне постапокалиптичке егзистенцијалне ситуације којом доминирају природне силе, без човека. Парадоксално, утеха за л. субјекта је „чудесна топлина”, али чија: то је топлина ломаче (песма *Утеха*: „Ја се стално из једног у други облик/пресељавам,/али ме сада, баш овог трена./радује чудесна топлина која ми се приближава./Она је моја највећа утеха.” 18. 9. 2012 - 8. 2. 2014.). Призори пустоши, посувраћених слика присутни су и у сценама из „градских прича” (*Позна јесен у Београду, Ноћни звуци, Вукодлак у беломе граду*), а од онеобичених слика и заумних рефлексивних у 10 лирских минијатура састављена је и песма *Трактат о снимању*. У оба циклуса - и оно што се види - и оно што се чује - оно што лирски субјект доживљава и како то доживљава - једноставно нас измешта из једне у другу реалност, осветљену умногосте другачијим рефлекторима спознаје. Свет Николићеве лирске фантастике, иреални детаљи у препознатљивом пејзажу/окружењу, реални детаљи у измаштаној стварности, умерена психичка и егзистенцијална стања у којима нестаје истина, а лаж добија придев *света* (песма *Која?*), жеља да се „надиће” физички реалитет (све присутно у Николићевим ранијим књигама, циклусима и појединим песмама) и у књизи *Обећање* добија уметнички релевантну форму. Поред нашег овлашног запажања о звучној и мелодијској страни Николићеве поезије (фонетска и фоностилистичка страна и њено учешће у семантичком тоталитету песама), читава се студија о својерсном песниковом изврнуту, надреалном карневалу у коме се претапају сновиђења, зачудност, реалне и ирационалне, свет живих са ишчезлим и стиховима дозиваним светом, може написати.

Жебељанова лирска арка

Петар Жебељан, *Флоре и фауни*, Удружење књижевника Србије, Београд, 2015.

Душан Стојковић

Петар Жебељан је чудан литерарни сват. Књиге је почео да објављује веома позно. Прву, с причама, тек када је напунио шездесет три. Прву, песничку - *Позни гласови* - у „Просвети”, када их је сакупио седамдесет четири. Не знам писца, осим Слободана Лазовића, ни нашег ни страног, који се огласио позније. Чувени баснописац Шарл Перо учинио је то са педесет пет година, писац *Гепарда* Бузепе Томази де Лампедуза када их је имао педесет осам. Годину више имао је Данијел Дефо, творац *Робинсона Крузоа*. Ни наши писци, нормално, велики изузеци нису. Присетимо се само Душана Матића који своју *Багдалу* штампа са педесет шест година (претходила јој је само поема *Марија Ручара* написана у четири руке са Александром Вучом) или Слободана Лазовића који у српску поезију улази са шездесет седам.

Поднаслов Жебељанове друге збирке је „Мали разговорник о биљу и животињама”. Илустрације у њој, ликовни двојници песама, дело су Предрага Баја Луковића.

Иако је као писац стартовао касно, квалитет написаног и штампаног показује да је одувек писац био. Писац у себи. За себе. Такви су ретки. И драгоцени. Добро је када се у једном тренутку - што касније, то теже - одлуче да се укључе у књижевну матицу. Жебељан је и првом својом песничком књигом, нимало случајно насловљеном *Позни гласови* показао шта све српској поезији може да понуди. У Жебељановом песничком првенци био је и циклус по којем ће друга његова песничка књига бити названа и он је садржао десет песама: „Упит”, „Чуваркућа”, „Коњ”, „Ждрал”, „Јарац”, „Прв”, „Љук”, „Ласте”, „Риба” и „Врабац”. Он је постао клица наредне књиге (убеђени смо како ће Петар Жебељан веома брзо и друге циклусе своје прве књиге „разрадити” и претворити у засебне песничке збирке, јер он има шта да песнички каже, и зна како то треба да учини). Песма „Упит” била је похвала биљу. Она је изостављена у другој збирци. „Чуваркућа”, која је једина чувала и очувала част биљкама у иницијалном циклусу, постала је у другој збирци финална песма циклуса посвећеног биљкама, а осам животиња о којима је у првој збирци био говор позаузимало је своја места у оној која је уследила после ње.

Овако изгледа „модел” типичне Жебељанове песме: лишена је риме; присутни су у њој, песнички функционално употребљени, локализми који јој подарују особену језичку арому; има лирску „причу”; у њој су, поред готово сасвим скривеног хумора, у игри и, много присутнија, меланхолија и трагични патос; говори о песниковој сраслости са земљом, родним крајем, људима, природом...

Флоре и фауне отвара, издвојена, „Предисловна песма”, а збирку окончава, последња песма другог циклуса, названа *Епилошком*. У предисловној се наговештава шта је то што песника доводи у „братство” са биљкама и животињама.

И први циклус, „Флоре”, и други, „Фауни”, садрже по тридесет песама поређаних по азбучном реду с тим што се у другом, као тридесет и прва, смешта, већ споменута, „Епилошка песма”.

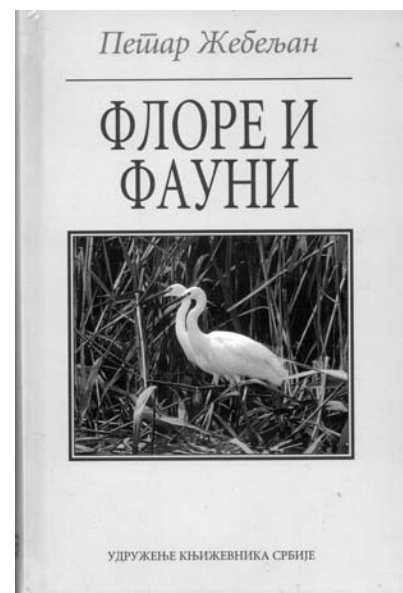
У насловима циклуса присутно је особено умерено, искошавање. Они не упућују директно на биље и животиње. Флора је римска богиња цвећа и пролећа, али и астероид који је откривен 1847. године, а Фаун римски бог поља и шума, стада и пастира (грчки пандан му је Пан), а фауни су, као и сатири, шумски демони.

Најпоетскија, најметафоричкија синтагма је, ван сваке сумње *чаура душе* („Предисловна песма”). Када је о песничким сликама реч, најекс-

пресивнија и најдинамичкија је она у којој се меланхолично и трагично сагледава читав људски живот: *или вас је живот / толико поломио* („Ладолуж”).

И ова збирка, као и претходна, има речник мање познатих речи.

Риме нема. Песме прате ритам људског дисања. Стихови су ледујави. „Прича” кадшто згуснута, кадшто разбокорена. Граматичка лица мењају се као у калейдоскопу. Доминарају Ја и Он(а), а присутно је и

Ми. Звучна раван је потцртана асонанцама и, посебно, алитерацијама. Наводимо неколико примера: *буре, бачва, бадњица, / буклија, бардак, бадањ...* („Дуд”); *беру бобице бербериса* („Берберис”); *Кука као кад човек за кука* („Кукавица”).

Песник намерно инсистира на тобожњој несигурности и необјашњивости која је настанак песама пратила: *Не могу да одгонетнем / када се и како у мени настанила / ова не одвећ лепа, / на ни корисна биљка* („Берберис”); *Необјашњиво је / како су се од дуда / нанизале речи за судове: / буре, бачва, бадњица, / буклија, бардак, бадањ...* („Дуд”).

Песме се често завршавају поентама: *Негде другде крије се одговор, / Пронаћи ћу га* („Берберис”); *По коју цену - то ће се тек видети* („Попино прасе и ини”); *Некада смо се добро познавали / и живели у љубави* („Сциндапус”).

У песми „Дафина” набројане су биљке које су своје име подариле лепим женама а то набрајање далеки је одјек оног које налазимо у антолошкој песми „Ево јабука” Војислава Ј. Илића Млађег.

Минијатурним потезом (у конкретном примеру променом акцента) песник је у стању да изазове хуморне ефекте: *Једино је невоља / што понеко изговара / њено име камилица, / као да је реч о малој камели* („Камилица”).

Песник који пише како би нани требало написати оду, зна да је орах хтонско стабло које уништава свако друго дрво: *И трава бежи / из његове сенке смртоносне* („Орах”).

Прва песма циклуса „Фауни” - „Бубамара” садржи и питање: *Да ли бубе имају сећање / да се људи треба клонити?*

Ако је евентуално сећање животиња проблематично, оно које поседују људи очито није: *Ех, где су они / подолски волови жерави, / са метарским распоном рогова, / који су бесно рикали / и за собом остављали / дуг мокар траг / по летњој прашици* („Во”). Узјаша ли се коњ одмах плане сећање на кентаура.

Последњи стихови песме „Мазга” *Да ли сте се икад суочили / са безмерном патњом и тугом / у очима ове несрећнице?* кореспондирају са прозом Вељка Петро-

вића и Миодрага Борисављевића у којој су животиње главни јунаци. Понекад, и онеобичено.

У песнику тиња жал што људи нису успели да створе *тако добро / организовано друштво* („Мрав”) као што је то мравима пошло за ногама.

У песми „Пацов” (опет је у питању завршетак песме): *Питао сам Ноја / зашто је у своју Арку / пустио и пар ове гамади, / Рече да је Господ / сваког створа ради неког / наума створио*. Тако се најхуманије остварује сабратство са свиме што је Господ на планети на којој обитавамо створио. Када тако не би било, он би био лош терзија.

Мали голуби су *немоћне мале каке* („Голуб”). Песма се завршава као да је басна: *Биће то срећна породица / ако неки мачор олинвали / не бане у њихов / незаштићени дом*. Нипошто није само она баснолика.

Када се песма „Кобац” оконча стиховима *Још једно сведочанство / да је од свих грабљивица, / најопакија зверка - човек*, они су у дослуху са наравоученијима које је придруживао својим баснама Доситеј Обрадовић. Они су гнома-поука. Жебељан се, као ни остали песници традиционалног усмерења, не клони по сваку цену одређене врсте дидактичности. Зрелост је она која има право, и задатак, и да по(д)учи.

Сасвим су евидентни сатирични и критички тонови који веју из песама „Керуша” и „Ласица”. У другој налазимо и стихове: *Када идете градом, / понекад ћете наићи / на такве људске ливе: / Мене ти људи застраше / и следим се од помисли / да би такав могао / да ме заскочи / и с леђа ми зарује / оштре зубе у врат*.

Наивност и једноставност Жебељанових песама симбиотички су срасле са мудрошћу и озареном племенитошћу која из њих врца.

Његове биљке и животиње стварно су, најпре, *његове* биљке и животиње. Иако су - задржимо се само на нашим - многи песници испевали циклусе и књиге песама посвећених биљкама и животињама (довољно је само присетити се недовршене поеме о Вуку Растка Петровића, Давидове *Флоре*, Тарталиног чудесног зоо врта за децу, Попиног „Списак” из *Коре*, воћа и поврћа из *Родне године* Милована Данојлића), Жебељан није имитирао никог. Биљке и животиње су му послужиле да изрекне дубоке мисли о људском животу уопште и свељубави која би требало да нас током његова трајања води.

У „Епилошкој песми” песник о којем пишемо пева како чује негодовање „прескочених”. Признаје како се клони певања о *људима / који ме понекад чине / пресетљивим и славим*. Истиче како му је наум био да *истише(м) све зачудно*. Признаје: *Усуд је мој / што никад нећу сазнати / које су ме биљке и животиње / искрено волеле, / а које су ме само трпеле*.

Флоре и Фауни доказују да су га волеле, и да га воле, све.

Андреја Врањеш

Жена

Загонетна дубина,
пространство страсти.
У загрљају времена,
од мудраца,направи пајаци.

Змија

Чаролија облика,боја,
Шарена геометрија страха,
слика камених галерија.

Ко је пожели,
отроваће се лепотом.

Трагом ватре и успомена

Љиљана Митровић: *После ватре*, Књижевна заједница "Борисав Станковић", Врање, 2014.

Душан Мијајловић Адски

Љиљана Митровић је по занимању доктор медицине а по вокацији – песник. Мада је овог пута у питању роман, неизбежно је не поменути потку лиричности у овом вишеслојном и вишезначном прозном делу. Наслови објављених књига Љиљане Митровић као да нас упућују на њен животну преокупацију: *У име ватре* / 1977 песме /, *Док река тече* / 1988 кратке приче /, *Испод траве* (кратке приче – 2003), *Далеке птице* (коауторска збирка хаику песама – 2007) *Из кривога оледала* роман дневник (2007) и *Шума незаборав* (приповетке – 2010).

Почетак романа нам препоручује јединствену искреност према теми и природи, лиричност која је нераскидива нит између човека и окружења, успона и падова.

Притишени врећом за спавање, сједињени у загрљају, док их густе некошене траве милијују по лицу, Горан и Ивана слушају шуморење планинског потока, негде при дну врлетног, густом шумом сакривеног пропланка. Парче неба над пропланком постоје звездама, бистрим и треперивим, какве их над београдским небом Ивана никада није видела.

Истину, ма колико овај роман говори о ватри, свака његова страница заправо је једна песма о животу који је све друго само не предвидљив. За разлику од многих данашњих прозаиста који беже од свог времена, који се боје судара са данашњом стварношћу, који пишу о далекој прошлости, вампирима и свемирцима, о краљевским и беговским трпезама, Љиљана Митровић ради супротно. Она пише о животу данашњег младића, а који једино у мајку природу није разочаран.

Дирљива је Горанова посвећеност простору који је за њега предиван а за остале, недођија, пустиолија: *Чинило ми се да никада нећемо стићи. Као да она једва уочиља стаза по узбрдици води у само небо.* То каже Горанова девојка Ивана, и уједно наговештава да ни по коју цену не жели, ту где су стигли, и да живи. Љубав између Иване и Горана није пукла попут мехура од сапунице. Не зна се коме је било теже у тренутку донешене одлуке. Ивана је знала где не жели, а Горан где жели да живи. Мада је и сам рођен у Београду Горан остаје да живи на *Старини*, Ивана се враћа урбаном средини. Ту се не завршава, ту почиње потресно казивање о човеку из града који истину љуби сваку стопу своје дедовине.

Роман *После ватре* роман је о животу човека као јединке, али и роман о човеку као друштвеном бићу ма колико да је тај исти човек пригрлио осаму или осаму њега.

Свакако, и у овом роману је неизбежна наша прошлост, у овом случају она ближа, са живим сведоцима. Та је прошлост презентована као једно узредно али веома потресно и упечатљиво сведочење. И по ко зна који пут та сећања не могу без ватре, зграшита и недужних жртава. Бугари су у још једном Великом рату пришли сили. Убијали су и нејач, палећи узгред све оно што је могло горети. Као нигде на свету, ветрови су вековима на овим просторима морали да разнесе нежељени pepeo. Горан је, после последње ватре, ватре знане под парадоксалним именом, *Милосрдни анђео*, донео одлуку, одлуку од које никад није одустао.

Човек у осами је више од других окренутих успоменама. Једна од њих била је и прича Горановог деде, прича о томе како је изгубио рођеног брата. Горану је деда тог дана поверио тајну о скривеном злату; злато старина није хтела да узме због поменуте трагедије и здраворазумског просуђи-

вања. То исто залато није имао намењу да узме ни Горан, увек се сећајући дедине реченице: *Ко је рат прератовао и ко се жив са Голго отока врадио, тај зна да је миран сан вреднији од злата.*

Љиљана Митровић нам у свакој новој књизи понуди нешто ново, неодољиво, скоро непојмљиво, а тако истински и исконски. Диван је опис хватања славске рибе, пастрмке, наравно, некад давно. Али, потом следи фантастичан опис како Горан истим поводом, на исти начин, хвата славску пастрмку. Поентирање је у прозно-поетском бисеру; са уловљеним славским рибама Горан се брани од вука самотњака.

Посбено треба издвојити Горанову успомену из детињства из урбане средине, то јест, лик Ђорђа Американца. Познавајући добро људе и живот Љиљана на бриљантан начин, на мало страница, одсликава судар двеју култура, судар два ментална склопа. Мада образован и веома успешан човек у Америци, Ђорђе није могао да се помири са неким тамошњим вредностима. Његово и поимање породице његове супруге, (рођене у Америци) није било могуће помирити. Ђорђе се, разочаран породичним дешавањима, враћа у Београд. Заиста, тешко је овај роман препричати, овај роман једноставно треба (про)читати.

Читајући роман *После ватре* нисам могао а да се не присетим једне латинске изреке, не зато што је аутор романа по занимању лекар већ што ме је *дотакла* искреност казивања: *Пријатан је кратак обед и сан у трави крај потока.* Природа уистину има душу, а Љиљана Митровић у исту зна да завири. Често ме њено приповедање подсећа на есеје Д.Х. Лоренса: *Али не можемо да спречимо пролеће. Не можемо да ућуткамо птице, да ометемо жамор жумских голубова. Не можемо зауставити свет звонко плодносног стварања у његовом сабирању, нити га омести да нас испуни.*

Пре читања намеће се питање, зашто наслов *После ватре*. После читања те запитаности више нема. Ватра је некад *прогутала Старину*, људе и објекте. А онда, кад је Горан своје планове приводио крају...опет се јавља ватра.

Дах и дух језика

Милутин Ђуричковић

Валентина Новковић: *Безвреме*, Драстар партнер, Београд, 2014.

Магија језика! Тако би се у најкраћем могла окарактерисати прва песничка књига *Безвреме* Валентине Новковић, сачињена од два идејно-тематска циклуса: *Лирски ехо* и *Док не утихнем*. Утицаји и реминисценције Момчила Настасијевића су очити и плодотворни, а све овоме треба додати и елементе митологије, фолклора и народне традиције, који њену поезију чине богатом и сложенијом. Стихови су врло језгровити и сажети, налик изразу Вакса Поле, сведени на минимум језичких значења и варијација, који сведоче о својерсној игри духа и раскошним језичким каламбурима. То потврђују бројне кованице и сложенице (*зорим, безуда, искорачје, муковање*), које коначном обликовању грађе дају посебно значење и арому.

Углавном саопштени у првом лицу једине, ови стихови илуструју поетесин

Прозори душе

Две књиге Душанке Милутиновић–Станисављевић, издање Alterabooks, Београд, 2015.

Емилија Церковић Млађа

Душанку–Душицу Милутиновић–Станисављевић познајемо као учитељицу која се памти по благости, као аутора књига о иновацијама у настави српског језика, те рецензента и лектора туђих књига. Али и као песникињу изражено женског рукописа која за собом има неколико збирки песама: *Мермерне ограде*, *На париским мостовима*, *Кад пукну даљине*, *Париско плава*. Душанку–Душицу (*nomen est omen*) знамо по финој, али не површној осећајности, суптилним запажањима и изразу, који су претежно исписани слободним стихом (мада песникиња спонтано посегне и за римом када је осећање или тема «повуку»), присуству боје у песничкој слици и музике у стиху.

Овог лета су се појавиле две нове збирке Душице Станисављевић – *Прозори душе* и *Знати вољети*.

Прва од њих, *Прозори душе*, ослања се на битна места песникињиног живота – село у коме је рођена, град у коме је детињство провела и село у коме је искусила прве године свог професионалног, педагошког рада – Жлне, Књажевац, Тијовац. Њима се враћа духом, телом, на својим путовањима у Србију, и, по највише, својим емоцијама и песничким сликама.

У овој збирци су сабране старе и нешто нових песама чији је заједнички именитељ љубав – према местима, према породичној прошлости, према људима.

Завичај се као тема неизбежно јавља у поезији и прози српских песника који своје дане, и године, трају у даљини и туђини. Но, за разлику од већине, Душица Станисављевић, по правилу, не прибегава дословностима. Међутим, за разлику од претходних збирки, овога пута доминирају наглашене емоције. Изнад свих, осећање туге и носталгије која корене има у просторној и временској дистанци – «Сад молим Сену да свој ток мења, и да се, мирна, у Тимок улије» (песма «Мали Париз»).

«На париским мостовима», наслов једне од ранијих збирки, сада је постао поднаслов и тек један од циклуса инкорпорираних у збирку *Знати вољети*. Уз њега стоји назива, «други део», како би читаоцу одмах било јасно да није реч о новом објављивању старих стихова, већ о новим песмама које су књижевни и емотивни наставак претходних.

Наслов друге збирке, *Знати вољети* подсећа, како је то и писац пого-

вора, Доријан Добрић, приметио, на Дучића који је «рекао да се љубав и суштина љубави најбоље упознаје од песника». Но, нас асоцијације воде на другу страну од оне коју је Добрић поменуо, на Ериха Фрома и његово *Умети вољети* или *Умеће љубави* (како је већ који преводилац срочио). Збиља, знање се везује за теорију, умеће (умети, уметност) за вештину, која се може стећи као и знање, али која је, за разлику од знања, утемељена на дару који од Бога, или генетиком, човек добије. Вољење, у поезији Душице Станисављевић, у ствари, садржи и једно и друго, и знање и умеће. Јер знање је могуће, али неопходно, применити у пракси (сетимо се приповетке Оскара Вајлда *Одани пријатељу*). Умеће или уметност вољења припадају једино пракси. Суштински гледано, и песме ове збирке јесу «прозори душе» која воли безусловно љубављу која је привидно прозирна и схватљива, а дубока и блистава, раскошна и болна.

И збирка *Знати вољети* обухвата три циклуса: *Илузија* / *Опсесија*, *На париским мостовима* (други део) и *Знати вољети*, у којима доминирају нове, први пут обнародоване песме.

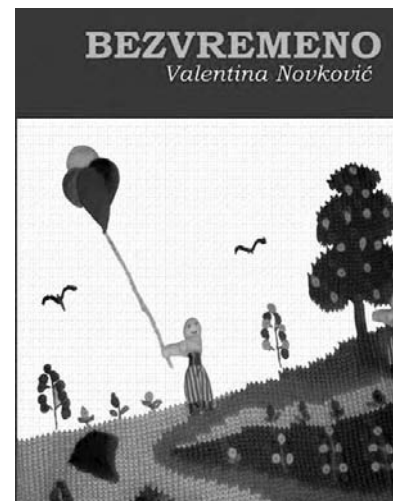
Све досадашње збирке песама Душице Станисављевић обогатио је својим цртежима познати сликар Вељко Михаиловић.

Када се осврнемо на све што је до сада објавила, видимо да је Душица Милутиновић–Станисављевић песник који не тражи и не лута – њен песнички рукопис остаје доследан и

препознатљив, само њен у тананом ткању душе.

чи готово у свакој песми, која у мањој или већој мери разматра дубинска значења именованих предмета и поја-

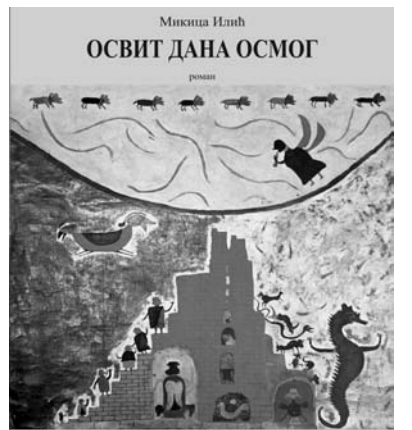

ва (*Коњаник*, *Самоварка*). Откриће тог (не)скривеног смисла је, заправо, вешта тајна и драж поезије, која се налази у недосегнутом, далеком, мистичном. Звучковни слој и његово коначно дешифровање су наговештаји тумачења и схватања ове сложене поетике, која није толико семантички затворена и херметизирана колико је изазовна и подстицајна за додатне

Освит дана ОСМОГ

Микица Илић, *Освит дана осмог*, АМ Graphic, Лаћарак, 2015.

Већ афирмисани приповедач, драмски писац и истраживач прошлости свог завичаја, Микица Илић (Сремска Митровица, 1972), правник по струци, после (награђеног) романа *Повест о апокрифу*, сада објављује и свој други роман, *Освит дана осмог* («АМ Graphic», Лаћарак, 2015). Прича је то о ратним сужњима једне моћне и нељудске војне машинерије, касније поражене фашистичке немани,

али и о поратним заточеницима такође бруталне, додуше, победничке, комунистичке идеологије.

У роману Микице Илића, једном од малобројних који се баве овом темом, заправо, преплићу се зле судбине и тешка животна искуства заробљеника немачког Трећег рајха и овдашњих, југословенских, затвореника – жртва принудног откупа у тек ослобођеној земљи. Из посвете двојици својих дедова, «који су ову приповест проживели и преживели», могло би се закључити и како је роман настао: као упечатљиво, сликовито сведочење људи који су искусили пакао логорског живота у туђини, али и сурове дане проведене у нехуманим условима домаћег, импровизованог, сеоског казамата.

Главне личности овог романа су српски сељаци, Лазар Милутиновић и његов двадесетак година млађи комшија, наратор, који се налазе, заточени, у подруму парохијског дома. Као и остали сужњи, ни они нису измирили «обавезни откуп пољопривредних вишкова». Једни зато што нису имали одакле, други што нису хтели. «Говорили смо тада, у подруму, своје судбине: ја како је било овде, у Србији, за време окупације, а он како је било тамо, у Немачкој, у заробљеништву; ја о ослобођењу и миру, он о тамновању и рату; ја о отаџбини, он о туђини... Поред свега, чинило ми се да смо причали исту причу...»

Душан Познановић

интерпретације и контекстуализацију.

Одређен број песама, нарочито почетни циклуси, у неку руку са самим собом, односно са песмом. Велики знак једнакости стоји између живота и песме. Овде се не ради о расправама, диспутима или лирским полемикама, већ о сетним и носталгичним кликтајима душе, чије ритамске и мелодијске варијације у слободном стиху делују врло хомогено и уједначено. То су прави ватромети речи, разни симболи и необичне слике, пуне благости, топлине и девичанске прозирности. Валентина Новковић има врло делотворан и стваралачки однос према традицији и целокупном књижевном наслеђу, па отуда реминисценције и повремене одблесци народне лирике и фолклора (заумни језик, веровања, обреди, гонетања, чарања и сл.). Првенствено интровертна и загладена у сопство, у свој унутрашњи живот, поетеса успешно залази у тамни вилајет језика, редукујући песнички израз и његову богату метафорику. Она није расипник речи, већ штедро и умерено саопштава своја осећања, доживљаје и виђења свакодневице.

Надреалистички супстрат, такође, још једна је битна поетичко-стилска карактеристика ове лирике, која уопште није почетничка и наивна.

Горке мисли на свежем малтеру

Радмило Мићковић: *Вербалне фреске*, Трећи део, Клуб културе, Крагујевац, 2014.

Лексикографски, фреске су слике насликане воденим бојама на свежем малтеру. Вредан чак и најозбиљније критичарске пажње, за сада углавном, најжалост и тек повремено, познат као један од бољих српских афористичара, (крагујевачки) Рачанин, правник по струци а чиновник по морању, Радмило Мићковић, објавио је деветнаест успешних књига и једва да, и то којекومه скренуо пажњу на себе и свој итекамо вредан опус. Није се велики Скерлић залуд поносио (*Историја нове српске књижевности*, 1912.) оним да је много читао тзв мале писце, јер се у њиховим делима огледа епоха, и желео да своје следбенике подсети да је свако представљање епохе мањкаво, ако, како упозори још Плинијус, *орач није погнут и тада прави оплазе*. Овај већ шездесетогодишњи инспектор у Општини Рача Крагујевачка, у свом уметничком, пре свега тиховању, толико је разграњао свој дар и ослопио несумњиву ерудицију и лудичност, да му по заслугама за српску књижевност припада не само повисоко место међу љутим сатиричарима, већ и у много чему другом: поезији (*Овде је некад био свет*, *Звездочатац* и *песме*, *Шумадијски сонети*, *Рачански песнички свитак*, коауторство), прозни роман *Излет у оближњи рај*, а и чак три књиге *Вербалних фрески* како би он сам рекао *збркане* од мудрих есеја, протканих густозначеним, наравно афоризмима, а онда, што је посебне пажње вредно – прозним елелијама о Србији, српству, понајвише богме, о данашњем србијанском селу, сељанима и филозофији одолевања разорној, вајној цивилизацији и глобализму!

Наша села, пише тако Мићковић, *су заробљени, скрајнути и заборављени остаци рајског врта. Самоуништење света, застало на пола пута.*

Домаћин који седла коња, или тимари краву, у дослуку са свим силама васионе и универзума. То није ванвременост, већ н а д в р е м е н о с т.

Нимало се неће либити овај, с разлогом то истичемо, поуздани интелектуалац, коме ни велики део светске философске баштине од Лао Цеа до егзистенцијалиста није стран и непознат, да чак са две ескламације у овој драгоцености књизи, брелијару мисаоног човека, запише:

А сељак? Сељак је слобода. Слобода. И додаје: Јер, сунце је његов сат... свуда му је угодно и лепо, маше својим

Миодраг Д. Игњатовић

речником и мирисима као барјаком, високо и далеко, али му и туђи не сметају. Киша спере и сунце сагори сву прљавштину која се уснут за њега закачи. Ветрови га мазе и челиче као чедо... а мразеви јачају... Сељачки живот је варварски чиста цивилизација, дивљачки однегована чистота!..

Поједине фреске које би да осликају готово све и свашта потврђују науку Артура Шопенхауера, *да је наслов монолоз суштине*. То су, заиста, питкошћу шумадијских, гргољивих, изворних вода усликани животни пејзажи, на свежем малтеру живота. Дириљиво су, шкрто, а животно богато, у читаве приче укрштени корени србијанског рурала, као контраст насиљу овог времена загађеног цивилизацијом.

Мој живот је, исповеда се Радмило, и немамо разлога да му не верујемо, *ишчитаване књига кроз векове и непрестано чепркање духовним типцима, по скорелој баштини човечанства.*

Живећи, по свој прилици (и нашем сазнању), поунутрено, и што је условило његову незапљену скрајнутост у односу на јавни живот српске књижевне сцене, овај вредни стваралац у ствари, пароксизам живљења и види и тражи у писању.

Сваки афоризам, свака мисао и сваки стих је један проналазак, једно драгоценост откриће, а аутор је један озарен и просветљен човек, јер у трепутку надахнућа, једини на свету зна тајну открића. А затим је обелодањује и поклања другима. Има ли ичег лепшег и дагоценијег од тога?

У том и таквом есејистичко-поведном и рефлексивном, како би шаливо и нетачно рекао аутор, *чепркању*, тече ова лепа и голема *фреско-композиција* са мноштвом анђеоских али и сатанистичких ликова и налиција. Кад после – није иронично-целомудрених, тананих до есејистичког брида расправа и диспута како о животу и савремености, тако и уметности и сублимација философске провенијенције, афористичар хуманог срца запише *приземно*, на пример, следеће:

Ви, Срби све прослављате. И победе и поразе. Имате ли какве користе од тога? Имамо, буразеру. Печене поједу гости, а нама иде дим у очи.. нема вам друге, него да ове фреске

Рођен је Прокупљу 1926, похађао школу у Куршумлији (1931-1935) и Прокупљу (1935-1937), а гимназију у Лесковцу (1937-1944). Као омладинац био је члан *Збора* и *Белих орлова*, као и његов брат Миле, а онда су се обоје пријавили у добровољце. Миле је нестао у рату. Целога живота Васе је туговао за њим, питајући се где му је гроб. По избегличким логорима Европе провео је пет година и стекао бројне пријатеље с којима је делио судбину и до краја остао близак. У САД се уселио 1951. Радио је у Детроиту у фабрици Крајслер и истовремено студирао. Дипломирао је 1953. на Вејн универзитету. Говорио је неколико страних језика и докторирао на теми *Херман Хесе и Русија* (1966) на Берклију, у Калифорнији.

Са супругом Бранком подигао је два сина, Драгана и Зорана, док је с породицом живео у Чепл Хилу пуних 46 година, предавајући на универзитету и ширећи знање о српским писцима и култури кроз писање и преводе После пензионисања и смрти Бранкине (2006), преселио се у Стамфорд код Драгана, док млађи, Зоран, с породицом живи у Калифорнији. Васе је наставио да пише и објављује све до последњег дана.

Управо му је изашла књига хаику поезије *Дарови природе*, за коју сам написала приказ и послала му. Обрадовао се и одмах ми одговорио на писмо. Сарађивали смо око 35 година. Бројне Васине књиге с поветом видим свугде, на писаћем столу, још у раду, друге у полицима, раније приказане а поезија из њих преведена. У приказу *Дарова природе* рекла сам да су корице књиге жуте као зрак сунца, блесак светлости већи од сунца, о коме неки „повратници“ који су дотакли смрт и вратнице тог другог света говоре и пишу. Оно што не говоре и не пишу највише ме интесује.

гледате и разумевате само као свежу и дуговечну *фреско-слику* једног народа, чији је Мићковић, баш као и његов најжучнији земљак, пореклом из Рачанских Јарушица, Радоје Домановић.

И да се, јер, то нам је савременичка обавеза, на још понешто осврнемо, будући да су неки Мићковићеви земљаци вештији од њега, а он је, иако поунутрен, можда и најпоунутренији фреско-сликар, не само данашње Шумадије, већ и Србије... Ућутан у јавном животу, можебити и због наука што га Рачанима остави несрећни бундица Павле Цукић, чију је главу књаз Милош, као опомену, држао неколико дана на кафанском шанку, баш у бунтовној Рачи, овај, не само вредан већ и квалитетан писац, по много чему заслужује – и по оном Скерлићевом – далеко већу пажњу. Не ради само његове афирмације, већ и трајности садашњег *фрескосликарства* српске књижевности.

поклопљене супротности се раздвајају свиће нека Сива Зора док небо је све мање ПЛАВО.

Чаробњак

Црни прозор иза кога је црно Њена светлост што јој пада на лице и тело.

Очни капци полуотворени и лажна шминка Њена светлост као један трен То савршено тело што је и испод гардеробе голо!

Мракови се ломе изнад њене небеско плаве косе Мрачна звезда је прати попут бродоломника.

А Она најлепша, нежна попут детета - НЕНА Нека се светац склони Он јој ионако више није потребан јер њено је сво небо.

Шта је права љубав за њу? Непознаница, мрачна огромна звезда Или можда доктор Или можда мушкарац (високог ризика) Шта је то што широки њен осмех прати и зубе - беле дијаманте?!

У спомен Васи Михаиловићу

Васе Михаиловића више нема. Умро је у суботу 21. новембра 2015. у Стамфорду (држава Конектикат), а сахрањен у следећу суботу, 28. новембра 2015. у Чепл Хилу, Северна Каролина. Оставио је за собом два сина и седморо унучади.

Мирјана Н. Радованов Матарућ

Васу сам видела само једном у животу, кратко и давно, у Београду, на славистичком симпозијуму. Пријатељи смо постали кад сам се и ја обрела у САД, на даљину и духовно, кроз књижевност и преко електронске поште. Читали смо и приказивали књиге, он моје а ја његове, и још многих других писаца који су деца исте отаџбине а, разбацани по свету, пате од исте чежње, неизлечиве. Кад сам спровела електронску анкету српских писаца у дијаспори *Зашто пишете?* одговорио је: „Да оправдам своје постојање, јер сам то прихватио као главни циљ свога живота. Кроз ту анкету и њихове књиге упознала сам бројне српске писце у дијаспори, али сам их срела у Београду на Међународним сусретима писаца, Сајмовима књига и у Министарству за дијаспору.

Васа Михаиловић је осам пута долазио у своју домовину с породицом и о томе је писао у књизи *Мој живот*, коју је објавио 2010. на енглеском језику. На писаћем столу ми још стоји једна позамашна фасцикла с текстовима од њега и о њему, али још већа је она у мојим сећањима, са захвалношћу за сарадњу и разумевање. За мене, као и за многе друге, остаће жив. То је својим животом и радом заслужио.

Објавио је десет књига песама у прози и три књиге хаику поезије. Многи читаоци сматрају да му је управо тај књижевни род најблискији. Дучића је заволео још у гимназији, нарочито његове песме у прози. И Михаиловићевом темпераменту и природи изврсно пристаје та књижевна форма. Зато је могао тако успешно превести Дучићеве *Плаве легенде*. Песме му се одликују прецизношћу слике и изрази, упркос чињеници да је већи део свога живота провео ван родне земље и говорног подручја. У својим хаику песмама удружује једноставност и мудрост јапанске традиције са српским фолклором и задивљује читаоца богатством и свежином детаља, архаичних речи с патиниом времена али и савремених кованица. Критичари и Ђорђе Вид Томашевић називају га достојним настављачем Дучићеве традиције који „не показује мање талента и дубине, него више нежности и топлине.“

Помињао је да жели да напише роман о своме повратку у домовину, али није стигао. Кратке приче је писао још у гимназији. Те приче верно описују живот младих избеглица по страним логорима, затим њихов живот у земљама опредељења, бригу и тешкоће, напоре опстанка, школовање и рад, оснивање породице. Туга за отаџбином претвара се у стално, свесно служење култури и општој добробити оних који су још „тамо, у старом крају“. Живот расељених је тежак и прилагођавање захтева доста времена, упорности и несаломљиве наде да ће „бити боље“.

И прозу Михаиловићеву обележава кристално чист језик, прецизност изрази, описи природе који симболично откривају душевна стања

личности. Његова дела сједињују лепо, истинито и добро и зато представљају освежење у поређењу са савременом прозом која се често бави злочиним, насиљем и абнормалностима. По доброј традицији српске реалистичке приповетке, и Михаиловићеве у себи носе позитивистичку поруку која оплемењује и улива наду у будућност. Сталне теме и у поезији и у прози су патриотизам и пацифизам, поштовање наше прошлости, историје, народних јунака, знаних и незнаних, црква и манастира, природе и онога чему нас учи, љубави у свим облицима, поштења, човечности и скромности. У причама се често назире борба добра и зла, нарочито у ратно време кад, као у поплави и бујици, оно најгоре исплива на површину.

Познавалац људске природе, огледао се и у насанама; то му је пружио прилику да продуби тему борбе добра и зла. У већ поменутој анкети за антологију *Зашто пишете*, изјавио је да је с четрнаест година ступио у организацију *Збора* и *Белих орлова*, да би се борио против насиља, а по завршетку рата наставио ту борбу пером. Веровао је да је највећи непријатељ човечанства рат, а затим похлепа, мржња, себичност и нетолеранција. И у уметности и у животу, највише је ценио љубав и доброту према другима. Своје писање сматрао је дијалогом између себе и отаџбине. Обраћа се онима који нису фанатици и, поготову, младима и будућим поколењима.

Сем *Плавих легенди* Дучића и Његошевог *Горског вијеница*, саставио је и на енглески превео збирку српских јуначких песама, најпотпунију до сада, *Антологију српске поезије* од почетака до данас, обогативши енглеско говорно подручје до тада непознатом поетиком св. Саве, Јефимије, Бранка Радичевића, Змај Јове Јовановића, Стерије Поповића до Бранка Миљковића и Милоша Црњанског, како је истицао Мома Димић. Његови преводи ушли су у збирку *Увод у југословенску књижевност* (на енглеском), коју је сакупио и издао са Бранком Михаиловићем и Драганом Миливојевићем (1973), као и антологију *Савремена југословенска поезија*, (такође на енглеском, 1977). Као антологичар, сакупио је и објавио, сам или с другим ауторима, више од седам антологија. Нарочито је запажена антологија заграничне српске поезије *У туђем пристаништу* (1988) и српске приповетке *Приче из туђине* (2000).

Васа Михаиловић је почасни члан Удружења књижевника Србије и добитник угледних награда: Српског ПЕН центра, 1988 за превод *Горског вијеница*, 1988, Златни прстен Багдаде, 1994, Повеље Растко Петровић, 1998, Вукове награде за животно дело, 2003, Максим Црнојевић, 2004, Арсеније Чарнојевић 2004, и др. Урадио је много јер му је свесна одлука била да служи лепоти, истини, знању и образовању. Смисао живота је нашао у служби отаџбини. Из његових књига види се да је волео природу, живот, људе и рад. Био је скроман и mudar. Оне који себе виде као центар свега звао је „јапајци“. Али и за њих је имао разумевања и толеранције. Увек ми је давао добар савет: „Радите са себе. Преводите великане а не мале писце. Пишите прво своје. Нисмо више млади.“ То је говорио али је понајвише радио за друге. То се види по ономе што је, колико, и како урадио. Вечна му слава!

Маја Даковић

Стара планина

Врхови Старе планине Сунце заогрнуло облаке висибаве загрлиле камење под надутим небом прве ливаде цвеће грли младе девојке дрвеће, раширило се, распомаило се пут румених трагова

Сунце, Сунце низ литице пало Стара планино!

Болест

У тихим размацама појављује се као морски таласи преко кичме скрива се по најприступачнијим местима одлама се и удара у тело, главу клоун виче: има и горих крајева али болест упорно напредује.

Утисак

У сутон, после прве јаке кише падају звезде као прве пахуље дивљи коњи језде и већ је Мрак

Бисери пред свиње

Два Отела; Николај Демиденко; Тамара Хаџи-Ђорђевић; Смиљка Исаковић

У седамдесет земаља света, на шест континентата могао се тог 17. октобра 2015. пратити пренос Вердијевог позног ремекдела опере „Отело“! Мислим да би и дрво могло заплакати када би чуло ову Шекспирову причу!

Као и све остале опере у „Мету“ и ова је урађена перфекционистички до најмањих детаља: не зна се да ли су упечатљивији брижљиво одабрани солисти, или моћни хор од стотинак чланова, или оркестар у коме је сваки инструменталиста беспрекоран. Да и не говорим о 40-годишњем канадском диригенту и пијанисти Јанику Незету Агуину, коме су оба родитеља универзитетски професори, који је са пет година почео да свира клавир, а са десет одлучио да буде диригент, који је, чини ми се, сваку деоницу и отпевао и одболовао, или о редитељу Бартлету Шеру који је филозофски и психолошки уронио у овај текст, који сматра да је „Отело“ заробљен у глупи сопствених перцепција, али га није „дрначки обојио“, јер није желео да као Шекспир подстиче расизам, његово Отело је бео, али му је душа црна, поводљива, љубоморна, злочиничка. И боја гласа му је тамна – мада тенорска, драмска, јака, способна да се избори са високим беовима у трећем чину. Летонски тенор из Риге Александар Антоненко нас је убедио у своју окрутну љубомору управо колико нас је бугарска 33-годишња Дездемона Соња Јончева, којој је ово био метрополитански деби импресионирала чистотом и гласом и глумом у невиној Шекспировско-Вердијевској хероине. Поготово да не говорим о нашем предивном, уметнички пребогатом „искреном Јагу“ – како га назива Отело, Жељку Лучићу – кога је једино коментатор преноса најавио да је из Србије, који има урођену експресивност, а сваку Вердијеву фразу обликује са гипким легатом.

И костими су сјајни, богати, жене су у раскошним кринолинама (чак и хористкиње), мушкарци у кожним одорама! Сцене олује дочарана је толико сугестивно да сте се најезили, сцена љубоморе и убиства толико јако да вам се морао отети крик над судбином недужне Дездемоне.

И на све то, на толику огромну емотивност и експресију улази народ са кокицама и чипсевицама да прати „Отело“, као да одлази у „Пратер“! Једна наша примadona, која ће и сама ускоро бити Дездемона, представља ми певачицу из Израела која улази са пуном кесом грицкалица. Ја сам моју унуцицу, још када је имала четири године научила да се у позоришту не једе и не пије и она је то запамтила. Кажем нашој примадони – „како би Вама било да публика у Народном позоришту грицка кокице док Вас Отело дави?“

„Али ово је ипак филм“ – оправдава она своју познаницу.

Подсети ме то на један давни догађај из 1985. када сам први пут у Ванкуверу гледала изванредни филм Милоша Формана „Амадеус“ о највећем музичком генију. Моја новопечена позница, дерматолог, по чијем се деди зове велики парк у граду („Стенли“), када сам ја од половине филма почела да плачем – изненадила се –

„Али то је само филм“ – рече. Отуда сам управо овакав поднаслов дала као коментар Вердијевог „Отелу“!

Харизматични пијаниста Николај Демиденко интерпретирао је у Коларчевој задужбини дивно концептиран програм са делима Брамса и Прокофјева. У првом делу, поред Каприса опус 76 број 2 и Варијација на Шуманову тему Јоханеса Брамса, који је у историји музике остао запамћен као највећи мајстор тзв. карактерних варијација Демиденко је маестрално интерпретирао његову Другу сонату у фис-молу и то после

Гордана Крајачић

четири звоњаве мобилних телефона што га је навело да каже да не тражи од публике да респектује њега, али

да велики композитор заслужује поштовање. И у Сонати из 1852. Брамсово музичко писмо ослоњено је на страствену Шуманову поетику. Он је наредне године показао аутору „Сањарења“ своју нову сонату. Шуман је био задивљен „музиком сасвим другачијом од музике других“, који заслужује, како је записао – „ловоров венац овом Јоханесу Брамсу, који долази не зна се одкуд“.

Пијаниста Демиденко дошао је из Русије и оставио утисак „сасвим другачији од музике других“ у снажном споју драмске напетости, лиризма и младалачког жара и полета.

У другом делу интерпретирао је дела Сергеја Прокофјева: Другу сонату опус 14, остварујући праву буру страсти на крају почетног става и чисти наративни тон у лаганом ставу лишеном сваке патетике, у инвентивном и виртуозном споју маште и укуса. Извео је и клавирско ремекдело музике XX века „Visions fugitives“ (Несталне визије) инспирисано стиховима руског песника симболисте Константина Балмонта, које је кроз двадесет ставова опречних расположења у боји, регистрима и фактури оркестрирао и сажео на петнаест ставова Рудолф Баршај. Пијаниста Демиденко култивисано је извајао и осмислио сваки тон у небеским прелетима руку, у маркантним стакатима, поштујући све агогичке ознаке и промене темпа, а опет све интерпретирајући са снажним личним печатом. Музиколог Андре Лишке видео је у овом сложеном делу својеврсни пандан Шопеновим прелидима, а сам Балмонте је као својеврсни епитаф пред циклусом урезао стихове: „У свакој несталној визији видим светове пуне покрета променљивих дугиних боја“.

У новембарској вечери из црног Стенвеја пијаниста Демиденко извлачио је читав тонски спектар боја... Поред лајтмотивске звоњаве телефоне публика га је на крају „наградила“ и звиждуцама и урлицима сличним оним гласовима из цунгле... Ето, опет, нажалост, бацања бисера пред свиње!

Двадесеттворогодишња пијанисткиња Тамара Хаџи-Ђорђевић завршила је основне и мастер студије у класи Дејана Стошића, освојивши бројне награде. На целовечерњем концерту у Гварнеријусу позвала је и своју другарицу из камерне класе проф. Јасне Туцовић Јовану Јовановић и оне су са крајње нежном поетиком интерпретирале Шубертов Андантино варијету. У сличном, лирском тону Тамара Хаџи-Ђорђевић интерпретирала је и Музички тренутак број 1 опус 16 Сергеја Рахмањинова и Листову „Трансценденталну етиду број 12“.

Тежиште њеног програма било је на моћној опсежној претпоследњој Бетовеновој Сонати у Ас-дуру опус 110 која сједињује два антиподна начина мишљења почетни (двотематски) сонатни облик и финалну (монотематску) фугу. Држећи се ознака темпа она

је доиста кантабилно и експресивно ушла у готово шубертовски карактер почетног Moderata, па и у парну метрику Скерца, али је у најобимнијем и најречитијем трећем ставу, који је заправо интеграција Adagia и фуге (која се у репризи јавља у инверзији) са ламентозним речитативима и чудесно испреплетеним мотивским радом – изостала њена вишедимензионалност и на моменте оргуљски одсјај.

Оно што је на концерту ове младе уметнице било најфасцинантније то је њено суштинско понирање у „Изолдину љубавну смрт“, коју је из најљубавније опере у историји, из „Тристана и Изолде“ пренео у клавирски слог његов таст и велики обожавалац Франц Лист. Једино је велики пијаниста Душан Трбојевић свирао ово ремекдело на сличан начин – моћно, страшно, у огромном градационом луку, сачекавши да одзвоне болом аликвотни тонови из густе Вагнерове акордике уводног дела. И на стопалима сам осетила подрхтавање тла у Гварнеријусу, не само од силних динамичких вибрација него још више од огромних (за њен узраст невероватних) емоција које је уткала у интерпретацију о Изолдиној љубавној смрти која је заправо, блажено испуњење чежње, вечито сједињавање у немерљивим просторима, где је из њеног крхког тела клавир добијао густину оркестарске полифоније кроз коју се пробјила бесконачна мелодија композиторове музичке жудње.

У оквиру 12. Међународног фестивала „Чембало жива уметност“ концерт поводом 1200 година од рођења Св Методија приредила је чембалисткиња др Смиљка Исаковић. Својим инструментом и пригодном кратком и занимљивом причом она је прошла кроз градове у којима су боровили ови високообразовани словенски просветитељи. Тирило је са сарадницима саставио глагољицу, те са братом Методијем постао зачетник словенске писмености и културе. Овенчана највишим уметничким наградама вишедимензионална интерпретаторка, научница и критичарка Смиљка Исаковић је уз помоћ 15 композитора и десетак градских пунктова кроз које су прошла најчувенија словенска браћа из IX века остварила имагинарни пут који је ишао обрнутим редоследом – од Рима који је био њихово последње боравиште до Солуна, где су рођени и где им је отац био високи војни заповедник. Интерпретирајући песме и игре разних композитора од времена позне ренесансе (Антонио Валенте, Бириломо Фрескобалди, Марко Факоли) до савремених композитора чије стварање припада XX и XXI веку (Генчо Генчев, Драгомир Миленковић, Микис Теодоракис) она је вешто и брзо мењала регистре, расположења и ритмове карактеристичне за поједине пределе, певајући кроз арије, поигравајући се карактеристичним плесним обрасцима. Њен сапутник на овом јединственом звучном путовању био је и њен дугогодишњи концертни сарадник Андрија Сагић, перкусиониста и композитор који се специјализовао за естетику и филозофију средњег века. Отуда су његови „упливи“ били не само музикални него и крајње дискретни и подстицајни, никад не нарушавајући него само складно допуњујући изванредни склад маштовите Смиљкине чембалистичке имагинације. У дочаравању музике Хазара придружио им се композитор и гитариста Драгомир Миленковић својим делом „Изгубљени прстен цара Константина“.

Филмска критика Празник филмске уметности

Душан Цицвара

Фестивал ауторског филма“ основан је у време рата на просторима некадашње СФРЈ, и економских санкција којима је почетком деведесетих година Србија била изложена. Наиме, те 1994; у време када „Фест“ две године није био одржан, „ФАФ“ је представљао – а то и данас чини – дословни „поглед у свет“, не само филмским професионалцима, већ свима који уживају у „магији покретних слика“. На овом фестивалу, већ двадесет и једну годину углавном се прикажују филмови који не теже само пукој забави, већ и у новим технолошким контекстима трагају за дубљом, истинитијом, и комплекснијом сликом људског бића у првим деценијама новог века и миленијума. Сам појам „ауторски филм“ преузет је из једног историјског контекста: Инсистирајући на личности редитеља као стожера филмске уметности, педесетих година двадесетог века инаугурисали су га синеасти припадници француског „новог таласа“ (Франсоа Трифо, Жан Лик Годар, Клод Шаброл, Ален Рене, Ерик Ромер, Жак Ривет), и његов родоначелник филмски критичар Андре Баазен. Данас појам ауторски, односно уметнички, артистички, или артхаус филм, на метафизичком плану поседује шире значење: то је у бити право на сопствену визију света, на слободу и индивидуалност; право које је зарад стицања профита у данашњој филмској индустрији, ускраћено прво ствараоцима, па самим тим и гледаоцима.

Убедљиво најмоћнији филм овогodiшњег „ФАФ-а“, одржаног у Београду од 27. 11. до 05. 12. 2015., било је дебитантско остварење мађарског синеасте Ласла Немеша (1977) „Шаулов син“, коме је по мишљењу потписника ових редова требала да припадне и главна награда овог фестивала „Гранд При Александар Саша

Кадар из филма „Шаулов син“

Петровић“. (Добитник ове награде је индијски филм „Четврти правац“ редитеља Гурвиндера Синга). Немешев филм добитник је награде жирија „Фипресци Србије“ и жирија „Удружења филмских уметника Србије-секције снимања филмске слике“ за најбоље снимљени филм, у чијем је раду и моја маленкост учествовала. „Шаулов син“ сведочи о покушају једине оружане побуне 1944. године у историји Аушвица. Визуелно гледано овај филм рађен је у квадрат формату (идентична ширина и висина слике) чиме се на кинестички начин још више дочарава јединство времена, радње и простора. Камера из видног поља не испушта главног јунака, припадника Зондеркомандо (небеског одреда) специјалне групе логораша који дочекују нове конвоје жртава и после масовног гушења у гасним коморама по смерама рашчишћавају терен за нова погубења. Коришћење 35-милиметарске филмске траке, и 40-милиметарског објектива огра-

ниченог аспекта рација, редитељу Немешу и директору фотографије Маћашу Ердџију успело је да видно поље драстично сузи, али да оно увек буде у висини очију главног актера Шаула Аусландера. Таквим поступком дуги кадрови (Немешевим узорима очигледно су редитељи Елем Климов-конкретно филм „Иди и гледај“, Миклош Јанчо, и Бела Тар код кога се калио као асистент) још више долазе до изражаја. Жао ми је што редитељ и директор фотографије овог филма нису били гости фестивала, јер било би занимљиво чути нешто више о тонској обради овог филма. Уместо музичких матрица, уз повремену злокобну тишину, гласови који се мешају, командна вика и поврени крици на најбољи начин дочаравају пакао Аушвица. Такође остали смо ускраћени и за одговор из ког разлога лик главног јунака не тумачи професионални глумца, већ мађарски књижевник Геза Роринг, који живи у Њујорку. Све у свему, и овај помало хазардерски избор главног глумца у „Шауловом сину“ показао се као добитна комбинација. Овогodiшњи „ФАФ“ остаће упамћен и по филмовима који су да би се постигла црно-бела нијанса снимљени са искљученим РГБ системом. Наиме, ради добијања дигиталног записа без колора, неопходно је у камери искључити уређај који нам даје колорне нијансе. Поменути поступком снимљени су румунски филм „Аферим“ Раду Жудеа, колумбијски „Загрљај змије“ Кира Гуере, и француски „У сенци жена“ Филипа Гарела, који је у суштини посвета француском „новом таласу“, то јест филмовима које је режирао Ерик Ромер.

Читаоцима Књижевних новина посебно ће бити интересантан документарни филм мултимедијал-

Пут ка апсолутном

Ђорђе Ивачковић (1930 – 2012), Галерија САНУ,
30. септембра до 4. новембра 2015.

Балиа Рајчевић

У сликарству Ђорђа Ивачковића постоји веза са биографским подацима, врло уочљива и на свој начин значајна. Вероватно није случајна јер је у младости био цез музичар, уопште музика му је у целом животу била приоритетни афинитет, али и податак да је дипломирани архитекта доста говори где треба тражити корене могућих веза и порекла у настанку и формирању његовог сликарства потпуно чисте апстракције без икаквог трага чак ни асоцијативне препознатљивости. Јер сетимо се да је музика по најугледнијим светским естетичарима најапстрактнија од свих уметности и да су архитектуру назвали „окамењена музика“.

Ђ. Ивачковић је већ после неколико година по завршетку београдског Архитектонског факултета отишао 1961. у Париз. И већ 1963. приредио прву самосталну изложбу. Да би му учешће на Четвртој међународној бијелени младих уметника у Паризу 1965. донело широко признање у француској средини. О квалитету његовог сликарства већ су се тада огласили угледни француски критичари Ж. Ж. Левек, Мишел Рагон као и Ж.Г. Талабо, Р.Ж. Мулен, Ж. Будај. Тада почиње и интересовање наше стручне јавности за његову уметност. Али, увек је више био присутан у Француској где се о њему и много више писало, али у њој су и готово све његове слике насликане. По Ж. Шалимоу, Ивачковића је „посебно приметно Ж. Будај, признат стручњак за експресионизам.“

Од дана најраније младости с израженим афинитетом за апстрактну уметност, Ђ. Ивачковић се није приклонио групи наших париских, запажених фигуративних сликара (Љ. Поповић, Д. Ђурић и В. Величковић) већ му је био ближи сликар М. Тисблат, такође цез музичар.

На изложби је представљено стотинак слика насталих 1961 – 1996. Сlike су углавном већег формата, изведене уљаном техником на папиру кашираним на платно. Како каже Ж. Шалимо „Анализу Ивачковићевог сликарства треба наставити полазећи од појма експресије“. Пошто смо сагласни, да цитирамо Ж. Будаја: „Код Ивачковића је свака брига за формалну лепоту заборављена, потиснута у несвесно, једино је важна сугестивна и поетска вредност знака. Зато би се та уметност могла сматрати обликом апстрактног експресионизма.“

Као апстрактном експресионисти велики формат му је би нужен због слободне покрета, потеза и размаха четке. Не само то него уочавамо да му је велика површина метафизичке белине, празнине подлоге површине била важан иницијални покретач потпуно слободног изражавања унутрашње духовне нужности. Квадратни облик платна има свој сасвим осмишљен разлог. Сам аутор у интервјуу 1989 најбоље је објаснио кад каже: „Феномени квадрата и правоугаоника потпуно су различити. ... Квадрат је неоријентисана површина ... он ништа не намеће ... омогућава слободу вишег степена... Бела даје ситуацију нулте тачке ... Обојена површина већ даје слику минималног значења, одређеног. Бела има само значење бела, небоје.“

Такође, врло битно за то сликарство је да слика настаје „у даху“, без припреме и каснијих преправки. Када се поступак сликања прекине не може и не сме више да се наставља, с тренутком прекида поступак је и окончан. Аутор каже: „Слика је за мене одраз само једног одређеног стања, трагова узбуђења, сведочанство једне стваралачке игре у датом временском току, значи непоновљиве. Материјализација тог тока истовремено захтева и један огроман психофизички напор јер се одвија под великим напонам и релативно брзо.“

За потпуно чисто сликарство слике која ништа екстериторијално не представља сем себе саме и у себи за себе,

Денегри је смислио назив „сликарство сликарства“. А за сликарски приступ и процес аутор каже ... то је стање полусвести, екстазе. Тај је процес можда претпрограмиран у свести, јер ви ипак узимате једну (баш ту) боју и следите акције које се саме намећу. Код мене је то врста претпрограмираног аутоматизма. Материјализација унутрашњих дешавања. Сама реализација је импулсивна али није бесвесна... Тај сликарски поступак Денегри назива спонтано контролисан рукопис. Међутим, видимо да се не слаже сасвим са формулацијама Ж. Будаја и Ж. Шалимоа тог сликарства. „Јер специ-

Рад Ђорђа Ивачковића

фичност Ивачковићевог сликарства и јесте у томе што служећи се убрзаним потезом и гестом, успева да сачува за њега неопходну неререференцијалност слике... оног типа сликарства којем из рационалних и менталних уместо из емотивних и психолошких разлога константно тежи.“

Занемаримо тежњу ка егзактним, помало сувопарним уским формулацијама у доживљајној сфери уметности, јер такве формулације захтевају одређивање сувише строгих резова, граница између типова уметности, које су често непримерене њеном бићу, понекад небитне, и видећемо да неке различите субјективне интерпретације Ивачковићевог сликарства нису у опречности и, свака на свој начин, нису далеко од истине. Рецимо Шелиго пише да су те (непредстављачке) слике у првом реду средства за испољавање осећања (сликар их назива духовним стањем). „Осећање је специфичан начин виђења израженог света, у Ивачковићевом делу изложеног у двоструком виду простора и времена. А један критичар је 1980. метафорички те слике упоредио „са бубњарском соло тачком“, као што стоји и исказ Невене Мартиновић о „ликовној музици“. Временски чин и кретање као његов саставни чинилац неодређеног трајања и путања (не непоновљиве), такође је константно присутан у том сликарству. Не заборавимо сведочење уметника: „... јер је слика за мене одраз само једног одређеног стања, трагова узбуђења, сведочанство једне стваралачке игре, у датом временском току. Материјализација тог тока истовремено захтева и један огроман психофизички напор јер се одвија под великим напонам и реалитивно брзо. Само привидно сличан са неким примерима из наше сликарске праксе Ђ. Ивачковић се потврдио како карактером свог дела, тако и својим доследним, искреним радом, да је самосвојан и у правом смислу аутентичан сликар.“

Другачији свет је могућ

Милутин Копанја, одабране слике 1995 – 2015, Галерија Библиотеке града Београда, 29. октобар – 17 новембар 2015.

Милутина Копанју памтимо као неизоставно присутног и запаженог сликара не само на најзначајнијим групним изложбама у Београду, него и много шире. Од

краја седамдесетих и кроз неколико следећих деценија, нарочито током осамдесетих, његово сликарство је заслужено запажено и признато од неколико наших водећих ликовних критичара (Ђ. Кадијевић, С. Бошњак, Љ. Миљковић, И. Суботић, Г. Васиљевић и др).

Одмах се издвојио из текуће сликарске праксе својим необичним, самосвојним фигуративним сликама обележеним изразито личним изражајним својствима у којима је остваривао синтезу метафизичког и симболичког метафоричког садржаја. Тешко је експлицитно и до краја протумачити садржај његових слика, јер ту је пуно наслућивања, наговештаја и неког неодређеног тајанства, ипак сликане су искреним сензибилитетом урођеног ауторовог бића.

Мада доза подвести само благо сенчи и транспонује призоре његових слика, ипак су оне у ликовном, идејном и структуралном смислу врло осмишљене. Само су привидно реалистичке, а у ствари су сликарски модерне, само су привидно формално једноставне а у ствари су садржајно и доживљајно, психолошки и значењски слојевите и најзад само су привидно спокојне и „оптимистичке“ а у ствари су пуне неке слутње, сете и носталгије можда за нечим прошлим, неповратним.

Слојевитост иза једноставности Копанјиног сликарства овако је исказао С. Бошњак: „... она (Копанјина слика) се чита и као синтеза класичног и модерног сликарског мишљења, као симболичка сублимација неког давног искуства, као реалистичка представа и као метафизичка дистанца: у њој

Сликарска једноставност: Милутин Копанја

има илузије, алузије, асоцијације, метафоричке слојевитости и психолошких осцилација...“

Кад удубљено гледамо па утонемо у размишљање пред његовим „сликарским светом“ у подтексту назива изложбе „Другачији свет је могућ“ наслућујемо и знак питања, и призив сумње и тихе замишљене резигнације осенчене дубоком носталгијом.

„Реални призори“ преведени су и озрачени особеном метафизичком атмосфером; у њима су заустављена, „укочена“, често недоречено загонетна психолошка стања. Привидно обичне, препознатљиве ствари и бића својим сталним понављањем, уведене у његове „магично реалистичке“, просторно - временски измештене призоре, постају препознатљиви као типични симболи „света Копанјине слике“: јабуке, птице, коњи, зидови, сенке на зидовима као и људске полуфигуре, погнуте и окренуте леђима или заклоњене рукама, замишљене и помало загонетног израза. То је креација доследног сликара, пуног искрене вере у свој сликарски свет.

ИЗ НОВОГ РУКОПИСА

Михајло Орловић

Дан када смо се смејали рату

Рат је долазио са свих страна
Ми смо седеде на балкону
Пили кафу
Смејали се
Наишао је неко
Био је јако узбуђен
- Смејете се
А рат само што није
- Шта бисмо друго
Олују још нико зауставио није

Тек кад се рат сасвим приближио
Кад смо осетили гарез
И кад је војник пролио нашом
улицом
Своју главу у торби
Неко је отишао у собу да

телефонира
Не знам коме али сам чуо
- Код нас је рат! - рекао је
И није онакав као што пише у
књигама
Ни као што су нам причали стари
Већ прави рат
Рат у којем се гине

Престали смо се смејати
Било је касно после поноћи
Неко је залупао на вратима
Бутали смо у хошкву

Кад је свануло
На нашем прагу нашли смо крв
И нико није имао снаге да је опере

Не волим време

Када је моја мајка умрла
Нека жена ми је донела кесицу
бомбона
Гнушам се радости

Када су реку укротили
Жубор се утишао
Мрзим ћутање

Г. је умро у подне
Казалке на звонику су се окретале
Не волим вријеме

Написао сам роман о Самцу
Отишао је у свет
Сада сам у његовом стану

Лагана песма

Док ћутим годи ми
Љуљање сенке комарца
На води

Слатки сан

Са собом се измирих
Опростих грехе, авантуре, чак и оно
Што бех добар и уз длаку идох
На глупост гледах либерално

Опростих себи све ноћи блудне
Смуцања у великом граду
Што клечећи молих бештије худне
А олако напустих лепу Наду

Опростих себи што у рату
Бех родољуб и не напустих земљу
Што пуцах у вис
А не у срце непријатељу

Опростих себи што сам добровољно
Узео вашку за господара
Ставио ланце на руке с пуно жара
За кору хлеба служио верно

Опростих и оно што никад не бих
Само да бих могао
Као пас реп руку под главу ставити
И слатко заспати

Страх кад се о њему пева

Није моје ћутање тако дуго
Но кише тужне падају
А ветар пијан
Шуми кроз дрвеће
Па се сетих нечег
Нечег из даљине
Просто је и драго
Ал му не знам име

Није моја туга тако велика
Но ме нешто гану са звоника
Са звоника моје цркве у магли
Па ме ево овде боли
Боли као небо птицу
У кавезу

Нису моја сећања болна
Болан је страх
Кад се о њему пева

Драган Ј. Ристић

Тихост

нешто је кврцнуло
нешто је чудно заголицало
и случајност је одјекнула

неко је душу изврнуо наопачке
неко је апокалиптички цикнуо
и сан калуђера се наставио

нико није осетио празнину
нико се обешчашћен није уздигао
и морала је песма да се јави

ништа није авети пореметило
ништа лоше могућности скрајнуло
и у тихост је песма уронила

кошуље се и даље знојем топе
месец и даље људе свлачи
песма је проверена ствар

Спајам слојеве

постављање питања
чини нас људским
ћутање усавршава
људску глупост

гледај да останеш
без заборава

са сновима се ипак
растани достојанствено

све се даљине униформно
распрскавају у детаље

живот је проклет а ја
немам намеру да бунцам

спајам слојеве везивним ткивом
зеницама својим и језиком

све што желим
испуњава се много касније

све што сам очекивао
догађало се много раније

Књиге

соба је моја мала
а књига је много

књига је мојих мало
а других аутора много
не жалим што је соба мала
сналазим се већ некако

не жалим што има много књига
пробране су и од користи ми

али не жалим ни то што
је још увек мојих књига мало

да се та слика поправи
треба само да укључим време
да у моју корист ради
за остало сам ваљда и сам способан

ПЕТНАЕСТ ГОДИНА Моравски сусрети и повеље

Удружењу књижевника Србије у Београду, 3. децембра 2015. године одржана је промоција друге књиге "Моравски сусрети и повеље" Зорице Лешовић Станојевић, новинарке "Чачанског гласа", посвећене Песничким сусретима, који се већ 15 година сваке јесени одржавају у Мрчајевцима, као једна од манифестација традиционалног Београдског међународног сусрета писца.

Књига представља поетизовану монографију и зборник докумената и фотографија, репортажа, интервјуа,

на српском језику. Њиховим доласком у Шумадију и аутентичну Србију, у којој су доживели гостопримство српских домаћина и сусрет са локалним ствараоцима и народом, учинио је од њих амбасадоре наше културе у свету.

Издавачи књиге су Удружење књижевника Србије, Књижевно друштво Мрчајевци и ИК "Легенда" из Чачка, уредник издања је Луне Левајац и оснивач манифестације, а покровитељ је Град Чачак.

- Ова књига Зорице Лешовић Станојевић није написана да се ми нечега

О аутору књиге говорила је Милкица Милетић, председник Књижевне заједнице УКС за Моравички округ, напомињући да ауторка књиге "није само хроничар свога времена, него и активно учествује у стварању ове наше песничке историје". Луне Левајац је нагласио да је ова књига споменик песницима и песничком времену, и да је новинар и песника Зорица Лешовић Станојевић уложила велики труд да све текстове и друга документа као и интервјуе сачува и сакупи у једну овакву књигу. На промоцији су пред-

Судионици обележавања песничког јубилеја

утисака и осврта, писана, посвета, некролога и других писаних садржаја везаних за сусрете. На Мрчајевачким песничким сусретима до сада је додељено 31 признање "Повеља Мораве", признатим песницима из земље и иностранства. Међу њима су и учесници промоције, актуелни председник УКС Радомир Андрић, први добитник награде, претходни председник Срба Игњатовић, уједно и рецензенти издања, као и академик Матија Бећковић, такође ранији председник УКС, Зорица Арсић Мандарић и Љубинко Јелић. Поред домаћих, инострани аутори ово признање су завредели због афирмације српске књижености и поезије, било да је преводе, пишу или објављују

сетимо, она је документ, аутопоетично казивање о нама и поезији, књижевности и књизи, и свему ономе што је битно за нашу културу - рекао је, поред осталог, на промоцији Радомир Андрић.

- Дивно је да постоје овакви људи као што је господин Левајац и као што је наша новинарка Лешовић, која је толико пута водила интервјуе са писцима, који су се опет нашли заједно у овој књизи и на оном камену у Мрчајевцима. Сад ја не знам да ли смо ми Мрчајевчани, или смо Мрче, у сваком случају, ово је један од најлепших и најдирљивијих скупова... - рекао је академик Матија Бећковић.

стављени и пројекат песничког трга и песничког парка који ће бити изграђени у дворишту школе у Мрчајевцима која носи име академика Татомира Анђелића. Тако је говорила директорка Весна Јевђевић, рекавши да ова школа 2017. године обележава велики јубилеј 180 година постојања. Присутнима се обратио и председник МЗ Мрчајевци Љубиша Спасовић, који је детаљније представио ову западно моравску варошицу. Уследило је домаћинско дружење које је припремила са својим суграђанима МЗ Мрчајевци и Милун Тошић, осведочени пријатељ Мрчајевачких песничких сусрета.

Г.Л.Л.

Боемска и књижевна појава

Јаков Гробаров: *Одазивам се а нико ме не зове; приредио Андреј Јелић Мариоков*

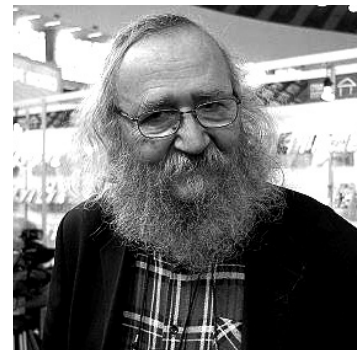

Свечана сала УКС-а била је недавно премала да прими све поштоваоце дела и лика Јаше Гробарова свог несвакидашњег суграђанина и живе легенде овог града и једног од најаутентичнијих наших боема друге половине XX века па све до наших дана. Његов млађи песнички сабрај Мариоков је избор испратио са два различита текста - предговором „Чари дружења са Јашом Гробаровом“ где сведочи о боемском путу овог особеног приповедача и песника, романописца и драмског писца, а у поговору је проговорио о песничкој оставштини ове урбане легенде указавши на структуру књиге где је придодао, уз три циклуса и „Одгонетку сна“ Јашину данас недоступну песничку збирку из 1961. године. Чак је и сусрет отворио

узбудљивом песмом посвећеном Јаши.

Академик Матија Бећковић је са ретким и препознатљивим бекседничким даром на свој начин испричао Јашину причу указујући на све посебности његове боемске и књижевне појаве. Усадивши га у само срце Београда песник и Јашин пријатељ Мијо Раичевић је на узбудљив начин проговорио о овом комплексном књижевнику и особенаку. Јашину поезију су на аутентичан начин интерпретирали Горан Султановић и Вицо Дардић.

Признања

Попову „Доситеј Обрадовић“

Жири за доделу награде „Доситеј Обрадовић“ за животно дело, на седници одржаној 19. новембра 2015. године, једногласно је донео одлуку да се награда за животно дело, у 2015. години, додели господину Раши Попову.

Педагошки учинак стваралачког и медијског дела и деловања Раше Попова на Доситејевом трагу духовног оплемењивања младих нараштаја на укупном српском духовном простору, укључујући стару и нову дијаспору, чини га достојним Доситејеве награде за животно дело, написано је у образложењу.

Ненину „Милан Богдановић“

Жири у саставу Драгана В. Тодоресков, Зоран Хр. Радисављевић и Душан Стојковић, председник, једногласно је одлучио да награда „Милан Богдановић“ за 2015. годину припадне Миливоју Ненину за текст штампан у Београдском књижевном часопису, бр. 36-37, јесен-зима 2014 - „Одбране Љубомира Симића“. У њему, на себи својствен начин, од прве препознат и препознатљив у актуалној нашој књижевној критици, Ненин пише о *Титанику* у *акваријуму* знаменитог српског писца Љубомира Симића, објављеном у новосадском Издавачком центру

члан интернационалне књижевне групе „ProLyKu“ и уредник за поезију у часопису „Schrieb“ из Ердингена. За поезију награђиван (2006. трећа награда реномираног часописа „Die Berliner Literaturkritik“, 2007. прва награда библиотеке и музеја града Цириха). Његову поезију и ауторски блог трајно архивира Немачки архив за литературу (Deutsches Literaturarchiv - Marbach) као и Виртуелна библиотека за Германистику (Germanistik im Netz). Превођен је на румунски, португалски и шпански језик.

Матице српске 2013. године. Ово признање додељује Културно-просветна заједница Србије.

Којену „Николај Тимченко“

Жири Задужбине „Николај Тимченко“, који је радио у саставу: Миливој Ненин, Биљана Мичић и Јован Пејчић једногласно је одлучио да добитник Награде „Николај Тимченко“ за 2015. годину буде Леон Којен, естетичар, философ, књижевни есејист, историчар идеја за књигу литерарно-естетичких расправа. У *тражењу новог*, коју је 2015. године објавила издавачка кућа „Чигоја штампа“ из Београда.

Књига *У тражењу новог: Индивидуализам и либерални дух у српској култури* (1894-1914) посвећена је темељним идејама које су допринеле процвату српске књижености и теоријске мисли на почетку двадесетог века. Кроз четири поглавља („Индивидуализам у српској култури почетком 20. века“, „Либерални дух Српског књижевног гласника“, „Критички принципи Богдана Поповића“ и „Модерност и модернизам“) аутор расветљава значај који су идеје индивидуализма и либерализма одиграле у великом духовном узлету који је обележио прву деценију двадесетог века, наглашава се у образложењу жирија.

Признања Василевском

На недавним *Хераклејским песничким свечаностима*, који су одржани под геслом „Сусрети Медитерана“ у Битољу, нашем истакнутом песнику и академику Ристи Василевском уручена су оба међународна признања ове угледне манифестације: признање *Poeta laureatus* и награда „Златна лира“ за песнички опус. Признања Василевском уручили су председник Савета ХПС, проф. др Борис Ангелковски и директор манифестације, песник и есејиста Љубомир Груевски. Они су, говорећи о делу Василевског, истакли његов велики значај не само за македонску и српску, већ и за балканску и светску књижевност.

Деспотовићу „Ускоковићева повеља“

Песник и агилни уредник Милијан Деспотовић из Пожеге, добитник је књижевне награде „Ускоковићева повеља“, која је новоустановљена у Куршумлији поводом стогодишнице смрти знаменитог песника Милутина Ускоковића. По оцени жирија Деспотовић је дао значајан допринос на осветљавању Ускоковићевог песничког дела.

Конкурс за књигу афоризама

Управни одбор Београдског афористичарског круга позива ауторе који пишу на српском језику, или њихове издаваче, у земљи и иностранству, да доставе књиге афоризама, објављене ове године, које ће тако ући у конкуренцију за Награду Београдског афористичарског круга за најбољу књигу афоризама у 2015 години. Крајњи рок

за слање збирки афоризама је 15. јануар 2016. године, а адреса на коју се шаљу је: Витомир Теофиловић, Благајска 9/IV, 11050 Београд, Србија. Признање, које се састоји од плакете и новчаног износа, добитнику ће бити уручено почетком идуће године, на свечаности у Удружењу књижевника Србије у Београду.

ЗАБИЉЕШКЕ ИЗ ЕГЗИЛА

Мирослав Б. Душанић

Прећутана истина

Вријеме је да напакон кажемо ту прећутану истину: *Постоје ником потребни људи који носе Печат истребљења и Сеоба*

Људи који су упознали лелек минулих стојећа опору земљу и глад препород варвара њихов смртоносни поход гњев ватре и грознице хук стопа звекет ланца и мрак ћелије Људи који су упознали језу и дрхтај затезања омчи и сакаћења живодерства и распећа ране и крв сахране у збјеговима и беспућима очајање и безименост у туђини без краја и извијесности Вријеме је да напакон кажемо ту прећутану истину: *Постоје ником потребни људи*

(17. јун 2012./01. мај 2014./04. септембар 2015.)

Вртоглавица

изађем са штапом на улици опрезно и трјескобно као Борхес бол у кичми ме опомиње смрт је свуда око нас у случајном блијеску свјетлости стоји на ивици плочника или на пјешчаком прелазу насмијана држи црну бројаницу

и вријеме нам одбројава можда шета крововима града да би се изненада у лику птице циљано или насумице обрушила на првог пролазника

У знаку сјенке

У хаосу општег страдања, кроз безглавље и лудило људска мисао се гаси и нестаје. Понорна стања густа и црна као катран. Из дана у дан, на јави, у сновима, у привиђењима, најмљени целати притежу омчу.

А сјенка, при изласку и заласку сунца, јуче, данас, сутра, кроз вијекове сабласна и ратоборна, запосјела дјетиње просторе. И гледам је, ко зна, по који пут. *Сенка која на свет пада. И на наша лица, забиљежи Црњански.*

Притиснут гријеховима, у нејасним обрисима предмета и бића, ја чекам да се укаже распуклина и ускрсне замрли пејзаж, из којег ће се као из *ведрог неба гром*, појавити мајка и отац да заштите своје немоћно дијете.

Гријех/ови

још има пјесника који у смирењу иписују ријечи својих пјесама и ишчекују смрт као полазак на спавање још има тих људи дивова са великим срцем који у дубоком тиховању себе забораве забораве муку и бол

и свој забринути поглед и најлепшу мисао усмјере на сапатника још има тих несебичних људи које ми у сљепилу нашем не примјећујемо јер од нас ништа не очекују и не потражују а свакодневно мисле на нас и моле се за опрост наших гријехова

Пјесма сумње

ако се свијет разграђује а кажу да се незауостављиво урушава уздуж и попрјекло ређају се лешеви и гробови бише и још увијек трају непогоде и ратови земља ври дигу се читави облаци прашине тврде и нијеме која нас све више прекрива и потискује...

док звона ћуте пјесници черече и крваре ријечи Господње састављају покидане струне и у тајним међупросторима граде Нове куле Вавилонске

да ли за мене да ли за тебе да ли за све нас

Мирослав Б. Душанић је рођен 1961. у Појезни, општина Дервента, БиХ. Од 1990. живи у избеглиштву (Хилдесхајм у Немачкој), пре тога живео и радио у Београду. Пише и објављује на немачком и српском. Бави се и превођењем. Заступљен у многобројним антологијама, ауторским књигама и часописима. Био

Антологија за децу писаца из расејања

Објављена је Антологија савременог српског стваралаштва за децу писаца у расејању, капитално дело, прво такве врсте код нас. Антологију су приредили књижевници Александар Чотрић из Београда и Љубиша Симић из Франкфурта, а издавач је „Пчелица“ из Чачка.

У овом избору се, на око 550 страна, налазе песме, приче и афоризми 110 аутора из двадесет земаља (Аустралија, Аустрија, Босна и Херцеговина, Велика Британија, Данска, Јапан, Канада, Мађарска, Македонија, Немачка, Пољска, Румунија, Сједињене Америчке Државе, Словенија, Француска, Хрватска, Црна Гора, Чешка, Швајцарска и Шведска), са четири континента. Антологија обухвата читав век српске књижевности за децу у расејању, јер је најстарији аутор Војин Паскуловић из Румуније, рођен 1908. године, а најмлађи Станко Станковић из Немачке, рођен је 2004. године.

Књига садржи и основне био-библиографске податке о писцима, а аутори су сврстани генерацијски, према годинама рођења. Приређиваче су руководили искључиво естетски и уметнички критеријуми, као и то да књижевници стварају на српском језику, да су наши савременици и да живе изван Србије.

Према речима састављача, Антологија је намењена деци и младима, љубитељима књижевности за децу, учитељима, наставницима и професорима српског језика и књижевности, приређивачима школских програма, уџбеника и лектире, библиотекама, књижевној критици, преводиоцима српске књижевности, уредницима књижевних часописа и листа за децу, као и ауторима будућих историја српске књижевности за децу, зборника и антологија.

Српски писци у љубљанском часопису

Ове године, у броју 63–64, ваљевског часописа *Акта* је, на шездесет страна, објавио, у преводу Душана Стојковића, антологију поезије, кратке прозе и хаикуа истакнутих словеначких писаца који су сарадници познатог љубљанског часописа *Апокалипса*.

Апокалипса је ових дана, у броју 193–194, у преводу Јурија Худолана, на више од сто страна, штампала антологијски избор песама, кратких прича, есеја и хаику песама српских писаца који су сарадници *Акта*. Међу пре-

веденим ауторима су и: Срба Игњатовић, Мирољуб Тодоровић, Драган Јовановић Даниловић, Зоран М. Мандић, Миљурко Вукадиновић, Бранислав Вељковић, Живорад Недељковић, Божидар Шујица, Перо Зубац, Бошко Томашевић, Радомир Стојановић, Милош Јанковић, Зоран Хр. Радисављевић, Душан Чоловић, Ненад Глишић, Милоје Дончић, Зоран Вучић, Бранислав Зубовић, Горан Лабудовић Шарло, Данијела Богојевић, Дејан Богојевић, Душан Стојковић, Гордана Смуђа и други.

Д.С.

Вече Душке Врховац у Риму

У Амбасади Републике Србије у Риму 13. новембра одржано је књижевно вече посвећено поезији песникиње Душке Врховац. По-

вод је била њена књига „Quanto non sta nel fiato“ („Што у дах не стане“), коју је објавила италијанска издавачка кућа FusibiliaLibri и веома добар пријем ове књиге у италијанској књижевној и уметничкој јавности, па су свечану салу амбасаде, до последњег места испунили углавном италијански песници, писци, сликари и музичари.

Вече је отворила и госте поздравила амбасадор Србије у Риму Ана Хрустановић, а у програму су, поред песникиње Душке Врховац, учествовали приређивач књиге, песник и кри-

тичар Уго Мањанти, у име издавача Дона Амати, писац предговора Енио Кавали, и критичари и песници Ђорђо Лингуагласа и Плинио Перили. Уметничко вече својим присуством, музиком, сликом и речима обогатили су и кантаутор Амедео Мороне који је компоновао Душкину песму „Песници“ и овом приликом је премијерно уживо извео, и познати римски сликар Ецио Фаринели, теоретичар уметности Роберто Кјалини, аташе за културу у амбасади Србије Дејана Перунчић.

Михаило Вукас: Суза је из ока каула. **Зашто? 2. новембар.** Лекар међународне репутације и родољуб, следећи своју и нашу временску путању кроз ово смутно време, написао је породичну сагу под горњим насловом као петокњижје. Најразличитија животна искуства књиге прате од порекла и детињства до медицинског усавршавања у земљи и Шведској, преко учешћа у медицинским стручним институцијама и хуманитарним организацијама па до учешћа у отаџбинским ратовима деведесетих, па све на домак наших дана. О специфичности овог аутентичног прозног пројекта и духовних преиспитивања наших искустава у времену као и моралних дилема које све то прате (на шта и наслов у извесном смислу упућује) говорили су др Димитрије Калезић, романијер Радомир Смиљанић и Марко Лопушина, књижевник и публициста.

Катарина Костић: Ехо бескраја, 3. новембар. Једна од најугледнијих наших песникиња у расејању Катарина Костић од 33. своје године отиснула се у бели свет где се након Париза укотвила у Канади, одакле песничким пером и ангажованим новинарством извршава видљиву и препознатљиву књижевну и културну мисију – борбу за истину, против отаџбинских и планетарних неправди... Аутор ових редака записао је следеће у поглављу које прати изабрану поезију: „У њеном ангажованом певању, са честим и спасоносним одсвима срећно су помирени *отисци времена* и *отисци душе*. О њеном прозној раду говорили су: др Миодраг Матицки, Момир Лазић, Лабуд Драгић и Оливера Дуњић. Ауторка је говорила о свом песничком раду, о странствовању и везаношћу за завичај и своју родну груд, о животу у туђини... Стихове су казивали Вицо Дардић, Даринка Вучић, Стојанка Раденовић Петковић и Мирослава Живковић, као и Набил Шантра, српски пријатељ из арапског света.

Раде Ђокановић: Веома мало живота, 10. новембар. Има вредних песника који нису у центру књижевног живота па их књижевнокритичка пажња заобилази. Међутим, они упорно, из књиге у књигу, доказујући сву сложеност песничке објаве чекају свој тренутак. Раде Ђокановић је један од таквих песника кога његова професија градитељ често одвлачи из књижевних сфера па су критичка читања његових седам књига (од „Сувих уста“, 1980 до „Веома мало живота“, 2015) један леп и замашан изазов за критичара. Управо то је, као уводничар, Душан Стојковић демонстрирао на

Трибина УКС

представљању Ђокановићеве најновије збирке „Веома мало живота“, указавши на својственост и разноврсност његовог песничког гласа.

Портрет Миломира Радосављевића Калудранца, 11. новембар. Топлички аутор Миломир Радосављевић Калудранец (4 књиге песама и 7 романа) представио се на трибини, у кругу критичара који су најчешће и понајбоље писали о његовим књигама проф. др Воја Марјановић као тумач поезије а Ненад Радош и Хранимир Милојковић о романеском опусу. Треба рећи да је ово аутор кога су многа књижевна признања заобила али је као романијер врло читан. Песме и прозне одломке казивала је скадарлијска дива Љљана Јакшић.

Слободан Лазовић: Видљиво и потом подвезице за глас, 14. новембар. С. Лазовић (1946), још један од аутора који се касно јавио, најпре књигом прича „Испод живе воде“ (још 1987), тек 2013. запаженом песничком збирком „Стопе на води“ а ове, у издању УКС-а, врло особеном и модерном песничком збирком индикативно загонетног / потетички замршеног наслова. О природи овог песничког говора су др Даница Андрејевић и мр Душан Стојковић, а помагао им је уредник трибине.

Зорица Арсић Мандарић: Песма и крик, 12. новембар. Своме обимном песничком и поетско прозно опусу Зорица Арсић Мандарић придодала је нову књигу „Песма и крик“. О књизи су говорили Мићо Цвијетић и Миљурко Вукадиновић, а прочитан је и део рецензије одсутног Љубише Ђидића. На импресиван начин стихове из ове књиге презентовали су Немања Драгаш и ауторка.

Лазар Димитријевић: Стокхолмски празник лета, 16. новембар. Уметнички свестран Лазар Димитријевић угледан и цењен сликар и код нас и у иностранству – нарочито Шведска и Енглеска, у генерацији београдских уметника упамћен и као врстан гитариста отаџ га прати надимак Сеговија... И не напоследку књижевник... Обележавајући 80 година живота и 60 година уметничког рада и деловања овог значајног уметника узевши за повод ново издање краћег психолошког романа из 1984. године говорили су Димитрије Мита Тасић, Братислав Р. Милановић и потписник ових редова. Чула се и гитара Лазару у част а посебно лепо је било сведочење генерацијских колега уметника, међу којима и најдубљег нашег појца Павла Аксентијевића.

Милан Пајен: Пут без путоказа, 19. новембар. Једанаеста песничка књига овог аутора из завичаја браће Мицић, председника Књижевне заједнице Срба Крајишника и потпреседник Удружења књижевника Републике Српске... на најлепши начин заокружују његова тематско-мотивска поетска опредељења (завичај, отаџбинство, страдаштво, љубав). О овом значајном песнику говорили су његове блиске колеге Душан Ђаковић, Никола Корица, а уредник трибине је читао скупа са Милоном и колегама најубудљивије песме.

Млади долазе: митинг поезије и прозе, 20. новембар. Пуна сала младих људи, читало је десетак нових аутора, а међу њима и неколико који су у међувремену објавили прве или нове књиге: Никола Ђурић: „О сталактиту и сталагмиту“, са две књиге прозе Горан Недељковић, Огњен Караџић „Три језика старости“ и Мирјана Радосављевић „Величанствена поезија“. Представили су се и тек придружени млади чланови овог пројекта. Гости вечери били су угледници Адам Пуслојић и Драган Мраовић, песници и преводиоци, као и доајен нашег новинарства Милоје Поповић Каваја, публициста.

„Балкански књижевни гласник“ (штампано издање Антологије поезије и прозе), Промоција пројекта „Писци за будућност“, 23. новембар. Понедељник 23. новембар окупио је на трибини писце и интелектуалце великог пројекта обнављања пољубаног и озбиљно угроженог поверења, заједништва и добросуседства у нашем окружењу, пројекат који је пре више од деценију Душан Гојков окупио у „Балканско књижевно друштво“. „Балкански књижевни гласник“ је одмах потом кренуо у електронском издању. После 11 година појавило се два броја овог часописа: Својеврсна антологија поезије (90 песама) и 57 прича (антологија кратке прозе) на језицима народа који живе у нашем окружењу, од Словеније до Албаније и Бугарске...

Душан Гојков и Душан Варићак срили су се и на још једном пројекту за младе „Писци за младе“ који подразумева исти простор и књижевне сусрете и књижевне радионице по варошима.

Сећање на академика проф. др Косту Тодоровића, 24. новембар. Удружење Тимичана и удружења грађана Крајинаца у Београду постоји већ 90 година и као једно од најстаријих удружења грађана одлучило је да своју крупну годишњицу, скупа са удружењем „Приватни лекари“, обележи Академијом у част и сећањем на академика проф. др Косту Тодоровића. Поред чланова шире породице и потомака велики број посетилаца присуствовао је скупу на коме су говорили проф. др Вишеслав Хаџи Тановић, проф. др Неда Швиртлић и Јеврем Дамјановић. Приказан је и филм о животу и раду овог великана а родбина је додатно осветлила неке појединости из живота и дела академика Тодоровића.

Вук Крњевић: Врата вјетрена - програм у сарадњи са Српским ПЕН центром, 25. новембар. Вук Крњевић је за осамдесетогодишњицу свог живота и 60-годишњицу књижевног рада публици представио своју поезију у обимној књизи која садржи сабране песме, уз једну необјављену поему. Приређивач, песник Зоран Бундало, поштујући жељу аутора, није књигу опремио пратећим текстом сем напомене да је максимално поштована хронологија објављивања песама (Најстарија је из 1952. године). Свој допринос у представљању књиге дали су дугогодишња Вукова сарадница и сабеседница Вида Огњеновић, вишедеценијски Вуков књижевни пријатељ песник Бундало и М. Вукадиновић који је од 1974. био чест сарадник тада најбољег часописа „Књижевност“. И Вук се обратио публици, колегама, учесницима кратко и убедљиво. Стихове је казивала лирски узбудљиво драмска уметница Љљана Ђурић.

Љубиша Стојиљковић: Истину за вољу, 25. новембар. Угледни новинар, публициста и књижевник Љ. Стојиљковић представио се седмом својом књигом колажног карактера: књижевни текстови – приче, новинарски текстови и разнородним прилозима о свету шаха. Ипак, у позадини свих текстова као фон стоје приче и судбине. У „Истину за вољу“ говорили су Радомир Путник и Бранко Стојић, рецензенти Душан Цокољевић, издавач и аутор. Две приче смо чули од Бобе Латинић.

Момир Лазић: Између десет прстију, 4. децембар. Дугогодишњи сарадник „Збиље“ (од оснивања води и профилира Момир Лазић) Зоран М. Мандић направио је избор Лазићевих песама у који је уврстио 77 песама (из 7 књига, од 1991. до данас). Избор је насловљен по у књигама необјављеној дужој песми која је покушала да евокативно дочара животну попутнину овог песника који добро зна и своју (отаџбинску) мисију. На Ваведене то се збило и редак беседник Драгослав Бокан је од те приче од које и наша вера полazi и кренуо, указујући на неколико примера везаних за овај свети час и указао на карактер Лазићевог песничтва. Аутор је прокоментарисао време и неприлике које су га инспирисале и које га не остављају равнодушним. Стихове је казивала драмска уметница Јасмина Стојиљковић.

Љубиша Рајковић Кожељац: Тешко нама, дакле благо нама, (разговор са др Јованом Стрковићем), 8. децембар. На близу 1200 страна (само у првој књизи 691 + 50 фотоса врло речитих) обавештени читалац може да ужива и у нарочитим приликама. Да је књига груписана по тематском кључу било би 7-8 књига. Наравно да би две најубудљивије биле она у којој се говори о Његошу и она о самубитству... Два интелектуалца сјајно претресају разумеће и богато научноистраживачко и књижевно дело, психијатра, психолога и шта све не из области медицинског наука, врсног есејисте и тумача, слободног и храброг мислиоца, оснивача једне од најугледнијих медицинског установа код нас – болнице „Свети Сава“ др Јована Стрковића. О његовом двотомном делу говорили су врсни тумачи, блиски пријатељи и сарадници господина Стрковића Милоје Ракочевић, Ратко Божовић, Милан Располовић, академик Владимир Јокановић, Никола Кусовац и Мирко Мркић Острошки који се бавио лепотом књига. Бројној публици су се обратили и аутор Рајковић и „сведок“ Стрковић.

Миљурко Вукадиновић, уредник трибине

Владица Радојевић

Акорди

Верују неки да све је већ давно изречено И да је готова прича још пре него што поче. Да нема ничега више што није откривено. Баш све што око већ виде, куд год да стопе кроче

Неко је отео некад, дописао му име. Тако бар мисле сви они што тужно снују да је

Ово тек рупа кроз коју промичу лета, зиме, Над којом звезде пут неба тек бесмислено сјаје.

Хајде да будемо воде челичноплаве боје, Па да отичемо негде где време није казна, Где се не зна за сумње и не зна за моје, твоје.

Још чекам те, будан, тамо где нам се снови слажу У акорде неког смисла што још нико не сазна. Остајем тамо и чекам те, ма шта да ти кажу.

НОВЕ КЊИГЕ ПРИСПЕЛЕ У РЕДАКЦИЈУ

1. Матија Бећковић: *Три поеме*, СКЗ, Београд.
2. Луне Левајац: *Љубашка за троје*, поезија за децу, Књижевно друштво Мрчајевци, Удружење књижевника Србије и „Легенда“ Чачак.
3. Душица Милановић Марика: *Гозба кнеза Владимира*, роман, Лагуна, Београд.
4. Александар Б. Лаковић: *Силазак анђела*, поезија, Књижевно друштво „Свети Сава“, Београд.
5. Вера Хорват: *Понт*, поезија, Арка Смедерево.
6. Душко Бабић: *Умите се, сузама*, поезија, СКЗ, Београд.

7. Милош Јевтић: *Реч отвара врата*, разговори са Драганом Драгојловићем, Београдска књига, Београд.
8. Момчило Голијанин: *Пази на којој си*, изабране приповетке, СПКД „Просвета“, Пале.
9. Ненад Грујић: *Светлица*, поезија, Просвета, Београд.
10. Наташа Бартула: *Избеглицке сузе*, проза, Свет књиге, Београд.
11. Јелица Донковић: *Сутон и друге сенке*, поезија и проза, Удружење Крагујевчана и пријатеља Крагујевца, Београд.
12. Вера Бранковић Мајска: *Све памтим*, поезија, Беловоде прес, Пожаревац.
13. Милан Буњевац: *Јубилеј и остало*, проза, Свет књиге, Београд.

14. Милунка Митровић: *Зимско писмо*, поезија, Повеља, Краљево.
15. Љубиша Ђидић, *Путонисни тринтих*, Арте, Београд.
16. Миодраг Д. Игњатовић: *Између међа*, поезија, Партенон, Београд.
17. Саво Божић Ружин: *Самарција*, поезија, Гораграф, Београд.
18. Божидар Пешев: *Зима у Прованси*, поезија, Пријатељи деце Вождовац, Београд.
19. Даринка Крунић Бјелица: *Заустави дан*, *Биљези на путу*, проза и прозни записи „Обреновачка хроника“, Обреновац.
20. Никола Ђурић: *О сталактиту и сталагмиту*, поезија, Галаксијанис, Ниш.

Од Сократа до бирократа

(фрагмент)

Драган Мраовић

Од антике до данас људско друштво је напредовало у научном и технолошком смислу до мере да својим открићима, упркос стварању услова за физички угоднији живот, опасно угрожава цели људски род, па и саму планету. Разлог је једноставан. Напредовала је техника, али није и људско биће. Његовом материјалном телу је данас боље, али његовом духовном делу ништа није придодато, што-шта је чак и одузето. Иако су методе ограничавања људских слобода технолошки унапређене у наше време, идиоти нису ни ту напредовали, па су остали исти као и они идиоти који су у антици отровали Сократа. Разлика је само у томе што ови данашњи не би терали Сократа да испије отров, већ би му на цивилизован начин изазвали срчани удар „леденим метком“. Потом би му још и одржали пригодни погребни говор. Ђордано Бруно не би био спаљен на ломачи, већ би исплао из воза, а сви би се чудили како је био тако расејан да врата купеа замени вратима вагона. И њему би одржали леп говор, а онда би га спалили у крематоријуму, који је технолошки напреднији од ло-

маче, али није и од Ђорданове мисли. Што се самог Ђордана тиче, и у антици и у наше доба, за њега би се завршило тако што би од њега остао само пепео.

На путу од Сократа до данашњих бирократа, од тровања умова у антици до цензуре умова у савременом добу, увек се плела иста потка. Ум и властодршци никада нису могли заједно, а људска глупост је вазда била масовна појава у односу на људску памет. Тада памет страда. Управо ово последње казује и доказује Милован Витезовић у књизи *Платонова лаж*. Овај аутор, који је доживео више забрана својих дела, чак су нека и спаљена, срећом не и он, али је зато остајао често и без посла, никако да схвати да се више исплати ћутати. Захваљујући тој његовој тврдоглавости ми можемо читати овај сјајни скуп умотворина, за које нисмо сигурни колико су то приче о ономе што се десило у антици или у новије доба Стаљина и Броза. Јер део тога се десило, верујемо, и у глави писца. То у глави писца је увек бивало кажњиво. А и данас јесте. Јер и данашњи властодршци озбиљно угрожавају примат поменутог двојцу без кормилара Стаљин – Броз. Међутим, ипак ни они, а ни ови данашњи, још нису дорасли античким тиранима у маштовитости. Све сам сурогат до сурогата, за које је творачка машта сатиричара неухватљива, јер је пребогата.

Тиранска машинерија

(одломак)

Раиша Попов

Витезовићева држава је увек царство. Над њом се вазносе богови, древни и вечити, вазда свеомоћни, али неким парадоксом потчињени политичком атрибуту сваке државе – власти!

Власт се јавља као воља свих тирана, цара, диктатора, самодржаца, деспота и императора. Сви ти моћници изигравају поклонике правде. Тако Пилат пита Господа хоће ли се жалити на пресуду. Исус одбија, јер он без крста не може бити спаситељ. Пилатов крст је Христова крштеница. Витезовић носи-оце брахијалне силе сматра неумитним делом судбине.

Сам Бог створио је аутомобиле и сматра их својом творевином те храбро иде ка њиховој колони. Колона нагло застане. Бог помисли да је стала пот-чињавајући му се. Али кад се упали црвено светло, колони јурне и тешко га озледи! Под точковима тиранске машинерије крије се нека изненађујућа сила. Не зна се њено порекло.

Најсилнији антицаристичку личност представљао је Стаљин. Младог миљеника болшевичке партије, умног Бухарина, свог таваришча, Стаљин, Коба, тортуром је нагнао да призна „кривицу“, а та је кривица навела на најдиректније размисање. Бухарин му је послао цедулче с питањем: „Кобо, зашто убијаш?“ То је фундаментално питање које се самодршцима мора увек упутити.

Стаљин на то питање није одговорио. А Пилат, његов парњак, десет година после распећа, није памтио ко је онај распети мученик. Свирепа историја је расејана. Брзо заборавља зло које је починила... али што је власт челичница и необорива, то се она хитрије присећа главне опасности која јој прети: побуне.

Витезовић је у *Платоновој лаж* открио блиставу тајну политичких тур-

буленција: сутрадан после државног удара, запретила је побуна. Ту је одо-нетка паничног страха од слободе који влада по свим тиранијама. Та паника ће родити свеопшти систем прислушкивања, ухођења, цинкарења и потказивања. Што ближе се пријавиш, то ти је извеснији каријеристички успон! Јуда је, каже писац, био најближи Исусу Христу (био је благајник апостолске групе!), зато га је и издао! Наравно, Јудина је каријера јадна беда од каријере.

Витезовића изузетно боли цензура. Злодело над мишљењем, и удар против естетизованог мишљења, прогон уметности, опсесивно подижу овог писца на револт. Важна је у овом брелијару демократије и жалопојка над смрћу једног од највећих песника двадесетог века – Федерика Гарсије Лорке. Са њим је сатански дијалог водио гувернер Гранаде. Сем цензуре над уметношћу, спроводи се и цензура над науком. Физиолог А.Р. Лурија изучавао је „леву афазују“ у левичарској тиранији. Зато су га гонили. Читава ова ниска сулудих тирјанстава јесте парадокс до парадокса. По дефиницији, лева оријентација је антитиранска, а гле – Витезовић открива и леву тиранију!

Тиранинова душа, као и душа сваког човека, обдарена је савешћу. Опресивни пуковник перверзно захтева од својих лакеја: „Угушите моју савест у крви грађана!“ Тиранин се труди да приреди слободне изборе, јер савест му налаже да поштује демократију. Наравно, он најпре оснује шест логора па дозволи слободу гласања шесторици гласача, и онда распише изборе. У паноптикуму насилних владара, сем крунисаних глава, Витезовић проналази и многе „цивилне“

министре и чланове демократских кабинета. И у њиховим злоупотребама демократије проналази обиље изопачења, фалсификата и подлости. Очеvidно, те се злоупотребе јављају као абортивни исход и еманација власти као такве.

Надежда Петровић: Везиров мост, 1913.

КРАТКЕ ПРИЧЕ И РЕЧОЊИМА

Милован Витезовић

Легенда

Не зна се од кога је кренуо двосмислен и колебљив шапат о Зевсовој суровости. Али је кренуо. Тајан и потуљен. И више се није дао зауставити.

Прво се шаптао међу боговима, а онда се, низ Олимп, спустио и у људске уши. Људски шапат не прашта као шапат богова.

Глас је, природно, последњи стигао до Зевса. Дојавили су му га бојаљиви и од њега уплашени шпијуни.

„Ја, суров?“ – загрмео је Зевс мргодно: „Ја гушим боговска и људска права? То је клевета! Нека ми се наведе пример! Дотле, то је гнусна лаж!“

Смркнула и застрашујућа грмљавина Зевсова само је за извесно време стишала шапутљиве гласине.

А након тог извесног времена, прошапутало се, са примерима суровости.

„Помињу Прометеја и Сизифа“ – опет су Зевсу бојаљиво дојавили шпијуни.

„Сизиф и Прометей“ – проломио је Зевс: „Јо само песници могу да зановетају! Они би морали да схвате да су то примери моје велике благодати. Могао сам ја тог Прометеја оковати за стену коју Сизиф ваља.“

Друга слика у извору

„Ти ли си тај који овај божански извор мути?“ – љутио се Зевс на Нарциса.

„Не мутим!“ – одбрусио је Нарцис, уображено.

„Мутити!“ – Зевс је остајао беспоговоран.

„Само се огледам“ – већ се правдао Нарцис.

„Переш свој прљави лик у извору!“

Потрага за смислом

Дедал је желео да своме драгом народу подигне нешто за чијим ће смислом сви трагати. Тако се сетио лавиринта.

Лавиринт је грађен дуго, са свих страна, да нико није појмио шта се гради.

Кад је лавиринт био готов, Дедал је увео свој народ у њега.

Одабрани су тајно зазидали улаз.

Тек кад је смакао оне који су улаз зазидали, Дедал је наредио потрагу за излазом.

АФОРИЗМИ

Анђелко Ердељанин

- Амерички председник обећава да ће све учинити Србима. Јао, зар опет?!
- Хрватским политичарима уопште није лако: поново морају да добију изборе на мржњи према Србима, којих више и нема.
- Баш гледамо Европу без граница. То збиља нису границе, то су тврђаве.
- Вође миграната одабрале су избегличку химну. То је некад врло популарна песма (турбо фолк) са Западног Балкана: „Остајте овдје, сунце туђег неба неће вас гријат ко што ово грије...“
- У малој земљи, сваки изненадни догађај врло брзо прерасте у масовну појаву.
- Разлике су богатство света. Дру-

Платонова лаж

„Платон грдно лаже“ – рекао је Дионисије, тиранин Сиракузе: „Он тврди да сам ја, на Сиракузи, угушио сваку мисао о слободи. Лаже по Атини. Што се то не усуди да овде каже, па да се суочимо?“

„Имаме право“ – одговорили су поданици. „Такву лаж, овде, на Сиракузи, нико не би смео да каже.“

Чудо Јогољевог гроба

Николају Јогољу су се сви његови страхови остварили.

Писац *Мртвих душа* највише је страховао да ће жив бити сахрањен. Спаљивањем другог дела *Мртвих душа* хтео је да изађе из реда кандидата за бесмртнике.

Поштоваоцима Јогољевог дела, само кад су му на гроб долазили, гласно су пуцкетали зглобови, да их је то плашило.

Кад је много година после Јогољеве смрти био отворен његов гроб и ковчег, видело се да се његов костур окретао.

Траг прошлости

„Ми смо историја света“ – дошаптавале су се воштане фигуре у затвореном музеју „Мадам Тисо“.

„Зар ћемо се препустити равнодушном посматрању базираних потомака?“ – питао се Бизмарк: „Кад бих још једном могао да покажем свету да политика није наука, како то умишљају господа професори, већ да је то уметност...“

„Још увек смо верни себи. Оно што нас је красило, то је одлучност“ – рекао је Гарибалди гласом провереног завереника.

„Почећемо сутра“ – Наполеон се првом речју изабрао за вођу завере: „Срце једног државника треба да буде у глави.“

- гим речима, богаташи се један од другог разликују, а различит је и њихов поглед на богатство облика сиротињског преживљавања.
- Откриће политичких лидера: разлика у ставовима од 360 степени. У преводу на српски: исто нам се вата.
- Од свих српских књижевних удру-

Јутро је чувар откључао врата музеја да се службеници не би скупљали пред вратима.

„За мнош. Политика је удес. Изађимо из музеја на сунце. У револуцијама постоје две врсте људи: они који их дижу и они који се њима користе. Ми смо прва врста. Покажимо се свету у стварности, изван музеја“ – повео је фигуре Наполеон: „Оставићемо још један траг у историји.“

Под топлим летњим сунцем, траг је остао до прве раскрснице.

Издавач и његов писац

„Кад сте тражили аконтацију хонорара, обећавали сте и краће рокове“ – издавач је био незадовољан и чинио је све потребно да би своје незадовољство јасно писцу и показао.

„Али, господине...“ – глас писца био је глас оног који хоће све да објасни и глас оног који тражи разумевање.

„По уговору је већ требало да предате цело дело...“ – издавач је био неумољив.

„Значај дела је тражио додатне напоре, морао сам много више да истражујем...“ – писац није одустајао од намере да све разложно објасни и чинио је то са наивношћу својственој само писцима у тим ситуацијама, које су за писца и најтеже ситуације.

„Мене занима само дело и рокови... Писао сам вам и тражио рукопис... Уместо рукописа ви сте дошли да ми најавите завршетак првог тома...“ – издавач је остајао непоколебљив.

„Јосподине, та истраживања су допринела делу. Оно превазилази ваша очекивања. Ви ћете с тим делом ући у историју“ – писац је веровао у дело, себе и могућност да уразуми издавача за нове рокове.

„Слушајте, господине, хоћу рукопис“ – издавач није хтео више да разговара: „Јококо за три месеца не добијем прва два тома *Капитала*, ја ћу, господине Маркс, морати да тај посао поверим другом писцу.“

Крст будућности

„Хоћете ли се жалити на пресуду?“ – питао је судија Понтије Пилат осуђеног на распеће Исуса Христа.

„Зашто да се жалим, кад сам осуђен“ – чудило се Христ: „Понећу пресудом ми одређени крст Божијег сина. Ваша је пресуда моја крштеница.“

(Из књиге *Платонова лаж*, Завод за уџбенике Београд, 2015.)

жења највише је на цени – асоцијација српских писаца међународне заједнице.

- Теорија је обогатена појмом – резиденцијална књижевност.
- Која ће српска издавачка кућа објавити Сорошова сабрана уметничка дела (двојезично издање)?
- Нема појма о животу: целог века пише афоризме.
- Неке уреднике стигла је правда необјављених афоризама.
- Власници ветропаркова приватизују природу: одлучили су да сву обновљиву, вечну, употребу ветра наплате за свога века!
- Демократија, то је кад пензионер сам одлучује не шта да купи него шта да не купи.
- Досадне расправе о миру прекинула је занимљива инвазија избеглица.

КЊИЖЕВНЕ НОВИНЕ

Лист за књижевност и друштвена питања
Оснивач и издавач
Удружење књижевника Србије
Београд, Француска 7

ПРЕТПЛАТА НА “КЊИЖЕВНЕ НОВИНЕ” за 2015. годину по цени (заокружити износ) од: 1200 динара, за организације 2400, за иностранство 50 еура, авионом 70 еура долара или одговарајући износ у другој валути. За нашу земљу уплату слати на жиро-рачун: Комерцијалне банке, Београд, 205-200273-87- за КН. За иностранство уплате се врше код посредничких банака: DRESDNER BANK AG, FRANKFURT AM MAIN, GERMANY i AMERICAN EXPRESS BANK, LTD., NEW YORK, NY, UNITED STATES на račun KOMERCIJALNA BANKA A.D.BEOGRAD, SWIFT-BIC: KOBBSR33XXX, Svetog Save 14, Beograd, Srbija, sa naznakom u korist UKS, FRANCUSKA 7, BEOGRAD, SRBIJA, BROJ RAČUNA : RS35205000702541600067. ПОПУЊЕНУ НАРУЧБЕНИЦУ или фотокопију признанице (доказ о уплати) послати на адресу: Удружење књижевника Србије- за “Књижевне новине”, Београд, Француска 7. Моле се претплатници да измире своје обавезе јер је то сигуран начин да новине стигну до одређишта.

КЊИЖЕВНЕ НОВИНЕ

добитник су Велике јубиларне награде УКС, установљене поводом стогодишњице удруживања књижевника у Србији (1905-2005), и награде “Теодор Павловић” за 2003. Златни беоуч за 2015.